

301.

Bykil çer eyzinin proletarbaty, airtginder!

AVDAL KOMMUNISI

№ 7

YJEL

№ 7

GOZET-ÇORNAL BASPASY

ALMATY

1936

Өлкелік партија комитетинин пленуми

1. Пленум қаварларь.
2. Астық сынау ғана ағыл сару-
васылық продуктыларын дайндау
тувралы өлкелік партија комитети
пленуминин қавлысы.
3. Партија дакументтерин авысты-
рувдын барысытувралы өлкелік пар-
тија комитети пленуминин қавлысы
4. **Мірзожан** ВК(В)Р Орталық комитетинин
ујин пленуминин қортындыларь ту-
ралы ғасақан бајандамсынан
5. **Сегізбайыр С.** Меқаніжелендирувге қарсы
пикирлерге қол берилмесін.
6. **Әсиріјіп** Қазақстанда партија докумет-
терин авыстырувдын алқасқы қор-
тындысы.

Қазақстан комсомольнын 15 жылдығы.

1. **Өтепир С.** Көркејген заманның ғастары
2. **Сапарбекір С.** Ајынды өткен күнди еске алајық
3. **Бақавыр**) Қазақстан ғастары bilim алу
Әвдіқалықыр) мајданында.

Партија көрсілік қимысы

1. **Әлімбајыр** Оқуудың сапасын арттырамыз
2. **Қуркенір** Тілектестерди тәғвјелеј билејік
3. **Навъғызбайыр** Авыстырувдын алқасқы орны
4. **Новіјкор** Ағыл саруавасылықында стақа-
пырсылар дозқалысын Өристету-
дегі партија ијымнын ис тәсір-
весінен.
5. **Қысіпир** Партија оқуындағы „Мавым-
дық“ қа қарсы.

Әдебіјет воімі

1. **М. Горький** Қатындар (әңгіме).
2. **Сәкен Сейпуллин** Атаман Анненкор әтіретинин
қолында.

Консультатсия

3. Заманымыздың ғана конистіј
тувтысасынын проекті.

Қер қердин қатынан

Қавлы-қарар

РЕДКОЛЛЕГІЈА

1. **Сегізбай иль С.** (саварты редактор)
2. **Құлған иль Ј.**
3. **Смајыл иль Е.**

Техн. редактор БЕКТЕМИСОВ А.
Ответ. корректор ИСКАЛИЕВ З.
Принято в набор 12/VII 36 г.
Подписано к печати 28/VII 36 г.

Кол. знаков в печ. листе 40060
Формат бумаги 82X110
КАЗЛИТО № 1202
Объем 6 листов. Тираж 10240

АУУЛ КОММУНИСТ

АУУЛНЫЙ КОММУНИСТ

Партийно-массовый журнал.
Орган казкрайкома ВКП(б)

№ 7

QAZAQYSTAN ÖLKELIK PARTIJA KOMIYTE-
TINIŇ PARTIJA KÖPÇILIK ÇORNALY.
AÝNDA BIR RET ÇYQADY. 5-ÇYL ÇYQUVY.

1936

ALEKSEJ MAKSIJMOVIC GÖRKIJ

Оръстың уль сазувсысь, сөздің дәниспан устасы, еңбекчилердин ажанвас досы, коммунистизмнің сөнүви үсин кырескен савыңгер çoldas

ALEKSEJ MAKSIJMOVIC GÖRKIJDIN

1936-сылақ уженнің 18-күни Мәскев тапандақ Гөркіжде қайтыс бололандықын ВК(В)Р Орталық комитеті мен СССР қалық комиссарларының советі қатты қайығыр естиртеді

ВК(В)Р ОРТАЛЫҚ КОМИТЕТИ

СССР ҚАЛЫҚ КОМИССАРЛАРЫНЫҢ СОВЕТИ

ВК(В)Р ОРТАЛЫҚ КОМИТЕТИ СТАЛИН ÇOLDASQA, СССР ҚАЛЫҚ КОМИССАРЛАРЫНЫҢ СОВЕТИ МОЛОТЪР ÇOLDASQA

Советтин уль сазувсысь-пролетарыаъа револютысаясының дауыразы Максим Гөркіј çoldастың mezgilsiz қайтыс бололанына қатты қамығыр ВК(В)Р Қазақстан өлкелик комитеті мен Қазақстан Қалық комиссарлары советі көңил айтанды.

Каријталоја қарсы, расијзимге қарсы, таппен улт қысымылықтарына қарсы қасымай кырескен уль савыңгер, өзинің данқты өмір çолып ажақтатыр арамьздан кетти. Арамьздан Ленин мен Сталиннің савыңгер сериги, өлимиздеги қалықтардың қалыңды, сенимди досы мәңгиге кетти.

Максим Гөркіј-орьстың уль қалқының нақыз револютысаялық интернационализмінің өте аяқын вејнеси. Елимиздің қалықтары, биздің советтин сotsьјалды мәденијеті, вүкiл адам баласының ісіндеги ең таңдаулылары, айдыңқы қатарылары қана сotsьјалды мәденијеттин Максим Гөркіјдай аса көрнекті қайраткеринен аяғылды.

қазақстан болсевиктері мен еңбекчилери, сүјикти сазувсының қавығы устінде туыларып еңкејтип ,Marks, Ленин, Сталиннің уль ісін çеріне çеткізіп сөнiр сөнүвоја серт вереди, ал, Максим Гөркіј өзинің тамаса көркем өмірінің варығып сол уль істин çолыпа сарып еткен еді, Револютысаяның уль қайраткері, совет елінің аса көрнекті қана сүјикти сазувсысь Максим Гөркіјди мәңги умьтраймьз.

Еңбекçi адам баласының сotsьјалды уль мәденијетинің туыпн вүргөліпдан әгі сөнүгарь көтерип, илгері алыр варатып Ленин-Сталин партыясы çасасып!

Қазақстан қалық комиссарлары советинің председатели—О. ІІСАЈЫР
ВК(В)Р Қазақстан өлкелик комитетинің секретарь—Л. MIRZOJAN

1868

1936

Aleksej Maksimoviç Gorkijdin ömir vajanyan

Proletarijattın ulı çazuvcsy Aleksej Maksimoviç Gorkij 1868-çyly martın 16 künü (eskice) Nişnij-Nov gorod (Makarçi) qalasında tuvqan, әkesi Peckop ovoçik bolqan. Әkeden 4 çasında çetim qalır, Kacijrin degen naqas atasnyñ yjinde turqan, naqas atas teginde buyrak (çyk tasuvçy çumьсь) volır, sodan bertin kele vojavçy kәsip ornın qurap alqan adam bolqan. Aleksej Maksimoviç 7 çasında mektepke savaqqa berilgen, viraq bir nece aıdaj qana oqır, cecek syqır avırır, sodan kejin oquvdı tastap ketken, sodan son qajtır ec bir mektepte oqımaqan. 10 çasında cesinen çetim qalır, Aleksej Maksimoviç sodan vıaj el kezir, vejnet kәre vastajdı. Ol ajaq kijim satatın dykende qızmetci vaia volır

istejdi, bir certәçnikke yjrenuvci volır kiredi. Edil paraqotında Smuvrij degen as vascnyñ qolında ydys-ajaq çuvzuvçy volır istejdi, munь kitap oquvqa yjir qylqan col as vascь. Aleksej Maksimoviç osıajca el kezir çyrgende çumьсьnyñ tyrin de, özinnı mekenin de çiji-çiji өзgertip turqan. 15 çasında Makarçi çarmenkesindegi teatırqa statst volır kiredi, onan son çarmenkedegi yjlerdi vytindev çumьсьnyñ desәtnigi-volır istejdi, taqır talaj sol syqyldı çumьstarda voladı.

1884-çyldın çazında Aleksej Maksimoviç Nişnij-Novgorodtan oquv ucın Qazanqa ketedi. Mektepke kire almajdı. Kyn kәretin qaraçatı çoq,

kez kelgen quvysqa bir tynep, ol, selen muqalimi boluvoja dajarlanyp keredi: Ol qora sьrьruvсь, vaqcasь, nap salatьn dykende nancьnьn qol qanaty, teatrda kьrcilik pen salatьn ьnge erylci volьp qьzmet ete cyrip, tьrcilik ycin qacьrьb qajrat cumsap kyresedi. Sol kezde Qazanda qalyq-sьldьqьn cьna Marksizmnin asa kьrnekti qajratkerleri N. P. Annenskiь, N. Pedosejьp cьna vasqalar volady, Gьrkij styudentter men cუმьscьlar arasьndaqь radikal cьna revolytsijasь yjirmeler men cьaqьndasady. Ol, yjirmelerde cyrip, qalyq-sьldьqь pen, marksizm men tanьsady, Lavroptь, Cernijsevskijdi, Pjjsarepti, A. Smjtti cьna Markstьn „Karljtalьn“ oqьjdy, 1888-cьbь narodovolets M. Romas pen birge, qara caruvalar arasьnda revolytsijalyq propaganda cyrgizyv ycin, Krasnovjldovo selenine ketedi.

Sonan son taqь da el kezedi, ol Kьspij tenizindegi valьq kьsipterinde istejdi, temir cьoldarda tyngi kyzetci, qaravcь cьna tarazьcь volьp ta istejdi. 1889-cьldьn cьazьnda Aleksej Maksijmovic Nijcniь-Novgorodqa qajtyr keledi. 1889 cьlqь ьktьvir icinde revolytsijoner Somoptьn cუმьscь voььncьa Aleksej Maksijmovic tutqьnqa alьnpьr, bir aj tyrmede otyrьp cьoqady. Qьstь kьni cьazuvcь B.G. Korolenko men tanьsady, ьdevijet cьninen sonьnьn berген kecesteri men pajdalanady. Nijcniь-Novgorodta Aleksej Maksijmovic oqьqandar tovbь men kьp tanьs volьp cyredi, viraq eki cьldan son-1891-cьldьn kьkteminde-taqь da Resejdi kezip ketedi. Edildi quldar, Sarijtsinge dejin valьp, Ukrajnany, Qьrьmdь cьna Qarqazdь vasьp, kyzdin aqьrqь kezinde Tijpliske kelip cетedi. Tijpliste bir cьl turady, bul bir cьl cьazuvcьnьn ьmirindegi bir erekce cьl volady. Munda ol temir cьol masterskojlerinde qьzmet istejdi, ьzine cьaqьn cუმьscь cьastar men dostasьp alady, bir nece cьoldas pen birigip propaganda yjirmesin acьp, leksijalar oqьjdy, ьngimeler ьtkizedi.

1892-cьlqь sentьvirde Tijplistegi „Karkaz“ gazetinde Gьrkijdin „Markar Cuvdra“ degen tьnqьc ьngimesi vasьlp cьqьtь. Bul, qul volьp cyrgennen ьlgendi cьaqьsь kьrgen adamdar cьajьndaqь tamaca romantijkaь ьngime voldь.

Cьazuvcь vasьnan kьp nьrseni ьtkizdi. Ol vala kezinde, cетkincek kezinde talaj-talaj avьr vejnet, qalyq qajqьnьbь kьrdi, ol vircьuvazija romesikter vijlegen Resejdin ajavscьz qьsьmьcьlyqьn da kьrdi, polijtsija tepkisini, cenevnik cьolsьzdyqьnьn naqьz volьp turqan kezindegi ystemdikterinde kьrdi. Neler avьr vejnetterge qaramastan, ol ьvden cьnьbьpьr, ьziniq qacьrьb qajratь men ьdevijet cьna qoqam qьzmetiniq cьanoqьl cьolьna cьqьtь. „Karkaz“ gazetinde Gьrkijdin birinci ьngimesi vasьlqanda, pasportь voььncьa ol „vojavcь seqьnь masterovoьj“ edi, bir az cьl ьtkennen kejin kьrkem sьzdin asa ulь masteri (ustasь) volьp aldy.

Tijplisten son, Nijcniь-Novgorod pen Samarda turьp, ol ьziniq cьna ьngimelerin cьazdь, bulary Edil voььnьn gazetterinde, onan son astana gazetteri men cьornaldarynda cьoqьp turdy. 1893-cьlqь aqьsta „Ruvssije vedomosti“ gazetinde onьn „Emelijan Pijlaj“ degen ьngimesi vasьldь, 1895-cьlqь yjen ajьnda „Ruvsskoe bogatstvo“ cьornalьnda „Celkacь“ cьqьtь. Gьrdijdin ьdevijettegi ataqь tez cьajьla vastady. Onьn cьoqarmalarь „Novoje slovoda“, „Ruvsskaja mьjsilde“, „Severnij bestnijkte“ vasьlp otyrdь. 1898-cьlqь maj ajьnda onьn „Ocerkileri men ьngimelerinin“ alqacqь eki tomьdьqь vasьlp cьqьtь, cьurt munь qьzuv sьz qьlpьr, talqьlavqa kiriti. Dal sol vaqьtta Nijcniь-Novgorodta Aleksej Maksijovic Tijplistegi propaganda yjirmesi myceleriniq cუმьscь men tutqьnqa alьndь, bular sotsьjal-demokrat propagandasьn cyrgizyvde ajьptalьp, cьavarqa ilingen. Aleksej Maksijovicdi Tijpliske ajdar alьp varady, degen men kecikrej vosajdy.

Ataqь kьnnen kьnge kьcejьp, ьrlegen Gьrkij 1899-cьldьn aqьrьnda Peterborqa keledi. Bul onьn munda alqacqь kelyvi volady. 1901-cьlqь

mart ayında ol Qazan soğorınlıq aldynda bolğan demonstratsiyağa qatnaşady, aprel ayında „Çizın“ çornalynda onyñ tamaca „Davıpraz çygı“ çyqady, bul çaqyndar kele çatqan revolytsiya davınlıq çalyndı çygı volıpr çyqady. Sol kezde Gorkij revolytsiyasy çastar men çumıscylarğa ävden äjgili volıpr alady; sondyqtan patca ykimeti ony „zyjansyz etyvdiñ“ nece tyrii ädisterin izdestire bastady: ol Sormor çumıscylarına revolytsiyalyq yndev vasıpr çyqaruvda äjrtalyr, tutqynğa alınadı, sodan Arzamas qalasynda polıtsiyanyñ vaqylavına çiberiledi. Munda ädevijet çumıscy çyrgize verip, Gorkij „Mecçandar“ çana „Na dne“ degen pijesalarnı çazady, bul pijesalarnı 1902-çylı Məskeu körkem teatrnyñ saqynasynda qojylyr, erekce çaqsy ötedi.

Ädevijet-qoçam qyzmetteri ycin patca ykimeti Gorkijdi mejlince quvdalady. 1902-çylı revral ayında Gorkij qylm akademijasynıñ qurmetli akademigi volıpr saılanqanda, II Nıkolaj onyñ saılavyn iske asırtıraj tastady. Çurtıñ väri ävden tanlyqan çazuvsyğa qarşı patca ykimetnin mundaı äreket istegeni aldyñqı qatarlı oqyqandardı qatı ızalandırdı. Korolenko men Seçor osı men qavat qurmetli akademik degen ataqtarnı qasaqana tastady.

Çer avdarlyqan qalasydan astanağa qajtıp kelip, Gorkij 1902-çylı revolytsiyasy sotsijal-demokratıja men uımdasuv çaqynan vajlanıscı çasady, al, cet elderde B.I. Leninnin vasılyqı men çasynı çyqıpr turqan „Ijskra“ gazetı osı revolytsiyasy sotsijal-demokratıjanyñ tillı bolğan. 1903-çylı Gorkij bolcevıker çumıscynda aralasa bastady, oçan aqca çaqynan çana uımdastıruv çaqynan çärdem körsetti. 1904-çylıq qınuvardan bastar Gorkij „Znamə“ degen kollektıp çyjnaqtarnı çyqara bastady, ädevijettegi pikirlesterin osı çyjnaqtardın töniregine uımdastırdı. „Qandı çeksemıden“ soñ Gorkij 1905-çylıq qınuvardın 9-kyngı oqyqalattıvralı eser-proklamatsiya-çazdy, „tolıpr çatqan oğs azamattarnı qasar qana öltirtin“ dep II Nıkolajdy äjrtady, „patca ykimetine qarşı derev-qaçyrlı qajrat çumsar, tygel köterilip kyresyv kerek“ dep varlyq çirtqa çar saldy. Sodan soñ patca ykimeti Gorkijdi ustap, Petropavıl krepostına qamadı. Patca ykimeti äckere soñ çasavdan qajtılyq, çirtılyq-tyñ tizesi men, ony ılaçsydan vosattı. 1905-çylıq öktävirde, Peterbor-daqı revolytsiya oqyqalarnıñ eñ kysejir turqan kezinde, Gorkij „Novaja çizın“ degen ylıken gazetı uımdastırdı, bul bolcevıkerdin birinci legaldy gazetı volıpr turdy, munıñ redaktorı B. I. LENIN völdı. Məskeude bolğan dekabrdegi köterilis vaqtında Gorkij revolytsiyanıñ quraldandyruvğa çana çavıngerlik çumıstar uımdastıruvğa çärdemci völdı.

Gorkijdin ygıt sözderine ylıken mañyz verip, bolcevıker partıjasy revolytsiya rajdasına çärdem aqca çyjav ycin, Gorkijge ämerıjkağa varıvdy tapsırdı. Osı sararında Gorkij özinin asa iri mañyzdy çyqarmatarnıñ birin-çumıscyların uımdasqan saıasy kyresine amalqan ängimisin „Anapı“-çazdy.

1906-çylı saıasy emıgrant qalrında volıpr, ijtalıjanyñ „Kaprij“ degen aralynda oğlyqıpr, Gorkij çana çyqarmatarnı çazuvoğa kiristi. 1909 çana 1910-çylarda onyñ „Okıuvor qalasyq“ çana „yjezdik“, meccandyq Resejdi äjnyraj syvrettegen „Matvej Kəçaməkinin ömiri“ degen tamaca ängimeleri çyqı. Ol „Ijtaliya tivralı ertegiler“, degen eat köñildi ertegilerin çazdy, bulardın bir azı „Zvezda“ gazetinde vasılyr, Leninnen ylıken maqtav aldy.

Bolcevıker partıjasy men qol ustaspr is çyrgizip, Gorkij 1907-çylıq maj ayında Resej sotsijal-demokrat çumıscı partıjasyın Londona bolğan sıjezine keñes berıvci davısty delagat volıpr qatınastı. 1908-çylıq qınuvarda B. I. Lenin men ynemi qat çazılyr turıvoğa kiristi. Lenin Gorkijdin özin çana talantın öte çoçarlı vaqıalar, ony partıja men tyqıly

ваияныстыруға тығысты. Гөркіј „Вперот“ товна қосыла да, сол топқа қарсы аявсыз кырескен Ленин Алексей Максимовичтің творчестволь қимы-сын вағынса тольқ қорқар-сақтар отыр.

1905-сылдың ақығында Гөркіј васыльқ еткен „Letopis“ қорналь сыға вастады, вұл қорнал соқыс мәселесінде миллитарьзимге қарсы, интернациональдық вақыт устады.

SSSR дақы пролетарьжаттың улъ революцисиясын Гөркіј салқан қерден қавыдај қојқан қоқ. Деген мен, 1918-сылдың екінци қартысынан вастар-ақ, ол қас совет республикасынның мәдениет қурылысына қызув кирісті. 1921-сылъ Лениннің қатты өтінюви војынса, емденюв үчин Гөркіј сет еіге кетті, 1928 сыла дејін сонда вольды. Осы дәвирдің ісінде қана көркем сықармалар („Менің университеттерім“, „Артamonoptардың қимысы“ қана „Клијм Самгиннің өмірі“) берюви мен қатар, Гөркіј өзіннің революцисияға берген талај-талај вақаларын қайта қатар, совет еліне эмигранттардың тіл тигізген „қавьздықтарын“, сет еі васыра сөзінде қарсы сықты.

1928-сылъ 60 қасында, SSSR қа келіп, Гөркіј нақыз революцисиягер, қавьнгер, пролетарьжаттың улъ қазувсысы вольр, өзіннің орасын үлкен талантының вағынса сotsьјальды қурылысқа қызув кирісті. Ол әдебиет-қоқам қызметіндегі вұл дәвирінде ірі драматургияльқ сықармалалар-„Егор Вувльсыр“, „Достегайр қана васықалар“-берюви мен қана қојқан қоқ, соньн үстине тольр қатқан тамаса мақалалар да қазды.

Өзіннің тамаса өміріннің содан кейінгі сыларынның вагығын Гөркіј қызув қана несе алуван қоқам сајасат қызметине қимсады. Вүкіл одақтың V—совет сїезінде Одақтың өрталық атқарув комитетінің мүселігіне сајланды. SSSR совет қазувсылары одақтының васықарма председатілі ретінде, Гөркіј улъ заманымызға лајықты совет әдебиетінің қасын ісіне көр вақты мен көр қайратын қимсады. Еліміздегі қимысысы тавьның қана вагық еңбексідердің өмірін, азаттығы үчин, сotsьјализм үчин алысан ерлік кыресін сүвretteјтін „Азамат соқысының тарьқын“ қана „Фабрик пен завьттардың тарьқын“ қазув інісітіівасы да сонькі вольатын.

„Гөркіј қолдас өзіннің улъ көркем сықармалары мен өзін Ресейдегі қана қер қызіндегі қимысысы қозқалысы мен мықтар ваияныстырды“ деген 1909-сылъ В.І. Ленин. Революцисиясы пролетарьжат пен қана оның авангарды вольр отыққан вольсвиктер партиясы мен өте қарын ваиянысының атқасында, Гөркіј кысејіркеге қатқан соқыс қаврына қарсы қана кыс-қайратын сыяр, қігерленіп кыресті, соқыс қимарларға қарсы ызаланьр алысты, дұспанның вет пердесін сырытып, расізмнің сын кескінін көрсетті.

Өз тавьның даңқты қавьнгері гөркіј өз өмірі мен сықармасын Сталин қолдас айтқандајын „Вагық еңбексідердің қуваньсына, қимысысы тавьның дұспандарынның зәресін алувоға“ арнады. Асқан улъ қазувсы, реалист, қалыңды революцисиягер Гөркіј адамның артықса зор қасыетін, адам қер үстіндегі ең көркем қана тамаса қуылысы екендігін өмір војына өз талантының вагық кысі мен сыраттар өтті. Мақалаларынның бірінде ол „Адамды планетамыздақы ең көркем қана ең тамаса қуылысы деп соқан сүйсінювді үйреніп қеткенсе соқан дејін биз өз өміріміздің қексүрүндығы мен өтіргінен арьла алмаймыз. Мен дүніге осы сенім мен кирген едім, осы сенім мен өтемін, өткенде бір кезде вүкіл дүніге-„эвліженің эвліжесі—адам“ екендігін мойндајтындығына тольқ сеніп өтемін“ деген вольатын.

Улъ қазувсының вұл сөзі биздің елімізде осы кынның өзінде іске асты, бизде ең тамаса заманның гылденген дәвирі түвды, бизде еңбексі адам васының тандавль өкідерінің ең үлкен армандары істе қызеге асыр отыр. Гөркіјдің аса вай әдебиет мурасы сotsьјализмнің дапысқан қетексісі Сталин қолдас вастақан миллиондар орнатьр қатқан тапысыз сotsьјальды қоқамның мәдениет қазнасында сақталды. (ТАСС).

ВК(В)Р НЫҢ ҚАЗАҚЫСТАН ӨЛКЕЛІК КОМИТЕТИНІҢ ПЛЕНУМЫ.

ПЛЕНУМ ҚАВАРЫ

1936-жылы 21-25 ушінде Қазақстан Өлкелік партия комитетінің VI пленумы болды.

Пленум мына мәселелерді қарады:

1) Астық сыйнау қана ауыл шаруашылық продукцияларын дайындау туралы (бајандамасылар: Сырғавекір, Жаһновіс, Шувсак қолдасар)

2) Қана темір жолдар құрылысын барысы туралы (Бајандамасылар: Скрийпкин, Кудрәпсор, Дуввгор, Дектәроп қолдасар).

3) Партия документтерін авыстырудың барысы туралы (Бајандамасы Әсирејір қолдас).

Егін сыйнау қана ауыл шаруашылық продуктіларын дайындау туралы

ВК(В)Р ның Қазақстан өлкелік комитетінің VI пленумының қавылы.

Егістің кесвасталуына қана көктем қақдајларынның қажызыз болуына қарамастан, партия мен укіметтің тракторлар беріп, күрделі ауыл шаруашылық мақсјналарын беріп көрсеткен уздиксіз үдеп келе қатқан қарғемінің арқасында, Қазақстанның қалқоздар мен сарқоздар стақапырсылар сызволыр отырап 1936-жылдың қазық егисінде едәвир тавыстарға қетті. Егістің мемлекеттік плань, өткен жылдардың қаж-қажызына қарақанда болса да, ана қурлым аз вақтының ісінде орындалды. Қалқоздар мен сарқоздардың орасан көрпелігі erte егілетін астық егістерін 7-10 күннің ісінде егір болды.

Қазақстан МТС тарынның трактор паркынның күсіне 1936-жылдың бір езінде қана 85.686 меқанікаль ат күсі қосылқаль отыр. Қазақстан МТС тарь 1936-жылдың ісінде „Сталтјнетс“ деген бірінсі дәрежелі гувсенісініј трактордан-1.300 трактор, дөнгелекті трактордан 1.200трактор „Үвнјверсалдан „-620 трактор, 3.960 комвајын алақаль отыр.

Барлық партия қана респувліјкадағы совет ұјымдарь мынань естен сықармауь керек: „Ауыл шаруашылық өндірісінің барлық саласына меқаніјзатсіјань мақтар енгізуу ісіне кей бір секе қызыметсілердің қарсыласуын соја отырып, советьјалды егін шаруашылықынның егін салу мен

adamdardьn tәciriјvesi men cетiskendikterin qalqoz, sapqoz, MTS tar-daqь varьbьq qьzmetciler kәpciligini tәciriјvesi men cетiskendigine aj-naldьruv kerek, endi eginni artьqca tysimdi voluvьn qamtamasьz etetin vastь сана tyjin cecetin cart osь" (BK(B)P Ortalьbьq komijtetiniң yjn plenuvьmьnьn qavьbьsьnan).

Plenuvьm mьnadaj cajdbь atar etedi-respuvьlijkamьzdbьn alde volsa edәvir avdanь men qalqozdarь, ovьbьstarь egindi qatarlap egьv cumbь-sьnьn artьqca saralь etip etkizilyvin сана vasqa da agroteqniјka cara-larьnьn qoldanьluvьn qamtamasьz ete bilmedi. Almatь ovьbьsь 23,1 protsentin, vasqaca ajtqanda 86.283 gektar eginin qana qatarlap septi; Oң tьstik Qazaqьstan 20,3 protsentin, vasqaca ajtqanda 66.669 gektar egisin, Aqtөbe 34 protsentin, vasqaca ajtqanda 259.589 gektar egisin qana qatarlap septi.

Өkelik komijtettiң plenuvьm ovьbьsьbьq сана avdandьbьq partija, sovet uьmdarьna, cет mekemelerine, MTS pen sapqoz dijrektorlarьna сана qalqoz vasqarmalarьna mьnadaj cumbьstardь tapsьradь: Өtken cьloqь egindi kytyvdegi, egin cыjnav men astьq dajbьndav navqandarьndaqь qatalar men кемcilikterdi cete eskeryv kerek, qalaj da 1936-cьbь aram cөpke qarсь cөrьqtь tolьq ydete cьrgizyv kerek, egin tysimdiligin mejlince artьruv ycin, agroteqniјkani qoldanuv ycin, traktorlardь, komvajьndardь, aptomobilderdi сана vasqa tyрli kyrdeli avьl saruvasьbьq saјmandarьn tolьq әnimdi etip pajdalanuv ycin kyresti mejlince mьqtap cьrgizyv kerek.

BK(B)P nьn Qazaqьstan Өkelik komijteti mьnadaj qavьbь etedi:

I

EGINDI KYTYV СANA EGINDI СЫJNAV TUVRALь

A. Dәndi eginder men kьpvaqar

1. Egin cыjnajьn negizgi macijna retinde komvajьndь mengerip aluv ycin kyresyv vьjьlqь egin cыjnav cumbьstarьna әzirleuyvdegi, sol cumbьstardь etkizyvdegi eң irgeli mindetterdiң viri,—osьnь Өkelik ko mijtet plenuvьm ajьbьqca eskertedi.

Plenuvьm cет qalьbь komijssariјatьna, ovьbьsьbьq сана avdandьbьq par-tija, sovet uьmdarьna, MTS pen sapqoz dijrektorlarьna mьnadaj cu-mьstardь tapsьradь: komvajьndardь egin cыjnavqa ete qunьttap әzirlev kerek, komvajьnerlerdiң әzirligin tekseryv kerek, komvajьndardьn kerәgin orьndap otьruv ycin, cетkilikti kәlik arnap cьqaruv kerek, kom-vajьnerlerdiң sotsьjaldь carьsьn varьnca tolьq әristetyv kerek, qalajda komvajьn men cыjnalatьn eginniң belgilengen planьn әr bir MTS pen sapqoz, әr bir avdan men ovьbьsь tolьq tygel, artьbь men orьndap cь-qatьn volсьn.

2. 1936-cьbь komvajьn men cыjnalatьn eginniң calьpь pьlanь кем degende 905,1 mьn gektar, vasqaca ajtqanda varьbьq egilgen astьq egisteriniң 22,3 prosentini mөлcerinde volьp belgilensin; komvajьn men cыjnalatьn kьpvaqar mөлceri 94,0 mьn gektar volьp belgilensin; osь-lardьn icinde: Batьs Qazaqьstandaqьsь—53.400 gektar, Almatь ovьbьsьn-daqьsь 115.800 gektar, Oң tьstik Qazaqьstan ovьbьsьndaqьsь—90.000 gektar, Cьqьs Qazaqьstan ovьbьsьndaqьsь—247.600 gektar, Aqtөbe ovьbьsьndaqьsь—186.800 gektar, Qaraqandь ovьbьsьndaqьsь—299.300

gektar, Qarqaraly ökirigindegisi—3.200 gektar çana Almaty qala zona-syndaqyşy—3.000 gektar bolsyn.

Ötken çylyq qoldaqy mümkinçilikterge çana kyzdin çaqşy çaqdaj-laryna qarastan, bir kombajyn men çyjnalqan egin respuvlijkamyzda 195,2 gektar çana voldy. Ovylystyq çana avdandyq partiya, sovet uym-dary, aldy men MTS dijrektorlary, vjlyly çyly bir kombajyn men kemqojanda orta eser pen 300 gektar egindi sezis çyjnavdy qamtamasyz etyvgе mindetti bolsyn.

Astyq sarqozdarynda astyqyly varlyqy da kombajyn men çyjnalatyn bolsyn.

3. Çer qalyq komijssarijaty, ovylystyq çer mekemeleri, MTS pen sarqoz dijrektorlary BK(В)Р Ortalyq komijtetiniç yjin plenuvmyly kombajyndary pajdalanuv çajyndaqy mynav nusqavlary oryndavqa mindettendirilsin:

„a) egin çyjnav çumyşy bastalmastan eç az degende 15 kyp vuryñ er bir kombajynnyç oratyn egindery belgilenip qojylsyn, bul eginderyn melderiy er bir sarqoz ven MTS ta plan vojynca kombajyn men oryluv-qa tijisti melderden kem volmasyn. Kombajner, kombajyn agregatyny bastyqy retinde, MTS dijrektorynyç ezine tuvra vaçynatyn bolsyn;

b) kombajyndaryny çumyşqa ezirlygi tekserilip, egin çyjnav çumyşy bastalmastan eç az degende 5 kyp vuryñ varlyq kombajyn egin vasyña çyqarylsyn; kombajnerdiny qaravnya tijisti zapas vöcekter, мәse-len, çynçyrdyñ yzveleri, segment, planka çana vasqa sondajlar çetkilik-ti etilip veriletin bolsyn;

v) egindi çyjnaqanda CTZ traktoryny çumyşty eki kombajyn men istevi qamtamasyz etilsin;

g) egin vasyndaqy qostar mezgily men uymdastyrylsyn, qalaj da kombajyndar egin vasyña çyqarylqan vaçyttan vastap, kombajnerler, olardyñ çerdemçileri çana traktorister qosta volatyn bolsyn;

d) egin çyjnav çumyşy bastalmastan eç az degende 10 kyp vuryñ er bir MTS ta aptomobil men çyrip remont çasajtyñ dykender uymdastyrylsyn, uymdastyrylqanda er bir 15 kombajynqa sondaj bir remonteç dyken keletin bolsyn“.

Kombajyndary azyraq MTS tar da kombajyndaryn osyndaçy apto-mobil men çyrip remonttajtyñ masteriskoj men qamtamasyz etyvgе mindetti bolsyn.

4. Kombajyn men çyjnalatyn egindi kombajner qalqozdyñ predse-datily nen kyp vuryñ qavlydar qojuvoqa tijis, kombajnerdiny көrsetyvi men, kombajyn çumyştary bastalmastan vuryñ orylatyn eginnyñ vuryş-vuryş-tary, masijnalny çoly çavylyp qojyluvqa tijis. Kombajyn men orylatyn çerlerdi ezirlegende, aldyqy qatarly staçanlyp kombajner ordendy Mijqyn, Logvijnenko çana vasqalaryny täçirlyvesi keç tyrde pajda-lаныlsyn.

5. MTS pen sarqoz dijrektorlary er bir kombajynqa kerekty çaqar-majdy mezgily men çetkizdirip qojuvoqa, ol majdy qujatyn tijisti qu-raldary çetkizip qojuvoqa mindettendirilsin.

Partiya çana sovet uymdary, MTS pen sarqoz dijrektorlary er bir kombajynny çumyşyn әdejiler qadaqalap otyratyn bolsyn, qalaj da teq-nijka çonindegi kemçilikterdiny saldarыnan da, çaqar majdyñ vaçyтында çetkizilmeç qaluvy saldarыnan da kombajyndar bir saqatta vos turyp qalатын volmasyn.

6. Ötken çyly bir qatar MTS tar kombajnerler aqyşyny SSSR Qa-lyq komijssaralaryny soveti men BK(В)Р Ortalyq komijtetiy belgilegen sijstemasyn oryndaqan çoq, sondyqtan, MTS pen sarqoz dijrektorlary sol qavlyny vjlyly çyly sezis oryndaluvyñ qamtamasyz etetin bolsyn.

7. „Комважыныың келік çенидеги керегин тоқтавсыз отындап отыруу үчін, астыqть tazalap, keptirip тасыр отыруу үчін, егинци бриждаларда егин cыянаv вақтыныың васынап ажақына дежин комважып буvнкерлеринен астыq тасыжтын, астыq tazalajтын çана астыq keptiretin звенолар белгиленир қожылатын вольсы; ол звеноларqa астыq tazalajтын масијналар çана қалқоздан çetkilikti мөлcerде келік, MTS пен қалқоздан aptomovилдер верилетин вольсы“ (В К (в) Р Орталық комижтетиниң ужен plenuvмыныың қавлысынап).

8. Batozapçastyзвът, Batoзвът, Selqozsnap мекемелериниң өлкелик kontorларь, Qazaqьстан өлкелик kooperatip сожуузь комважындарды, aptomovилдердиң çана егин cыянаjтын өзге масијналарды зарас вөлcekтерин çенелtyvди тездететин вольсы, қалаj да алақасқы çарть cыдақы план воjнса çetistiriletин вөлcekтердиң планы меzgилі мен отындалатын вольсы, үциңи тоқсанныың планы августың 1-не дежин отындалатын вольсы.

9. Egin cыянаv қуралдарыныың, соныың ицинде комважып мен молатийкаларды ремонть çенидеги çумьстарды ижмдастырылуы қанақаттанарлық emestigin plenuvм атар eskertedi. Çer мекемелери, совет çана партија отындарь ремонт çумьстарьн меzgилі мен қыздыруудь қамтамасыз ете билmedi, cынына келгенде ремонт меzgилдерин өtkizip алды.

Комважып ремонть Aqtөве мен Qарақандь овьльстарьнда өте насар вольр отьр, кырдели молотийкаларды ремонть варлық овьльстарда өте насар вольр отьр, әсиресе Оң тустик Qazaqьстанда çана Almatь овьльсьнда тiпти насар вольр отьр.

Is çyzinde бир cырыра овьльстар picen савууqa kirisip qojса да, avdандардың orasan көрçилиги уженниң 10-на дежин тiпти cөp масијналарьн да ремонттар волқан çоq, plenuvм мунь тiпти cыжмаjтын кемçilik деп билedi.

Cөp масијналарьныың ремонть Almatь мен Оң тустик Qazaqьстан овьльстарьнда өте насар вольр отьр (86 protsent), Aqtөве мен Qарақандь овьльстарьнда cөp саватын қурал-саjманыың ремонть çенди қыздырмаj отьр.

Qostanaj, Oвaқan, Ertis, Cemonajқы, Bolce-нарым, He, Qоқаль, Çува-ль, Bejnetqor, Aqmola, Poluvdin çана Çуvcin avdандарьнда егин cыянаjтын çана астыq вастыратын қурал-саjманыың ремонть өте-мөте насар вольр отьр. Бул avdандардың васыларь (avdандьқ комижтетиниң секретарь мен avdандьқ атқаруv комижтетиниң председатили) çана MTS дијректорларь ремонт навқаньн меzgилінде ижмдастырууqa тижисти çара қолданваj, çумьсты вети мен çиверип келди.

Plenuvм варлық егин cыянаjтын масијналарды ремонтьн, комважындарды, молотийкаларды, врижкелердиң, арбаларды, solar мен қатар варлық aptomovилдердиң ремонтьн ось тајав кyндердиң ицинде битирууге овьльстық комижтеттерди, овьльстық атқаруv комижтеттерин, avdандьқ комижтеттерди, avdандьқ атқаруv комижтеттерин, сарқоз вен MTS дијректорларьн çана қалқоз васырмаларьн mindettendiredi.

10. Kызги çана ерте egилген дөнди астыqтар lovagrejka мен çана çатка мен отықанда 12-15 çумьс кyнниң ицинде отьльр битетин вольсы. Астыqтын çарраj tyгел pisip çetkenin кyтпей, егини pisken yvcәскелерди тоқтавсыз ora беруу керек.

Овьльстық комижтеттер мен овьльстық атқаруv комижтеттери егин cыянаv çана астыq тасыруу çенинде календарль план белгилесин, әр бир avданqa, MTS пен сарқозqa, қалқозqa вес кyндик mindetteмелер белгилейтин вольсы. MTS пен сарқоз дијректорларь, қалқоз председатилдери белгилеген вес кyндик mindetteмелер воjнса, егин cыянаv çенинде әр бир қалқоз вриждасы мен трактор вриждасына, әр бир комважында, молатийка-

kaqa, egindi o'g'ir bavlavsh masijnaqa, lovagrejka men çatkaqa sotkelik mindettemeler beretin bolsyn.

Avyl-selsovetter ceke saruvalarqa kalendaryl mindettemeler belgiler berip, solardyn o'g'indaluvyna unemi kontrol chasar o'tratyn bolsyn.

11. O'tken shly kombajyn men o'g'ir, shynav usin aram sovi var chana egini pisip chetpegen yvcaskeler belgilengen volatyn, onyn ber chanday lovogrejka men o'g'loqan eginder taza chana tolyq pishken yvcaskeler volqan, kombajyn men shynaluvqa belgilenip qojloqan eginderdi lovogrejka men o'g'andar volqan, sonyn saldarynan bir chashnan orasan kor astyq sashyr rasyva bolsa, ekinchi chashnan kombajyndar vos turyp, vosqa chyrup, egin shynav plandaryn o'g'indamay qalqan volatyn, — Otkelik komijtetning plenumy sol o'tken shly egin shynavda volqan qatalardyn egin shynavdyn vashnan aq voldyrmasqa tijisti saralar qoldanuv mindetin partijany avdandy komijtetterine, avdandy atqaruv komijtetterine, MTS pen sarqoz dijrektorlaryna chana qalqoz vashqarmalaryna atar taryshady.

12. Astyqtyn eshyn, rasyva etyvge col vermev usin chana chynqan astyqtyn tolyq saqtav maqsatyn men, plenum mynadaj shumstardyn taryshady:

a) astyq tolyq chana taza o'tlatyn bolsyn, sala qaldyrylmasyn;

b) kombajyn men o'g'anda egindi rasyva etrev choninde staqanlyrsh kombajnerlerning tandavly tashirjveleri mejlince tolyq rajdalanlyshyn (alasa astyqtyn o'g'uvqa kombajyndyn bichajlar aluv, eginning vasharyn chynqaryr tastavqa col vermev, o'g'loqan astyqtyn tolyq vashyryluyyn qamatamasyz etyv);

v) egin shynajtyn masijnalardyn varlyqyna den tutqys quraldar ornатылшyn;

g) o'g'loqan astyqtyn varlyqyn vavlanlyr vajlanlyr, semelege salynatyn bolsyn, egin o'g'loqan cherdegi masaqtardyn varlyqyn at tyrnavlysh pen chana col tyrnavlysh pen charyaj tyrnalyr, shynlyr alynatyn bolsyn;

d) o'g'loqan astyqtyn varlyqyn majalanatyn bolsyn, qalaj da vul shumsh egindi o'g'ir volqannan kejin 10-15 kunnen qalmaj vitetin bolsyn;

e) tovesi chashyq sajalalar men qalqozdyn astyq kertiretin o'g'indary en ary ketkende aqustyn 1-nen qalmaj salynlyr vitetin bolsyn;

ch) astyq qojatyn eski qojmalar remontalyr, chynalary salynlyr vitetin bolsyn; qalaj da egin shynav shumsh vashalqanqa dejin ar bir sarqoz ven qalqozdyn astyq qojatyn tijisti qojmasyn dajar volyp turyshyn;

z) ar bir qalqoz ven sarqozda varlyq skylattardyn chana eski sajalardyn avyl saruvashlyqyna zhyandy chendikteri qurtylatyn bolsyn, skylattar, sajalalar astyq tazalajtyn masijnalar, molotijlkalar, astyq tashyptyn arvalalar men ydashar charyaj dezenpreksijalanatyn (doriglenetin) bolsyn;

i) egin shynav shumsh vashalardyn aldynda nyymdashyrylatyn chymandardyn o'g'indary delder belgilenetin bolsyn, chymandar majalardyn bichajlyna qaraj belgilenetin bolsyn, eski chymandardyn chynqan chertyn oveli ortep, arshyn almajlysha, olarqa astyq vashmajtyn bolsyn.

13. Astyq vashyryv shumsh egin o'g'uvqa kiriskennen vashar kor degende 3-5 kunnen qaldyrylmaj vashalatyv bolsyn, astyq vashyrytyv masijnalardyn turyr qaluvly myldem chynlatyn bolsyn, astyq vashyryv shumshynyn sarash pasar volmajtyv bolsyn (dendi uvatuv, sala vashyryv volmasyn); molotijlkalarqa vavdy ozi berip turatyv quraldar ornатылшyn, qoldaqyn varlyq molotijlkalardyn sotkesinde keminde 20 saqat shumsh istevi qamtamasyz etilsin.

Astyq vashyryqanda, astyqtyn chyman vashynda tazalaj turuv usin, molotijlkalarda vejelka chana sortijropka bolsyn, vular molotijlka agregatlyn kyci men chynqizilip turatyv bolsyn.

Авдандық комитеттері, авдандық атқару комитеттері, МТС пен сарқоз директорлары қана қалқоз басқармалары астық бастықанда суы күсінің қуатын барынша толық пайдалануға міндетті болсын.

14. Туқымдық үлескелердің Қазақстан үшін орасан үлкен маңызы барлығын ескеріп, Өлкелік комитеттің пленумын ВК(В)Р Орталық комитетінің үйен пленумының шына нұсқавларын бүлқытрай орындауды тапсырады:

„а) туқымдық үлескелердің арам сөптері қана тазартылып қоймасын, оның үстине өгілген туқымның сортына қарай отав қумьстары да өте қунталып қурғизилсин, егин ісіндегі өзге өсімдіктер оталып тасталатын болсын;

в) туқымдық үлескелердің егині толық піскен вақтында оғылып, көрдегенде 3-4 қумьс күнінің ісінде сыналып бітетін болсын;

в) туқымдық үлескелердің астықты қеке қымандарда басылатын болсын;

г) туқымды сақтауға өз алдына ажықса астық қоймалары белгіленсин, бүларды азық-тылік пен мал қемі астықтарын сақтауға пайдалануға тыжым салынсын;

д) туқым қорлары туқым әвден қунталып тазартылғаннан кейін қана қуылатын болсын;

е) туқымдық үлескелерден бастырылып алынған астықтың барлығы қалқоз вен сарқоздардың 1937-сылы оратын болып егетін егіндерін қақсы саралы туқым мен қамтамасыз етуге толық пайдалануға тийіс.

туқымдық үлескелердің астықтары туқымнан басқа керектін қандайына болсада пайдаланылмайтын болсын, пайдаланушылар қылмыс қаванына тартылатын болсын, (ВК(В)Р Орталық комитетінің үйен пленумының қавлысынан).

15. Қақсы сорты егіндерді ажықса қунтап кутув міндетін, қақсы сорты егіндердің барлығын проща қасар ваққав міндетін Өлкелік комитет пленумы ажықса тапсырады.

Қақсы сорты егінді меңгілі мен сынап алу керек, сынақандада, бастықанда да, тасыр, сақтақанда да қақсы сорты астықты сортысыз астық пен араластырмау керек.

16. Астық егістерінің арам сөптерін отав, күнбақардың, басқа маңлы егістер мен теңіккалық егістердің қатар-қатарының арасын ваптан тувралы Орталық комитеттің үйен пленумының қавлысы Ақтөве облысында (орындақаны 15,7 протсент), Қарақанды облысында (22,1 протсент), Сырлы Қазақстан облысында (44,6 протсент) өте пасар орындалып отыроқандықын Өлкелік комитеттің пленумы атап көрсетеді. Астық егісінің арам сөптерін үйеннің 15-20 лагына дейін отав бітіруге міндетті. Алматы облысында, Оң тустик Қазақстан облысы да астықтың арам сөптерін отав қумьстарын пасар қурғизіп оты(Алматы 51,6 протсент, Оң тустик 45,1 протсент орындады).

Астық, күнбақар, тары егіндерінің арам сөптерін отав қумьстарының өте пасар болып отыроған авдандары: Алматы облысында-Қоқалы, Іле, Селек, Оң тустик Қазақстан облысында-Қуналы, Қара тас, Мерке, Сырлы Қазақстан облысында-Зірен, Семонайқы, Ақтөве облысында-Семәзөр, Қостанай, Овақан, Ново-ресеј, Қарақанды облысында-Мольты, Ағық-валық, Ролувдин, Суын, Ақмолла, Калінін, Пресно-гөркіј авдандары. Бұл авдандардағы қалқоз егіндерінде арам сөп қалып, бүгын бүлардың егіндіктері кутілмеген авдандар болсада, авдан басшылары егіннің арам сөвіне қарсы кыреске қалқозсылар мен қалқозсы әжелдерді қумьдыруға, сүйтіп егіннің тусымді болуын қамтамасыз етуге тийісті сараларын қолданбай оты.

Барлық күсті қумсар, тајав вақтының ісінде барлық астық егіндерінің арам сөптерін отав болуға, әсіресе тарының арам сөптерін кемінде екі рет отав сынуға қер мекемелері, МТС директорлары, авдандық комитеттер мен авдандық атқару комитеттері міндетті болсын.

Кунвақар егиси кемінде үс рет толық варталатын болсын, үчинсі вартавь уьелдин 1-нен қалмај витетін болсын.

Кунвақарды сынавоқа комвајын толық рајдаланысын, қалајда МТС қаравьндақы қалқоздарда кунвақардын кемінде тоқсан проценти комвајын мен сыналатын болсын.

Кунвақар ең көр дегенде 20 кунниң ісінде сыналып витетін болсын.

17. Өлкелик комитеттин пленумь варлық партија қана совет иьмдарына, МТС пен сарқоздардын директорларына, қалқоз басқармаларына тындај қумьстарды mindetteјdi-сыналоқан егинниң сарасы өте қунталыр қавьданатын болсын, астықтың тьсими өте қатты есерке альпыр, тіктеј турқанда да, оғықанда да, сөмеіе салықанда да, мајалар уьилгенде де, вастырықанда да, қандај тыр мен болсада тасықанда да урлықтан қана өрттен өте мықтап сақталсын.

Егинсі биріжгандың брижганди сыналоқан егинди кун сайын акть мен қавьлданоја тийс, қавьлданқанда сол егиндердиң сыналув сарасына қандај волақандықын көрсетіп отырувоја тийс болсын. Оғылоқан егинди брижгандириден-қалқоз председатили, сарқоздарда-воіим ја перма вастықы қавьлдақаннан кейін қана, ол егин оғылоқан воіыр есерелсин.

Вастырылоқан астықтың молотийлkada турқандарыда, қалқоздың астық тьсиретин пункттеріндегиси де астық қавьлдајтын пункттарқа, сол сықыды қалқоз қојмаларына қөнелтилгенде таразықа тарттырылып қөнелтилуви mindetti болсын; оның бер қақында, астықты қөнелткенде сол қөнелтилген астықтың мөлсери мен сорты нақладној қақазында көрсетіліп отырысын қана тасырылатын астықтың нақладнојоја сәјкес воіыр отырувының тексерілуви қамтамасыз етілсин.

Астықтың тыгел воіувына қырмандарда өр брижгандыда-брижганди, вукиі қалқозда-қалқоздың председатили қаварть болсын.

18. Оң тьстик Қазақьстан мен Алматының овьлыстық комитеттери, МТС пен сарқоз директорлары, кьриіс егуьси қалқоздардың председатилдері кьриетин өте аз вақыт ісінде қана рәсуьө етілмеј сыналувын қамтамасыз ететін болсын.

Кьриітін вавларын арва мен тасықанда астына презент, алақа, кижіз, ең воімақанда вердан төсев mindetti болсын. Қатыр қалқан кьриітер қол орақ пен оғылатын болсын, тьскен вастарь тырнавыс пен өвден таза сыжылып альпатын болсын.

В. Қант қызыласы

1. Өлкелик комитеттин пленумь қант қызыласын егуьси варлық аудандар мен МТС тарда қант қызыласының биринсі савықы өте көе өткізildi, содан кейингі вартавь насағ сыргизіліп кеіеди деп биледи.

Пленумь ВК(в)Р Орталық комитетиниң уьін пленумьның қавьларын іске асырувоја қант қызыласы егисиниң mezgili мен қана толық 5 рет варталыр, кемінде 5-6 рет суварылуын қамтамасыз етуьге қант қызыласын егуьси аудандардын партија иьмьн қумьлдыруьды mindetteјdi.

2. Егинниң арам сөптерин отав қана басқа сондај вартавь қумьстарына „Уьнијверсал-2“ тракторды рајдаланув туьралы ВК(в)Р Орталық комитеті пленумьның қавьлысын оғындамақандарды Өлкелик комитет қаварқа тартув мәселесин көтерувге тьјисти волатындықы-авдандық партија қана совет иьмдарының басқарына, МТС тар мен қант қызыласы сарқоздарының директорларына атап ескертілсин.

Пленумь меқанізімди рајдалануввоја қана қант қызыласының егистерин вартавь қөніндегі қумьстарды иьмдастырувоја аьрықса қаварть өкениктерин Талды-қорған мен Мызоян МТС тарының басқарына алдын ала аьрықса ескертеди.

3. Өлкелик комийтеттин пленувмь Җер қалық комийссариятына, Оң тустик Қазақьстан мен Алматы овьльстарьныц партија җана совет иьймдарьна, МТС директорларьна җана қант қьзылcasьн егувци авдандарьдьн председатилдерине тьна җумьстарьдь тапсырадь:

„а) вес җуз sentnercilerдин тәҗиривесинде сыналқан әдис-қант қьзылcasьныц торьрақьна җергилкти тьңајтқьс zattardьда, мийнералдық тьңајтқьс zattardьда сеув әдиси-кең түрде қолданысьн җана җергилкти тьңајтқьс zattardь җьзнав җумьсь онан сайьн кувейтисин,

в) әр бир суварувдан бурьн җана сувароқаннан кейин егис қатарларьныц арасьн трактор мен vosатыр, торьрақьн җумсатув isi қамтамасьз етилсин;

в) егинниц арам сөптерин отајтьн трактор агрегаттарьна трактористер мен рувлевојлар векитиліп қојьльсьн, вулар басқа җумьстароқа җумсалмај, қант қьзылcasьн вартав җөниндеги варьлқ җумьстыц васынан ајақьна дейин сонда волатын волсьн“ (ВК(В)Р Орталық комийтети пленувмьныц қавльсьнан).

4. Қант қьзылcasьн егувци авдандардақь егин суварувсылардьн бир күндик нормась еки еңбек күnine вақаланьр есептеletin волсьн; сонь мен қатар, егин суварув җумьсьн аса сараль өткизіп, сувдь үнемдер рајдаланқань үсин сыј берiletин волсьн.

5. Қант қьзылcasьныц сықьмь күнве-күн қадақаланьр отьрьльсьн, егинниц әр бир гектарьн тольқ өсиріп алув үсин, тьнадај саралар қолданысьн:

а) қант қьзылcasь егиндериниц варьлқьна аставоқа сальньр, дерев патока қојьльсьн, тьскен зьјандь җәндіктерди күн сайьн алыр, көзин сојьр отьрув керек;

в) қант қьзылcasь егиндериндеги җана егин ајналасьндақь, арьқтардақь узьн тумсық қурттар, сонь мен қатар проволосниктер, гувсенијтсаньн, күзги сорқаньн қурттарь қант қьзылcasь өсимдигиниц астынан қол мен теріліп алынатьн волсьн;

в) қант қьзылcasьныц вургелери, проволосниктери, көвелектери, когал көвеlegи күн сайьн устальр, тольқ сојьлоқанқа дейин қуртыла вьрсин, сонь мен қатар, зьјандь җәндіктер вар егиндиктердин варьлқьна тийисти қиймийкаттар сеवiletин волсьн;

г) қант қьзылcasь егиндериндеги узьн тумсық қурттыц, проволосниктин, күзги сорқаньн, когал көвеlegиниц җана басқа сондај зьјандь җәндіктердин җумьртқаларьн қуртув үсин, қант қьзылcasьныц торьрақь не қурльн сыјь-сыјь vosатыльр туратын волсьн.

6. 1936-җыль МТС тар мен қант қьзылcasьныц сарқоздарь қант қьзылcasь егисиниц варьлқьныц кеминде 90 протсентин қант қьзылcasьн қазатын масијна мен қазьр алувоқа mindetti волсьн. Қант қьзылcasьныц җумьсьн иштейтин звеноларды җумьсқа вөлгенде, қант қьзылcasьн ириктев, күзев, тазалав җана тасув җумьстарь mezgili мен җана кидимей орындалқандај етир, вөлүв керек.

7. Қант қьзылcasьныц саррај қазьла вастајтьн mezgili sentәвирдин 10-ь, қазьльр битетин mezgili ноајвирдин 1-и җана тасьльр битетин вақыть ноајвирдин 10-ь вольр белгиленсин.

Җер қалық комийссариять, Тамақ zattарь өнерли кәсивиниц қалық комийссариятьныц өкили, Оң тустик пен Алматыныц овьльстық комийтеттери мен овьльстық атқарув комийтеттери қалқоздарда қант қьзылcasьн қазув җана тасув җумьстарьныц ајьрьқса грапийгин җасајтьн волсьн, җасақанда қазьлоқан қант қьзылcasьн sentәвир ајьнда күнве-күн тасув қақь ескерилсин, өктәвирде егин васында қазьлоқан қант қьзылcasьныц көр degенде 5—10 күндик запасы җана җататындај волсьн.

8. Аptomovилдерди вьтіндеп, җумьсқа җаратыр алув үсин, қант қьзылcasьныц МТС тарьна көректи запас вөлcekтерди тавьр берув mindetti

Ўер қалық комижсаријатна, Ватоъзвѣјт пен Вато зарсѣстѣзвѣјт мекемелерине тасърылсн.

МТS пен сарқоз дијректорларъ ремонт сумаъсн дегев кучейтетин болсн, қалајда қант қызыласн сьјнавқа кирискенсе аптомобилдердин варлыкъ даяр туратын болсн.

9. Өлкелик комижтеттин пленумъ қалқоздарда контракт договорының қант қызыласн тазалав сениндеги варлық сарттарының сѣзсиз орындалуына қамтамасыз етувге авдандық партија сана совет уьмдарынд mindet tendiredi, сонъ мен қатар, қалқоздардың предсдатилдерине тьнадај сумаъстарды тасърадъ: қант қызыласының савақы кесетин сая саймандар сасалсн, звенолардың вѣринеге өлсевичтер верилсин, арвалар қант қызыласн тасувқа қолајлы етир ремонтталсн, аптомобилдерге қорартар орнатылсн.

10. Қант қызыласн тасув учин, Ўер қалық комижсаријатъ, Он тьстик Қазақстан мен Алматының овьльстық комижтеттери мен овьльстық атқарув комижтеттери әр бир МТS пен сарқозқа сол салув сана сол ремонттав сенинде нақтылы mindetter суктејтин болсн, қалајда қант қызыласн сьјнав сумаъсы bastalaqanqa дейин варлық солдар мен көпирлер толық тәртіпке салынатын болсн, оның устине қант қызыласн тасыр болғанса бул солдар мен көпирлер кун-ве кун қаралыр, кытилип туратын болсн, қант қызыласы завьттарының дијректорларъ сол вақытқа дейин завьттарға қатынајтын содарды толық тәртіпке салатын болсн.

11. Семонајқы авданындақы қант қызыласының егилуви мен варталуы сенинде Қазақстан сар қалық комижсаријатының, Сьоъыс Қазақстан овьльстық комижтети мен овьльстық атқарув комижтетинин сана овьльстық сар мекемесинин истеген сумаъсының тьлдем қанақаттанарлық еместиги атар көрсетилсин. Овьльстық комижтет пен овьльстық атқарув комижтети, авдандық комижтет пен авдандық атқарув комижтети қант қызыласының егиндерин ажығса қадақалајтын болсн, қант қызыласының егиндерин тийсине вартар көнилдегидеј кытув сарқы қамтамасыз етсин, қант қызыласының тьсимин арттырувқа да, Сьоъыс Қазақстан овьльсында қант қызыласының егистерин вурьнақдан әри көвејтир, вурьнақдан әри улқайтувқа да варлық сарқадайды тувқызсн.

V. Темекі мен мақорка

1. Өлкелик комижтеттин пленумъ Ўер қалық комижсаријатна, темекі егувци овьльстар мен авдандардың партија сана совет орындалына тьнадај сумаъстарды тасърадъ:

а) темекі егувци қалқоздардың вѣринде темекини отьрқызувдың сьјлылық агрономдық ередеде белгиленген мѣлсеге болсн, бул темекинин тьсимди болуына керекти негизги сарт;

в) темекі мен мақорканың арам сѣптери оталсн, егин қатарларының аралары варталсн, виқан алды мен кытијваторлар толық рајдаланылсн;

в) егинди сувқарғаннан кейин сар сайын, арам сѣптин оталқан—оталмақанына қарамастан, увсәскенин торьғақы востыр, сумаъсатув mindetti болсн;

г) қалқоздардақы темекі сана мақорка сумаъстарынд истевци звеноларды өзге сумаъстарға сумаъсавқа қатты тьјув салынаын;

д) сарь темекі өсип сѣтилгенге 3-4 рет суварылатын болсн, отьрқызқандақы суварувь өз алдына. Темекі егиндерин „сув соқты“ дертине исыратрав учин, темекинин тьсимин төмендетип, сарасын насарлатрав учин, темекі егинери тек воразда мен қана суварылатын болсн, суварқанда сардин аса көр дым воляр кетувине сар берилмесин;

е) сарь темекини отьроьзqан mezgilden vastap cыjnap alqanqa dejin eki ret otav çana surьptav cыrgiziletin volsьn, temekiniң birge tutasьp esyvine çol verilmesin. Maqorka yvcaskelerinde otav cумьstarь eki ret cыrgiziletin volsьn, cыrgizilgende төmengi çарьраqtарьн tazalap otьruv mindetti volsьn, maqorka keminde төrt ret surьptalatьn volsьn;

ç) еr bir avdan men qalqozda temeki men maqorkaнь cыjnap aluvдьн kalendarь planь çasalsьn, qalajda sarь temekini sentөbirdiң 20-na dejin, maqorkaнь sentөbirdiң 15-ne dejin cыjnap voluv çaqь közdelsin;

z) sarь temeki, çарьраqtарь qатарьньн pisip çetilyvine qaraj cыjnalsьn, çарьраqtарьньн tyrii qатарьн bir mezgilde cыjnavqa еc bir çol verilmesin. Barьlq temekiniң yzyvi keminde 5 ret volsьn.

2. Ökelik komijtettiң plenuvть temeki egyvci avdandardьн avdandьlq komijteti men avdandьlq atqaruv komijtetterine, avdandьlq çer belim deriniң vastьqtарьна, MTS dijrektolarь men temeki egyvci qalqoz basqarmalarьна temeki men maqorka sarajlarьньн çaңalarьн saluv, eskilerin remonttav cумьstarьн yjildiң 15-ne dejin vitiryv cумьstarьн mindettejdi, temekini otqa qьzдырьp keptiretin orьндardь aqustьн 1-ne dejin salьr voluvдь mindettejdi, bul ycin qalqozdarda arnavь qurьльсcь toptar uьmдastьrьlsьn, çetkilkti cумьсcь kyci men kelik verilsin, verilgen qurьльс materialdarь tijisti orьна çana rajdalanьlsьn.

G. Lytserna men çөр egyv

Almatь men On tstik Qazaqьstannьн avdandarьnda çөр egisterin әsirese lytserna egisin көbejtyvdiң erekce ylken maңzь vola tursa da, ezge oвьльstardьн avdandarьnda çөrti көbirek ege берyvdiң maңzь erekce kyci vola tursa da, Çer qalьlq komijssarijatь men çer mekemeleri bul cумьсть salaqsьтьp çiverdi, egin caruvacьльqьньн-osь taravьн өrkendetyvge еc çara qoldançan çoq,—Ökelik komijtettiң plenuvть osьнь atar көrsetedi. Oвьльстьq partija çana sovet orьндarь, әsirese Cьqьs Qazaqьstan men Almatь oвьльstарьньн orьндarь, osьндаj asa maңzьдь cтьсqa tijisti keңil belmedi, çөр egisterin eskeryvsiz tastadь, çөrtiң urьqьн әsiryvci caruvacьlq pen myldem cuqьldanvaj qojdь, onьн ber çaqьnda, çavajь çөrtiң urьqtарьн cыjuvdь myldem qojьr aldь, çөр egisin edөvir azajтьp tastadь, Cьqьs Qazaqьstan oвьльsnda çөр egisterin myldem qurtть.

1. Ökelik komijtettiң plenuvть Çer qalьlq komijssarijatьна, partija çana sovet uьmдarьна 1936-çьль mьnandaj cумьstardь qamtamasьz etyv mindetin tapsьradь:

a) yjildiң 1-nen qalmaј varьlq çөр egisi çappaј тексерilsin çana tuqьmqa qaldьrьlatьn yvcaskelerdiң sarasь тексерilsin, tuqьmqa qaldьrьlqan yvcaskelerdiң nasarь orьна çөvi çaqьs yvcaskeler qaldьrьlsьn;

b) tuqьmqa qaldьrьlqan lytserna 7-10 kynnin icinde cыjnaьp volsьn, lytsernanьн asa pisip ketyvine çana cыjnaçan vaqьtta urьqьньн qujьp, rәsyvә voluvьна çol verilmesin, orьlqan lytserna bavlanьp, mezgili men vastьrьlatьn volsьn;

v) еr bir qalqoz ven çeke caruva vьjьlqь dekabirdiң 1-nen qaidьrmaј tuqьm qorlarьна lytsernanьн çaqьs sarajь tuqьmьн беретin volsьn.

2. Aqtөve, Batьs Qazaqьstan, Qaraqandь oвьльстьq komijtetteri men oвьльстьq atqaruv komijtetteri çana çer mekemeleri lytsernanьн tәçiriьbe ycin egilgen egisterin ajьrьça qadaqalajтьn volsьn, solardьн tijisince kytilyvin qamtamasьz etsin, ol eginderdi tuqьmдьlq yvcәske retinde saqtasьn, lytsernanьн көzirgi tәçiriьbe eginderinen әnimdi mejlince

kör aluvqa kerekti varlıq saraların qoldansın. Çer qalıq komijssarijatsı Almatı men On tustik qazaqıstannın ovılystıq uıymdarı men birlesip, tuqymqa qaldırılatsın lytsernanın kölemin arttırıvqa derev saralar qoldanatsın bolsın.

3. Ovılystıq komijtetter men ovılystıq atqaruv komijtetteri esirese Qaraqandı, Batıs, Sıqıs, Aqtöve ovılystarı, Qarqaralı ekireginin ekiriklik komijteti men ekiriklik atqaruv komijteti ar bir avdan men qalqozqa savajı cörtin urıqın sıjnau cöninde plan belgiler veretin bolsın, sonın oıındaluvına avdandıq çer völmünün vastıqı men qalqozdarın predseditileri savartı bolsın.

D. Pıcen savuv çana cör syrlev

1. Respublikadaqı kör avdandarda çana ovılystardıñ bir sırbırasında cörtin sıquv könildegidej emestigin eskerip, plenum partiya uıymdarına, sovetterge, çer mekemelerine, sarqozdar men qalqozdarqa mınadaj cımıstardı tapsıradı—pıcen savuv çana cör syrlev cımıstarıñ varınca qızdırıvqa ajırqıca nazar salınsın, qalajda malqa kerekti cör pen maıızdı cemderdi tolıq qamtamasız etip çana qojmaj, sonın ystine malın qacetti saqtıq cem qorların da çasar aluv çaqı eskerilsin.

Plenum mınan atar kösetedi: VK(В)Р Ortalıq komijtetinin ujin plenumının adejiler bergin nusqavına qaramastan, respublikanın on tustik avdandarda pıcen savuv cımıstarıñ uımdatsırıluvı mıidem qanaqattanarlıq emes, sol tustik avdandarda pıcen savuv cımıstı qızqan çoq devge voladı.

Ökkelik komijtetin plenumı ovılystıq, avdandıq partiya çana sovet uıymdarına çer mekemelerine, sarqozdarın dijrektorlar men sajasat völmüderinin vastıqtarına, qalqozdarın vasqarmalarına mınadaj mindetterdi cıktejdi—pıcen savuv planı pıcendik kölemi çaqınan da, sıjır alınatsın cörtin tonna esevi çaqınan da artıqı men oıındalatsın bolsın, cör syrlev planı da artıqı men oıındalatsın bolsın. Çeke avdandar men qalqozlarda, cörtin sıqımına qaraj, qalqozdarqa da, sarqozdarqa da pıcen savuv cöninde qosımca mindetter cıktev çaqın Ökkelik komijtetin plenumı ovılystıq komijtetterge, ovılystıq atqaruv komijtetterine, avdandıq komijtetter men avdandıq atqaruv komijtetterine tapsıradı; qalaj da, cörtin alasa völr sıquvının esesin planda kösetilgendegiden kövirek çerdi savuv men toltıratsın voluv kerek.

2. Partiya çana sovet uıymdarı, sarqoz dijrektorlar men qalqoz vasqarmalar, klijmat çaqdajlarına qaraqanda mımkin volqan çerlerde, cörti ekinci ret cıptıratsın bolsın.

3. Partiya çana sovet uıymdarı, sarqoz dijrektorlar, qalqoz vasqarmalar, egindi kombajın men orqannan kejin, salamnın qalınaj sözsiz sıjnaluvın qamtamasız etıvge mindetti bolsın.

4. Mal azıqı zarasın çasar aluv maqsatı men, avdandıq komijtetter, avdandıq atqaruv komijtetteri, avdandıq çer völmüderi, sarqoz dijrektorlar men qalqoz vasqarmalar etken sıqı salamnı sıjıqızır rajdalannıdı qamtamasız tetin bolsın.

5. Ökkelik komijtetin plenumı, cör syrlevge ajırqıca maıız verip, avdandar men qalqozdarın savajı cörti de, syrlevge arnalır egilgen cörti de syrlev cönindegi cımıstardıñ sı sajin oıındalınmaj kele çatqandıqın eskerip, avdandarda qalqozlarda da, sarqozlarda da cör syrlev (sijlos) planın oıındaluvına savarkercilkti avdandıq komijtetterdin sekretarlar men avdandıq atqaruv komijet predseditilerinin öz vastarına cıktejdi.

Сәр сырлеудің белгіленіп отыраған плань ең кем дегендегі план, мунь әр бір сарқоз бен қалқоз артықь мен орынлар сьқууға тийіс екендігі авдан, МТС, сарқоз, қалқоз басьлағына атап көрсетілсін.

Орталық комийтет пленумының қавльсьна сәјкес, овьльстьқ комийтеттер, овьльстьқ атқаруь комийтеттері, Сәр мекемелері саважь сөптерді, сас қурақты сана сийлосқа арналып erte егілген сөптерді сырлев сұмьсьн дереу қыздыра сургизсін, сургизgende егін орақты vastaloqanca егінсі сана қант қызыласьн егуьсі авдандарда сийлос қамдав планьның 15 протсенти, басқа авдандарда 50 протсенти орындалып қойылатын болсьн.

Е. Авыл саруьвасьльоғына зьжандь сәндиктер мен өсимдіктін дерттерине қарсь кыресуь

Өлкелик комийтеттін пленумь Батыс Қазақьстан мен Ақтөве овьльстьтарьнда егін сөйтін тьсқандарды қыруь сұмьсьнның қанақаттанарлық еместігін атап көрсетеді, егінді қорқав мақсаты мен авыл саруьвасьльық авдандарда (Батыс Қазақьстанның аяғықса авдандарьнан басқаларьнда) егін сөйтін тьсқанға қарсь кырестін пландарь іс сүзінде орындалмай қалды (Батыс Қазақьстан сар сұнақ қыруь планьн 44 протсент, Ақтөве сарь сұнақ қыруь планьн 95 протсент, тьсқандь қыруь планьн 64 протсент орындалды). Алматы мен Оң тустик Қазақьстан овьльстьтарьнда саранса (сегіртке) қыруь сұмьсь сөткілікті қызған сөқ, өсьндай аса маңызды сұмььсқа Қарқаралы өкірігі мен Сьқььс Қазақьстан овьльсьнда да көңіл бөлінеј отыр.

Овьльстьқ, авдандьқ партија сана совет ұжымдарь, сәр мекемелері мен қалқоздар қийміжкат себуь сөль мен де, қол әдісті қолдануь сөль мен де авыл саруьвасьльоғына зьжандь сәндиктерді (пруьв, тьсқан, сарь-сұнақ, саранса сана басқалар) қыруь сұмьсьн ұжымдастыруьға, сургизуьге керекті сұмьсьсьнь меьзілі мен бергізіп отыратын болсьн.

Пленумь сөміс ақастарьн вулдыретін зьжандь сәндиктер мен соларды салқан сұмььртқаларьн толық қуртуь міндетін, сонь мен қатар, сөмісті сьйнап волақаннан кейін кызді күні сөміс ақасьнның вақаларьн тазартыруь міндетін Алматы мен Оң тустик Қазақьстанның овьльстьқ комийтеттері мен овьльстьқ атқаруь комийтеттеріне сүктејді.

II

МАҚТА EGISIN BAPTAU, SUVOJARUV СҰМЬСЬНЬНЬN BAPЬСЬ САНА МАҚТАНЬ TEPYV, DAJЬNDAV TUVRALЬ

Мақта егісіннің сөтілуьі савандар қалқандьқтан мақтань вартав сұмььстарьн не қурьым толық не қурьым сььь сургизіп, тез орындав керек воьль отыр. Бірақ, сазқты вартав сұмььстарьнның (савьқтау, кувь-тійватсия, сийретуь, суваруь) қарқьнь сана сарась көр авдандарда пасар.

Туркистан, Талас, Саян, Тылкі бас, Созақ авдандарьнда мақтань вартав сұмььстарьнның бирінсі кезектегісі узаққа созьльп кетті, бул авдандарда екінсі рет савьқталқан егістін көлемі аз. Салпы алқанда Оң тустик Қазақьстан овьльсьнда ујіннің 20-на дејін тек 88,5 мың гектар мақта ја мақта егісіннің 85,5 протсенти қана екінсі рет савьқталқан.

Бирінсі савьқтынь сарась көр авдандарда пасар, торьғақты теген қорарьлмақан, сондықтан, Востандьқ, Тылкі бас, Арлы, Сімкент сана

84445-36

Sajram avdandarında egistin edävir çerin, berilgen məlimetterde vartaloqanqa esep bolqan edävir çerdi aram çep vasyp ketken.

Əsirese, maqta egisin birinci ret sijretyv çumьсьньц varьсь nasar. Birinci ret sijretyv çumьсьн ajaqtav srogi—yjenniң 5-ne dejin tek 47 mьң gektar çerdiң egisi sijretilgen. Ekinçi ret sijretyv çumьсьн yjenniң 15-ne dejin volqanь 55 protsent orьndaloqan. Sijretyv çumьсьн əsirese, Bostandьq, Çana qorqan, Sozaq, Çajan, Sajram, Tylki vas çana Talas avdandarında ete—mete artta qalьp otyr.

Yrçar, Paqta aral, Badam MTS tarında çana Paqta aral sarqozьnda traktor kyci men kultiьvatsijalavdьң nətiьçesi ojdaqьdaj volqanьн kərsetyvmen qatar, plenuvm, Oң tystik Qazaqьstan ovьльсьнда maqtanь vartav çumьstarьн meqanijkalandyruv isi çalьp alqanda mylde nasar, dep tavadь. Plan voььncsa 126 mьң 400 gektar egisti traktor kyci men kultiьvatsijalav kerek edi, is çyzinde yjenniң 15-ne dejin traktor kyci men kultiьvatsijalanqan egis 47 mьң gektar çana volьp otyr ja plan 37,2 protsent çana orьndaloqan (traktor kyci men birinci ret kultiьvatsija çasalqan egis 23 mьң gektar, ekinçi ret kultiьvatsija çasalqanь 18 mьң gektar, yçinci ret kultiьvatsija çasalqanь 6 mьң gektar).

Maqtanь vartav çumьstarьн meqanijkalandyruv əsirese Talas, Mirzojan, Lenger, Çajan, Sozaq çana Tyrkstan avdandarında ete nasar, vul avdandar yjinniң 15-ne dejin maqtanь vartav çumьсьнда traktor dan mylde rajdalanvaqan.

ВК(в)Р Əlkelik komiьtetiniң plenuvmь: vul kemcilikter, ВК(в)Р Ortalьq komiьteti men Qazaqьstan əlkelik komiьtetiniң „yvnijbersal“ traktorlarьн ne çurььm toльq rajdalanuv tuvralь asa manьzdь dijrektip-terin orьndavqa avdandьq partija çana sovet uььmdarьньн mylde çavarsьz qarar, salaqtьq istevinen voldь, Oң tystik Qazaqьstan ovьльсььq partija komiьtetiniң maqtanь vartav çumьstarьн meqanijkalandyruvqa çarsь vaqьtqa çetkilikti soqqь vermevinen voldь dep tanьjdь.

Qazaqьstan əlkelik partija komiьtetiniң plenuvmь, maqtalь avdandardaçь partija sovet uььmdarьньн çana çer mekemeleriniң maqtanь vartav çenindegi varььq çumьсьн ВК(в)Р Ortalьq komiьtetiniң yjin plenuvmьньң qavlyсь negizi men çyrgizyvge tapsьradь.

„Avьl çaruvacьььqь өndirisiñiң varььq salasьна meqanijzatsijanь mьqtar engizyv isine keь bir çeke çьzmetçilerdiң çarsьlasuvьн çoja otyrьp, sotsijaldь egin çaruvacььььñ egin saluv men egin çьjnavdaqь maçijna teqniьkasьн mengerip alqan aldьnqь qatarь adamdarьньн təciriьvesi men çetiskendikterin qalqoz, sarqoz çana MTS tardaçь varььq çьzmetçiler kərciliginiң təciriьvesi men çetiskendigine ajnaldьruv kerek,—endi eginniң artьqca tysimdi voluvьн çamtamasьz etetin vastь çana tyjin çecetin cart osь“.

1. Avdandardьң çana MTS tardьң çeke çьzmetçileriniң çumьсьдь meqanijkalandyruvqa çarsьььñ vatьl çenip, maqtanь „yvnijbersal“ traktorlarь men vartavdьң kesimdi ves kyndik çana bir kyndik çumьstarьн ər bir MTS tьң toльq orьndar otyruvьн, „yvnijbersal“ traktorlarьн ne çurььm toльq rajdalanuvьн tez çamtamasьz etyvdi ВК(в)Р Əlkelik komiьtetiniң plenuvmь Oң tystik Qazaqьstanьñ çana Almatьньң ovьльсььq partija komiьtetterine tapsьradь.

2. Maqtanьд ne çurььm tysimdi voluvьн çamtamasьz etyv ycin, aldьnqь qatarь qalqozdardьң çana staqanьpь ordendi qalqozcьlardьн təciriьvesin rajdalanuv, əsip çetilyv dəvirinde maqtanьн topьraçьна tьңajtqьс meneral zattar çana çergilikti tьңajtqьс zattar sevyv ədisin keң tyrde qoldanuv, Oң tystik Qazaqьstan men Almatь ovьльstarьньң ovьльсььq partija komiьtetterine, avdandьq partija komiьtetterine, MTS

директорларьна, авдандьқ җер вѳлимдерине җана қалқоздardьдъ басқармаларьна mindet etilsin.

3. ВК(В)Р Орталық комийтети мен Одақтық қалық комийссарларь советиниң егинди суварув тувраль 1935-сьль кѳсеткен нусқавларь воьйна егин суварув җумьсьна тѳҗиривели қалқозьлардъ қоюу, олардъ егинди кун тѳвлиги воьйна суварувдъ қамтамасьз etkendej мѳлcerде белгилеу caralarьн истев, ѳр бир қалқозда турақты суварувьлар белгилеу қоюу, олардън вилимин унemi арттырыу отьрув Оң тустик Қазақьстан җана Алматы овьльстарьнън овьльстьық җана авдандьқ партија, совет орьндарьна mindet etilsin.

Өлкелик партија комийтетиниң пленумь егинди җийлетип суварув әдисин кең тырде қолданувға тасырадъ; егинди җийлетип суварғанда, җерин сувь ветине җақьн җерлерден басқа уvcәskelerde мақтань гьлденence кеминде еки ret гьлденув җана тыжин салув kezinde үc ret, суварув керек.

Оң тустик Қазақьстан мен Алматынън овьльстьық партија комийтetteri, овьльстьық атқарув комийтetteri җана мақталь авдандardьдъ басьларь егинге биринци ret сув берув җумьсьнда волқан олқылықты тез җоьсьн. Вьжы сувь кем волыр отьрған Туркстан җана җана қорған авдандарьна ерекce көңил вѳлинсин.

Мақтань суварув җана вартав җумьстарьн бир биринен артта қалдырмай җьргизув, мақта егисин торьрақтың дьм kezinde вартав МТС тardьдъ җана сарқоздardьдъ директорларьна, қалқоздardьдъ председатилдерине җана агратеқнијка қьзметчилерине mindet etilsin.

Зақкелес җана Тѳменги Сыр дарија сув сийстемаларь басқармаларьнън басьлықьн ньқайтувдъ, варлық сув сийстемаларьнън җумьсьн җақьлар қолға қоювдъ пленум Қазақьстаннън җер қалық комийссариятьна, Оң тустик Қазақьстаннън овьльстьық партија комийтети мен овьльстьық атқарув комийтетине mindet etedi.

4. Ғеке саруvalardьдъ мақта егисин вартав җумьстарьнън варьсьн унemi тексерип отьрув, мақтаньн вақтында варталувьна җана суварьлувьна керек волқан варлық caralarдъ қолданув авдандьқ атқарув комийтetterиниң председатилдерине, авдандьқ җер вѳлимдериниң вастьқта-на җана авыл-селе советтериниң председатилдерине тасырысьн.

5. Мақта егисин унemi вақылар отьрувдъ қамтамасьз etув, зьжандъ җәндиктер рајда волсь мен оларға қарсь кьрести уьждастьрув овьльстьық җана авдандьқ партија-собе тьждарьна, МТС директорларьна җана қалқоз басқармаларьна тасырысьн; зьжандъ җәндиктер мен кьресув җенінде мьнадај caralar қолданысьн:

а) мақта егисине ѳрмекци кенениң тьспеви үcin җана егистик җердеги арам сѳптерди қуртув үcin, меҗедеги, арықтардьдъ воьндаақь востатқан җерлердеги арам сѳптерди қалдырмай җоюу керек;

в) қавасақ қурты рајда вольса, тезинен егиске дәри себилсин, җана егиске тьскен қурттар қол мен сьйнап алысьн, Бул зьжандъ җәндиктердиң келеceкте ужалар ѳспеви үcin егис қатарьнън ара арасьн вартав җана мақтань суварув җумьстарь сол қурттың валалақан вақтында җьргизилсин.

6. ВК(В)Р Өлкелик комийтетиниң пленумь мақталь авдандardьдъ җана МТС тardьдъ басьларьна мьнадај җумьстар тасырадъ:

а) мақтаньн соңы теримин (қавасақтарьн тeryв) не қурлым толық меқаньжаландьрув үcin қалқоздар мен сарқоздarda җеткликтi мѳлcerде sledиңг macијналарь әзирлensin, әзирлengende мақтаньн терими декабирдиң бирине дежин толық ажақталғандај вольсьн. Мақтадан арылған җер тезинен вирақ, декабирдиң биринен қалдырмай зәр ајдалатын вольсьн, ајдалғанда 1937-сьлдьдъ мақта егиси тегисинен зәр ајдалған җерге егилетин вольсьн;

в) qalqozdarda, sarqozdarda qana MTS tarda kelik, aptomovilderdin vöri qana çyk tasajtyñ çoldar, köpirler maqta terimi vastalar aldınan kemine on kyp vırñn ezir bolsın;

в) әр бир звено egis kezinde qana egisti vaptav kezinde qaj yvcaskede çumьs istese, maqtanь teryv kezinde de sol yvcaskede çumьs isteitin bolsın, maqta teryvcilerdin еңбек ақысы çеке zdelnaj negizi men tolenetin bolsın;

g) qalqozdarqa, tapsyratyn maqtasь esevine veriletin avans vaqьtında verilir tursyn, qalqozsylarqa avans çumьs istep alqan еңбек kynderinin sanьna qana sarasьna qaraj veriletin bolsın;

d) qalqozsylardın еңбек kynderin vaqьtında çazvajtyñ qana durьs çazvajtyñ çerler var. Sondьqtan, еңбек kynderinin qalqozsylardın еңбек kineckelerine avьl-saruvacьlyq әrtelinin uvstavь vojьnca (ves kypde bir ret) çazьluvьn qamtamasьz etyv, qalqozdarda çumьs normalarьnьd durьs belgilenyvın qamtamasьz etyv. Оң tystik Qazaqьstannьd qana Almatьnьd ovьlystьq partiya komijetterine mindet etilsin,

7. Әр qalqozdın, sarqozdın qana çеке saruvanьd arçьlmaqan maqtanь memleketke maqta terimine сыqqan kypnen vastap tapsyruvьn qana kypve-kyp сыjnalqan maqtanь kidirtpej dajьndav puvnkitterine araxьr turuvьn uьjmdastьruv, maqtanьd tapsьrьlmaq qalьr qojuvь men qattь kyresyv. Оң tystik Qazaqьstan men Almatьnьd ovьlystьq partiya komijetterine, maqtalь avdandardьd avdandьq partiya komijetterine, MTS tardьd, sarqozdardьd qana qalqozdardьd vastsylarьna mindet etilsin.

Memleketke maqta tapsyriv tivrаль çasasqan kontrakt carttarьn әр бир qalqozdın qana çеке saruvanьd vaqьtında tolyq orьndavьn qamtamasьz etyv ovьlystьq qana avdandьq partiya-sovet uьjmdarьna mindet etilsin.

Kontrakt cartь vojьnca maqta tapsyrucsylarqa veriletin kyp çaranь qana lenter-maqtanь sol cartta kersetilgen sroktarda qana cartta kersetilgen vaqa men verilyvi qattь vaqьlansyn.

8. Çenil өнерли kәsip qalьq Komijssarьjatьna, Оң tystik Qazaqьstan men Almatьnьd ovьlystьq partiya komijetterine qana Qazaqьstannьd maqta dajьndav tresine mьnadaj çumьstar tapsьrьlsyn:

a) maqta dajьndav apparattarь tekserilsin qana maqta dajьndavqa tolyq ezirlensin;

в) maqta tazalajtyñ zavьttardь remonttav qana çavdьqtav çumьstarь sentәviridin biri nen qalmaq ajaqtalsyn qana 1936-qana 1937-sylardьd icinde әр бир zavьtta maqta keptiretin orьndar çasalsyn, maqtanьd soqьq terimderin keptiryv çumьsь uьjmdastьrьlsyn;

в) Оң tystik Qazaqьstan ovьlystьq partiya komijeteti qana ovьlystьq atqaruv komijeteti, maqtalь avdandardьd avdandьq partiya komijetteri, avdandьq atqaruv komijetteri qana MTS tarь qalqozdarda maqta keptiretin 250 orьn saldьruvqa mindetti bolsyn;

g) maqta alatyn punkitterge çetkilikti mөлcerde durьstalqan өlceviçter verilsin; dajьndav punkitterinin vәrindegi maqta qojatyn orьndar remonttalьr, dezijnpeksija çasalsyn qana, arçьlmaqan maqtanь eryv qana çeneltyv ycin qalqozdarqa vaqьtında çetkilikti mөлcerde qarььqtar verilsin;

d) maqta tapsyrucsylardьd әkelgen maqtasyn kidirtpej aьp turuv qana olar men tapsьrьlqan maqta ycin tez esep ajьruv çumьsь uьjmdastьrьlsyn;

e) maqta tazalajtyñ zavьttarda qana dajьndav punkitterinde mьnadaj tәrtip orьnatьlsyn: dьmqьly normadan artьq maqta aьnvasьn, maqtanьd сыqьn voluvь, urlanuvь çojьlsyn, maqtanьd tyrlil sorttarь

араластырмайтын болсын. Алдыңғы мақтань қандай қайда екені қана мақтань сақтау қақдажларь кунве-кун толық тексериліп туратын болсын;

с) мақта тазартатын зауыттар мақтань қавасақьнан ажыратын қуралдар мен савдықталсын, савдықталқанда қавасақь мен келген мақтань бөгі ес біг сьоьысыз толық тазаланқандай болсын.

ВК(В)Р Қазақьстан өлкелик комийтетинің пленумы:—мақтань вартан қана суваруу сымьсын не қурьым саралы етір оьындау үсін болсе-виксе кыресуу, мақтань вақытында сьйнау қана варьық сьйналоян мақтань мемлекетке тапсыруу. Қазақьстанньың мақталы айдандарьндаақь, партиjadaқь қана партиjada сьқ варьық болсебектердин, мақта егетин овьылы, айдан, МТС, қалқоз қана сарқоз васыларьньың негизги mindeti, деп тавады.

ВК(В)Р Өлкелик комийтетинің пленумы:—Қазақьстанньың мақталы айдандарьньың партија қана совет уьындарь, биздин сьтсийалды мақта саруасылықьньың алдыңы қатарлы адамдарьньың Сталин сьлдасқа берген вьдесин оьындайды, биздин сьтсийалды мақта саруасылықьньың онан саян кысейтуу үсін кыреседи, буқан вар кысін салды, деп сенеди.

III

АҒЫЛ САРУАСЫЛЫҚ ПРОДУКТТАРЫН ДАЙЫНДАУ ТУВРАЛЫ

А. Астық, кунвақар қана кыргіс сьнінде

Өлкелик комийтетинің пленумы мьнадаж сымьстарды тапсырады:

1. Егин сьйнау сымьсынньың ең алоқасқь кундеринен вьстарақ егин сьйнау, астық вьстыруу қана астық тасуу сымьстарьньың қарқьыньың кысгити болууы қамтамасыз етилсин, мемлекетке астық тапсыруу исинде егин сьйнау кезинде уьренсикти сьжьньыр теринуу сьқьды әдеттерге сьл берилмесин.

2. Мемлекетке mindetti тырде тапсырылатын астықтың, кунвақар мен кыргісін плань да, зат ақь ретинде берилетини мен қары тьқьмды қажьруу планьньың да мезгилнен вурьың оьындалууы қамтамасыз етилсин.

Тийимен алмьньың сьлдық планьньың 60 просенти 1936-сьлоь декьвирдин 31-не дейин, қалқан 40 просенти 1937-сьлдың биринци сьартьсында тапсырылатын болсын.

ВК(В)Р Орталық комийтети пленумыньың—„Мемлекетке астық, кунвақар қана кыргіс тапсыруу сьнінде өздерине берилген пландарьньың оьындалууына, сонь мен қатар, мемлекетке астық тапсыруу рылань толық оьындар, тьқьм, мал сьми қана азық-тылик қорларьн қурап волақаннан кейин, сарқоздарда артылыр қалууға мьмкин астық, кунвақар қана кыргісін варьықьньың мемлекетке сьзсиз тапсырылууына ажықса саварты екендиктери сарқоздардың дижоктерларь мен саясат вьлимдеринин вьстықтарьна erte вьстан ескертилсин“ деген нусқавы соларқа осы вьстан ескертилсин.

3. Қалқозьларға авань ретинде уьлестіруу үсін, малдың сьмине қана қалқоздардың ісги саруасылықь керегине сымьсау үсін белгиленир сьқарьлатын сьвақань мьнадаж болууы қамтамасыз етилсин.

Астық сьнінде-нақтылы вьстырылоян астықтың 10 просентиндеж болсын (тьқьмдық уьсаскелерден вьстырылоян астық буқан кирмесин), сымьсын сьқь істеуи алдыңы қатарлы қалқоздар үсін бул сьвақань мөлсери 15 просентке дейин воьыр белгиленсин;

Kynbaqar çeninde—daj'ndav punktine tapsy'lyqan kynbaqardyn 5 protsentindej, kyric çeninde-daj'ndav punktine tapsy'lyqan kyric-tin 10 protsentindej bolsyn.

4. Memleketke astyq tapsyruv mindetin or'ndav er bir qalqoz ven er bir çeke caruvalyq eñ birinci kezektegi mindeti volady, bul astyq alqacqy vasty'lyqan astyqtan verilyvge tijis. Astyq tapsyruv planyn or'ndap volqanca, qalqozlarda tuqymdyq yvcaskelerdin astyqyn vasty'lyqannan quralyp, tuqym qory retinde qalqozlardyn özinde arnavly qojmalarında saqtaluvqa tijisti qorlardan basqa es qanadaj qor çasavqa volmajdy, zaq osynda j tyjym salyp otyr.

Qalqozdar men çeke caruvalardyn memleketke mindetti tyrde tapsy'lyqan astyqtar solardyn özderine verilgen mindetmelerine tolyq sajkas volyp tapsy'lyuvqa tijis, atap aytqanda: vijdaj, qara vijdaj, burcaq, çygeri, osylardyn er qajsy'syna belgilengen mөлcerinde tapsy'lyqan bolsyn, özge dendi zattar solarqa taqaj'ndalqan mөлcerde tapsy'lyqan otyrsyn, biraq qalqozdar soqy'lyardyn or'nyna qandaj dendi zat veremin dese de, erikti bolsyn.

5. Ökellik komijtetin plenumy avdandyq partija çana sovet ujymdaryna, qalqoz basqarmalaryna, MTS çana sapqoz dijrektorlaryna tynpadaj mindetterdi atap çyktejdi-astyq tazalajtyñ macijnalardyn varlyq tolyq rajdalany'syn, astyq pen kynbaqardyn qoqymdar qyrtandardyn özinde tazalansyn, esirese komvajynnan tysetinleri qunttalyp tazalansyn; dymqyl çana suvy var-astyq keprtiriletin bolsyn, qalaj da qalqozdar, sapqozdar men çeke caruvalar daj'ndav punktterine evden tolyq sapaly astyqta çana tapsy'lyqan otyratyn bolsyn.

Sapqozlarda esirese astyq sapqozlarda er bir komvajynda astyqta ynci ret tazalav isi ujymdasty'ly'syn.

6. Çer mekemeleri, MTS çana sapqoz dijrektorlary, agroteqniyka qyzmetçileri çaqsy sortty eginderge mezgili men prova çasajtyñ bolsyn, bul eginderdin astyqyn çyjnay çumy'syn öte qunttap ezirlejtin bolsyn, bulardyn astyqyn çaqsy sortty astyqtyn memlekettik qoryn basqaratyn or'nylyq (Gossortpond) nemese Zagotzernonyñ punktterine tapsy'lyqan bolsyn.

Zagotzernonyñ punktterinde çaqsy sortty astyqta qabyldaqanda, qabyldav ystinde de, sklatqa qojqanda da özge sorttar men aralasty'lyqan, vlybqyruvqa çol vermey mindeti Zagotzernonyñ basçylaryna çyktelsin.

B. QANT QYZLCASY ÇENINDE

7. Obylystyq komijtetter men obylystyq atqaruv komijtetteri qant qyzlcasyñ tasuv çeninde er bir avdanqa, MTS qa, sapqoz ven qalqozqa ves kyndik mindetter belgiler verilyvge mindettendirilsin; qalajda çyrgiziletin qant zavettar çyrgizilgençe 26-IX dejin qant qyzlcasyñ keminde ves kyndik zapasyñ tasyp qojuv çaqy qamtamasyz etilsin, qant qyzlcasyñ varlyqyn zavettarqa tasyp voluv çumy'syn nojavirdin 10-na dejin bitetin bolsyn.

8. Qant qyzlcasyñ tasuvqa tijisti mөлcerde kelik malyn çana qant qyzlcasyñ sapqozdar men MTS tardyn varlyq aptomobilderi bekitilip veriletin bolsyn; bul transport çaqar maj tasyp aluvdan basqa çumy'star qa rajdalanylmasyn.

Qant qyzlcasyñ egyvci MTS tardyn dijrektorlary varlyq aptomobilderin aqustyñ 15-ne qaray evden daj'ndap qojuvqa mindetti bolsyn, qant qyzlcasyñ tasuvqa er bir aptomobilin tolyq çana toqtavsyz rajdalanyvqa çavarty ekendikteri MTS dijrektorlaryñ özderine aldyn ala eskertilsin.

9. Qant zavьttarьның qalьrtь җaqsь qant qьzьlcaсь men җumьstь uza- qьraq istevin qamtamasьz etyv maqsatь men, qant tresiniң dijrektorь, Merke, Talдь-qorqan җана Mirzojan qant zavьttarьның dijrektorlarь qant qьzьlcaсьның „altьn qorь“ degen qorьn җasar, sonь saqtavдь qamtama- сьz etyvge mindettendirilsin, bul qorьn mөлceri Talдь-qorqan qant zavьtьnda кемінде-400 мьн sentiner, Merke zavьtьnda-320 мьн sentiner җана Mirzojan zavьtьnda 250 мьн sentiner bolsьn.

V. Temeki men maqorka җөninde

Өлкелик komijtettin plenuvть мьнадaj җajдь atar eskertedi-temeki eгyvci avdandar men sol avdandardaқь qalqozdardьn көрсилigi җumьsьn qanaqattanarьlьq etip istemegendiginin nөtijьsesinde, sonьn ystine җer mekemeleri men sovetterdin temeki men maqorka сьйнау җumьstarьn tipti җete baqalamaqandьqьnyң nөtijьsesinde, temeki men maqorkanьn plandarь җы sajnьn oғьndalmaj keledi, osьnyң saldarьnan бирси yzyvi- nen vastar temekiniң sarasь nasarlar, sonьqь yzyvi ysikke calьnьr keledi, yzlip alьnbaqan temeki qardьn astьnda qalьr keledi.

Өлкелик komijtettin plenuvть temeki eгyvci avdandardьn partija җана совет иьмдарьна, җer mekemelerine, MTS dijrektorlarьна мьна- daj җumьstardь tapsьrдь: temeki-maqorka сijki zattarьnyң өndirisin җe- te baqalamasьlьq mьqtar җojьlsьn, kontrakt cartьn эr bir qalqozdьn sөzsiz toльq oғьndavь qamtamasьz etilsin.

Temeki men maqorkanьn eгinderin meзgili men vartav җана meз- gili men сьйнау керек, qalaj da memleketke tapsьruv ycin temeki men maqorkanьn planda 12 sentner volьr көрсetilgen tysimj eң кем degen- degi mөлcer деп vilip, toльq qamtamasьz etyv керек. -Өлкелик komijtettin plenuvть osьny partija җана совет иьмдарьна eң vastь mindet etip tapsьradь.

Temeki men maqorkanьn eгinderin vartav, meзgili men сьйнау җана asa saralь etip daьndar aluv җumьstarьn иьмдastьruvoҗa җavartь eken- dikterin-Almatь oвьlьsьndaқь Еңбексi qazaq, Celek, Qordaj җана Пе avdandarьnyң, Сьqьs Qazaqьstan, oвьlьsьndaқь Семонаjқь, Buqtarma avdandarьnyң vasьlarьна Өлкелик komijtettin plenuvть erte vastan aьrьbьqca eskertedi.

Sarь temekiniң daьndalьr voluvqа tijisti eң aқьrқь meзgili-1937- сьlқь revraldьn 15-i, maqorkanьn daьndalьr voluvqа tijisti eң aқьrқь meзgili 1936-сьlқь deкavirdin 1-i volьr belgilensin.

Tamaq zattarь өnerli көsiviniң qalьq komijssarijatьnyң өkili temeki men maqorkanьn skьlattarьn tazalav, remonttav җана җaңalarьn saluv җumьstarьn өktөvirdin 1-nen qaldьrmaј vitiretin bolsьn, temeki men maqorka qojatьn skьlattarqа vasqа zattardь qojдыrtrajtьn bolsьn.

D. Kartop pen җemis-ovoc җөninde

11. Oвьlьstьq җана avdandьq partija, совет иьмдарьна мьнадaj min- detter җyktelsin:

a) эr bir qalqoz ven avьl-selsovettin kartoptь qazuvь men daьndavьsь punktтарqа җetkizyviniң planь belgilenip veriletin bolsьn, kartoptь җap- raj qazuvqа kirisetin meзgil-sentөvirdin 20-25-nen qalmajtьn bolsьn;

b) kartop qazьlqan җerdin өзinde keptirilip, tazartьlьr, surьptalatьn bolsьn, qazьr alьnqan kartoptьn icindegi eң җaqsь bir ьnqaj sorttьsь tuqьmқа qaldьrьlsьn, qьsқь qojmaqа dьmқьl, nasar sorttь kartop qojь- majtьn bolsьn;

v) suvlyq tyskence kartop pen ovocty daýndav, tasuv, qysqy qojmaqqa qojuv çumьstarьn daýndavcy punktarmen tutьnuvcy uýmьdar tolyq orьndar bitiretin bolsyn.¹

g) tutьnuv kooperatsiyasy, icki savda qalyq komijssarijaty, Өnerli kәsip orьndary çetpej çatqan qojmalarьn kartop pen plodoovoc daýndalqanqa dejin salьp, kәzirgi varlarьn remonttatьp bitiryvge mindetti bolsyn.

12. Daýndalqan kartop pen ovoctardьn varlyqьnьn, әsirese qysqy qojmaqqa qojьlqandarьn tolyq saqtaluvьn qamtamasьz etyvge өз vastary tavarty ekendigi Sojuvzzagot plodoovoc vascьlarьna, daýndavcy punktardьn vastьqtarьna çana vasqa savda, kooperatsiya uýmьdarьnьn vascьlarьna erte vastan eskertilsin.

13. Өkelik komijtettin plenuvьmь ovoctьn әr tyrin daýndavdьn, әsirese pomijdor, qьjar, rijaz çana sәviz daýndavplandarьn tolyq orьndaluvьn qamtamasьz etyvge daýndavcy uýmьdar men savda uýmьdarьn mindettendiredi. Kontraktь carttarьnьn esevine ovoctьn, çemister men çijdekterdin çaqsy saralьsь çana aьnatьn bolsyn, daýndaqanda, tasьqanda saqtanqanda, çemis pen çijdekterdin vuzьlavьna ete mьqtь volьp qattь qadaqalansьn, çemьs-ovoctardьn vuzьluvь çojьlatьn bolsyn.

ç. MTS çumьstarьnьn zat aqьsь çөninde

14. Ovьlystьq çana avdandьq uýmьdar, astьq tysimi çaqьnan qalqozdardь qaj torqa qosatьndьqь çөnindegі avdandьq komijssijalardьn çumьsьn bitirip, solardьn qavlylarьn eginnin tysimdiligin aььqtajtyьn avdan aralyq memlekettik komijssijalardьn vekityvine mьna vaqьttan qaldьrmaj tapsьrtuvdь qamtamasьz etetin bolsyn: Oң tystik Qazaqьstan, Batьs Qazaqьstan çana Almatь ovьlystarьnda yjeldin 20-na dejin, vasqa ovьlystarda aqustьn 15-ne dejin, avdan aralyq komijssijalar astьq tysimi çaqьnan qalqozdardь tor-topqa qosuv çumьstarьn Batьs, Oң tystik çana Almatь ovьlystarьnda aqustьn 10-na dejin, vasqa ovьlystar men Qarqaraly өkiriginde sentәvrdin 5-ne dejin ajaqtatsьn.

15. Ovьlystьq çana avdandьq sovet uýmьdarьna, MTS dijrektorlarьna mьnadaj çumьstar tapsьrylsyn:

a) MTS tьn әr bir qalqozda istegen çumьsьnьn tyr-tyrinin tolyq çana durьs esevi yjeldin 1-ne dejin aьььp bitsin, yjen aььnda bul çumьstar-dьn esevi MTS tar men qalqozdardaqь aktьlar voььuca salьstьryьp, tekserilsin;

b) astьq, majь çana teqnikalyq egisterdi çьjnav, vastьruv vaqьttarьnda, kartop qazuv çana vasqa sondej çumьstar vaqьtında egin çьjnav, kartop qazuv, astьq vastьruv çөninde istelgen çumьstar tuvralь birijgadirlar men, qalqoz predsedatilderi men birlesip, әr bir ves kьp saььn aktьlar çasaьp tursьn;

v) MTS tьn istep bergen çumьstarьnьn aqьsьnьn scotь (esevi) qalqozqa, sol qalqozdьn egin tysimi çaqьnan qaj torqa qosьlatьndьqь belgilengenәn kejin 5 kьnnin icinde çazььp, tapsьrylatьn bolsyn; astьqtь çana majь egisti vastьruv, egindi kombajьn men çьjnav, kartop qazuv çumьstarьn ycin tijetin aqьnьn scotь sol çumьstar vastalqanman kejin, әr bir ves kьp saььn çazььp, qalqozqa tapsьryьp turatьn bolsyn;

g) MTS qa qarajqan qalqozdarda vastьrylqan çana kombajьnнан tysken varlyq astьqtь MTS tьn өlcevçileri qajta өlcejtin bolsyn.

16. MTS çumьstarьnьn esevin oңdav ycin, MTS pen qalqozdardьn arasьndaqь esepdin durьs aьryluvьn qamtamasьz etyv ycin, Çer qalyq komijssarijaty men ovьlystьq çer mekemeleri әr bir MTS ta dijrektor-

dýq qalqozdar men esep ajyruv çumýstarýn basqaratýn orýnbasarýnly ornyn belgilesin.

17. Òkkelik komijettin plenuvny ovlystýq, avdandyq partiya çana sovet ujýmdarýna, MTS dijrektorlarý men qalqoz predsedatilderine mýnadaj çumýstardý tapsyradý-çana torqaly egister men çana majly egisterdin (kynçyt, majkene, soplór, konopló, len, mak çana basqalar) kónildegidej kytilyvi qamtamasyz etilsin, bulardy çyjqanda çasýr, rýsyvó etyvge çoi verilmesin, bulardyn tapsyruv planý tolyq orýndalaty bolsyn.

Kartop çýjnav, çana torqaly egister men majly egisterdi çýjnav çoninde MTS tardyn qalqozdarqa qarajlasuvny myldem çetkilliksiz dep bilip, bul egisterdi vartav çumýstarýnly planyn dendi egister men birdej tolyq orýndavdy qamtamasyz etyv mindetti. Çer qalyq komijssarýjatýna, ovlystýq çer mekemelerine çana MTS tardyn dijrektorlarýna çyktelsin.

Z. Produvktardý aluv, saqtav çana tasuv çoninde

18. Òkkelik Zagotzerno qurýlys çumýstarýn mýnadaj mezgilderde vityvge mindetti bolsyn:

a) Qostanajdaq çana elevator tolyq, Kókçetavdaqlyny birinci kezektigisi 1936-çylyq sentóvirdin 1-ne dejin salnyr bitsin; Çarkeldegi, Galocokijn odaq, Qara qoqadaq, Aqmoladaq, Oraldaq elevatorlar 1936-çylyq nojavirdin 1-ne dejin kenitilip bolsyn;

b) 1936-çylyq aqustyn 1-ne dejin 70,0 mýn tonnalýq astýq skýlattarý çana 1936-çylyq sentóvirdin 1-ne dejin qalqan astýq skýlattarý salnyr bitsin;

v) Tamaq zattarý ónerli kósininin qalyq komijssarýjatýnly ókili, Qazaqýstan ókkelik kooperativ sojyvzy, Gosortpond mekemesi osý mezgilderdin icinde teqniyka vazasyn dajarlar, astýq skýlattarýnly salnyr vityvyn qamtamasyz etyvge mindetti bolsyn;

g) astýq keptiretin orýndardyn: 1936-çylyq sentóvirdin 1-ne dejin çetevi (Ozernýj, Martek, Toqýzaq, Peckorka, Cuvcije, Toqýs, Tajýnca), 1936-çylyq óktóvirdin 1-ne dejin tertevi (Makijn, Lepsi, Eltaj, Bosköl), Nojavirdin 1-ne dejin çetevi (Aврора, Çarvaqtý, Òskemen, Roçdestven, Belaqac, Mirzojan, Almatý) salnyr vitetin bolsyn;

d) Zagotzerno vaty Çazaqýstan ovlystýnda astýqtý çana salnyr çatqan Oral-Elek temir çolynly vojýnda qavýldav isin ujýmdastyruvqa mindettendirilsin.

19. Çanalarýn qosýr esep tegende de, qoldaq skýlattar astýqtyn varlyqyn tolyq syjdyra almajdy, sondyqtan, Zagotzernonly punkttarýnan astýqtý tijirmen orýndarýna ne qurlym tolyq çetistiryv men qatar, astýqtý ujir ornalastyruv usin, çaqsy-çaqsy vunttyq alandar çasalsyn, bularqa 173-mýn tonna astýq syjarlyq bolsyn. Bul alandardyn Almatý, On tystik Qazaqýstan ovlystarynan salnatýly (25 mýn tonnalýq), basqa ovlystardan salnatýly (74 mýn tonnalýq) 1936-çylyq ujildin 15-ne dejin bitsin, qalqan 74 mýn tonnalýq 1936-çylyq aqustyn 15-ne dejin salnyr vitetin bolsyn.

Ovlystýq çana avdandyq ujýmdar Zagotzerno men ózge dajýndavçylarqa qarajqan skýlattardyn salnyvyn, Zagotzernonly, tutnyv kooperatsijasýnly dýndavçý punkttarý men Gosortpond punkttarýnly tertirke salnyvyn ynemi qadaqalar, kontrol çasar óbraty bolsyn.

20. Òkkelik Zagotzerno varlyq dajýndav punkttarýn, astýqtý aptomoviden tez qavýldavqa ыңqajlar, quruvqa mindetti bolsyn, bul usin skýlattar men dykenderge çaqyn çoldar salsyn, astýq qavýldav çumýsýn ne qurlym masijna men orýndavdy kóejtetin bolsyn, negizgi pun-

ktlarda astyqta avtomobilderi men qosyr olcejtin tarazylar ornatsyn. Zagotzernonyn barlyq punktтарында astyqtn kyn-tyni toqtavssyz qavlydanyp turuvyn qamtamasyz etsin, avtomobildin, vagonderdin, varçylarдын çana basqalardyn astyq tijev, astyq tysiryv vaqytında tipti sol çana vögelip qaluvyna da es qandaj çol vermejtyn bolsyn; avtomobil men tasuv aqysyn mezgili men telep turatyn bolsyn.

Astyqta avtomobil men qosyr olcejtin çana tarazylar On tystik Qazaqystan, Almaty çana Batys Qazaqystan ovlystarında yjeldin 15-ne dejin, basqa ovlystarda aqustyn 15-ne dejin ornатылып bitetin bolsyn.

21. Övden çaqsy saraly astyqta toqtavssyz qavlydap, tolyq saqtav çaqyn qamtamasyz etyv'yein, Ökelik zagotzerno qarçyqta tijisti melcerde mezgili men çetkizetin bolsyn; astyq tapsyruv çumьсь bastalmastan buryn qançalyq qarçyq, brezent varlyqyn, astyq tazalajtyn, olcejtin quraldardyn çana laboratorija quraldarynyn sarasy qandaj ekendigin teksersin, osy quraldardь ovlystar men punktтарға qajta voletin bolsyn, ört sendiretin quraldardь çana astyq kuzetin tekserip, tolyq keniildejdej etip qojatyn bolsyn. Barlyq punktтарды мәдениjetti tyrge keltiretin bolsyn.

22. Partija çana sovet ujьmdaryna, MTS tarqa, qalqozdar men sarqozdarға mьnadaj mindetter çyktelsin.

a) Astyq tasuvqa çana basqa tyrlı produvkttar tasuvqa çetkilikti kelik malь völinip verilsin, ьdьssyz arvalar әzirlenip verilsin;

b) Qalqozdardyn, sarqozdar men MTS tardyn avtomobilderi astyq tasuvqa çana ezge avly çaruvacsylyq produvktтарын tasuvqa varьne tolyq rajdalанылуға tijis bolsyn.

23. Zagotzernonyn tykpirdegi punktтарында, әsirese, Almaty men Qaraqandy ovlystarında edәvir astyq çaty, osynyn özi bul punktтарда ьjьloqь astyq dajьndav kezinde astyqta aluv çana ornalastyruv mьnkincilikterine qater tuvqьzьp otyr, sondьqtan ovlystьq komijetter, Ovlystьq atqaruv komijetteri çana Zagotzerno çana astyq tapsyruv çumьсь bastaloqanqa dejin tykpirdegi astyqtn varlyqyn, aldy men en çalqaj çerde çatqan astyqtn varlyqyn, tasytyr alatyn bolsyn.

24. Icki savda qalyq komijssarijaty, Qazaqystan ökelik kooperativ sojuzь, Qatynas qalyq komijssarijaty, Ökelik zagotzerno astyq tapsyruv çumьstarь bastaloqanqa dejin varlyq dajьndav punktтарыnan dykender, çajqanalar, qьzyl mujister асыр, radijo ornativqa mindetti bolsyn. Avdandyq komijetter astyq tapsyruvcьlar arasynda sajasat-tәrbije çumьсьyn çyrgizuvge çana solardyn tijisti tilekterin qanaqatandytyr otyruvqa midettendirilsin.

25. Plenym astyq saqtavda bir az çetiskendikter vola tursa da, sonь men qatar, talaj-talaj dajьndav punktтарында astyqtn osь kunge dejin көр rәsyvә volьp çyrgendigin, dajьndav punktтарындаqь astyq qazьjanyn tijgizetin kenenin varlyqyn atar көсетedi. Ökelik zagotzerno zьjandy çәndikterdi tolyq qurtatyn bolsyn, astyqtn rәsyvә voluvyn çojatyn bolsyn, punktтарда memleket astyqynyn çaqsy saqtaluvyna tijisti çaqdaj çasajtyn bolsyn.

Ovlystьq çana avdandyq partija, sovet ujьmdary Zagotzernonyn tykpirdegi punktтарын synaloqan kadrlar men qamtamasyz etyvge, sol punktтарға tijisti yj vevyvdе Zagotzerno orьndaryna çәrdemdesyvge mindetti bolsyn.

Zagotzerno çana astyq tyspesten bir aj buryn varlyq skьlattарын tazalar, dezinfeksijalatьp qojatyn bolsyn, solardь remonttatьp, tarazylar ornatatyn çana astyq sarasy ajьratyn laboratorijalar quratyn bolsyn.

26. Çer qalyq komijssarijaty, ovlystьq çer mekemeleri çana MTS-dar men sarqozdardyn dijrektorlarь egin çьjnәv vaqytında MTS pen

sarqoz coperlarьның aqьсың ydemeli (progrssiıpti) izdelniıge kecirip, eңbek aqьлы solardьң tasьqan cыginiң melcerine çana tasьqan çeriniң aлыс-çaqьndьqьна qaraj veretin bolsьn.

Maciınasь kytimdi bolsa, normьdan artьq tasьqan er bir tonna cыgi ycin coper kesimdi vaqasьның 25-protsenti melcerindej ystev sьj alatьn bolsьn, cыk tasuv planьn orьndaqanda ynemdegen maıjь men rezenkesiniң 25-protsenti melcerindej sьj alatьn bolsьn. Egin cыjnav cımьstarь vaqьtьnda aptomovildiң qarap turqanь ycin coryqqa aqь telenveıtin bolsьn.

Ökelik komiıjettin plenuvть partiıa çana sovet uıymdarьның, sarqozdar men qalqozdardьң negizgi mindeti-Ortalьq komiıjtet plenuvтьның qavьlarьn tolьq çana mezgili men orьndav, çaj-varaqtanuvdь, çazoqь egistegi çetiskendikke çeligyvdi volcevıkke çojuv, osьnyң arqasьnda egin cыjnav çana avыl caruvасыbq praduvtarьn daıyндav cımьstarьn volcevıkke etkizyv der bileđi.

Ökelik komiıjettin plenuvть ВК(в)Р ortalьq komiıjetiniң yjin plenuvтьның mьnav nusqavьn vulçьtraı qoldanuvqa usьnadь—, astьqtьn çana teqniıkaьq eginderdiң tysimin ne qurьm arttıruv, egindi çaqьsьlar kultiıvatsiıa çasav, aram cөpterin otav, egindi aram cөpterden çana avыl caruvасыbьqьna zьjandь çendikterden arьltuv kyresine, komvajьndardьң cımьstь ylgili tyrde istevine, eginniң vaqьtьnda cьjnaluvьna, avыl caruvасыbq praduvtarьn tapsьruv çeninde memleket aldьndaqь mindetterdi tolьq çana mezgilinde orьndavqa-varьlьq partiıa uıymdarь erekke tolьq kөnil vөlip, 1936-cыь avыl caruvасыbqь praduvtarьnyң mol voluvьn çana qalqozdardьң avqattьlьqь onan saıjьn artuvьn qamtamasьz etyvi kerek“.

Partiıa dokumntterin avьstьruvdьn varьsь tuvralь

ВК(в)Р Qazaqьstan ökelik komiıjetiniң VI plenuvтьnyң qavьsь

Ökelik komiıjettin VI plenuvть: partiıa dokumntterin avьstьruv ölkede öte kec vastaldь çana varьsь savan, der tavadь. Yjenniң 20-na dejin partiıa uıymь sostavьnyң 39,6 protsenti çana partiıa dokumntterin avьstьrqan.

Bir sьrya avdandьq partiıa komiıjetteri çana qalalьq partiıa komiıjetteri (Stepnoj, Çerijir, Ile, Biıcnevskij, Keles, Semonajqь çana basqalar) partiıa dokumntterin avьstьruvdьn asa zor maıjьny çete vaqalamaqan, partiıa dokumntterin avьstьruvqa nasar dajarlanqan, kezektі caruvасыbq navqandarьn partiıa dokumntterin avьstьruv isine qarьsь qoıьp, vul cımьstь kecevildetken. 20 avdannьn partiıa uıymdarь partiıa dokumntterin avьstьruvqa әll kirispegen; vul avdandardьn kөbinde partiıa dokumntterin avьstьruv cımьsьn ovьlьstьq partiıa komiıjetteri men ökiriktik partiıa komiıjetteriniң sekretarlarь cыrgizyvge tiıis.

Bir sьrya avdandьq partiıa komiıjetteri çana qalalьq partiıa komiıjetteri ВК(в)Р Ortalьq komiıjetiniң partiıa dokumntterdi avьstьruv teqniıkasьnyң tәrtibi tuvralь nusqavьn qoldanavaqan, cımьstь nasar uıymdasьtьrqan, mұnyң nәtiıjesinde көp part dokumntteri (3,9 protsent) vuzьlqan. Çeke ovьlьstьq çana avdandьq partiıa uıymdarьnda vuzьlqan part-

dokuymentterdiñ purosenti munan ana qurlym arlyq: Qarqaraly ökiriginde 8 prosent, Oñ tystik Qazaqystan ovlysynda-6,9 protsent, Aqtöve ovlysynda-4,5 protsent, Batys Qazaqystan ovlysynda-4,0 protsent, Sýdqyrlay avdanynda-19 protsent, Çanibek avdanynda-19 protsent, Qaratas avdanynda-12 protsent, Aqsuvat avdanynda-10 protsent, Zijran avdanynda-8 protsent.

Bir sýryta avdandyq çana qalalyq uýmdardyñ (Sajram, Tyrkistan, Eñbekci-qazaq, Petropavly, Orda) basylary Ortalyq komijtet pen Ökelik komijtet nusqavларының вулçымай оғындалуын қамтамасыз етпеген, тунь пәлїçесінде партианың çеке мүселерине кемчилиги бар (сыжа төгилген, рәмеліялары тызетилген çана басқа сондај кемчиликтер) партиелеттер берилген.

Овлыстық партија комийтеттери çана өкириктик партија комийтеттери Орталық комийтет пен Ökelik комийтеттин артта қалған авдандарды пәқайтув тувралы директипериниң вақтында оғындалуын қамтамасыз етпеген çана бул авдандарда партидокуйменттерди авыстырув çумысын өлкес bastaған.

Партидокуйменттерди авыстырув çумысының вагысы тьнадај кемчиликтерди көрсетти. кей бир партија уýмдарында, партианы масыл элементтерден ағытув мәсelesine дурыс қаратаған, кей вақтыта вулрокаттарча портално, устирт қараған. Қастек авданында партија уýмдындақь мүселекандидаттардың 10 протсенттен артықын, Есим авданында 8 протсенттен артықын масылға есептелип партиядан сықарлув, бул іске çеніл қарақандықтан вольт отыр.

Партија уýмдары, партијаға адамдар алувоға, партианың кандидаттарын мүселикке өткизувоға дајарланув çөнінде кунве-кунги уýмдастырув çана тәвйісе çумысын çургизвей отыр.

Ökelik комийтеттин пленумь қавлы қылады:

1. Барлық авдандық партија комийтеттериниң, қалалық партија комийтеттериниң, өкириктик партија комийтеттериниң секретарлары бул көрсетилген кемчиликтерди çойр, партидокуйменттерди авыстырув çумысының биринци ақуսқа дейін ајақталуын сөзсиз қамтамасыз етувоға mindetti вольт. Партидокуйменттерди авыстырув çумысын кезекке қојувсылық пен, авыл сагувасылық павқандарын партидокуйменттерди авыстырув çумысына қарсы қојувсылық пен партија уýмдары ватыл тугде кугресуви керек.

Қармақсы, Созақ, Сары сув, Қазалы, Қорқалçын, Лозовский, Зайсан, Кеген, Үрçар, Маңқыстав, Қоңырат, Çет çана Батваққара авдаударында партидокуйменттерди авыстырув çумысының биринци ужелден қалмай vastалуын қамтамасыз етувди, пленум овлыстық партија комийтеттери мен өкириктик партија комийтеттериниң секретарына mindet etedi.

Партија уýмдарының аппараттарындақь тәртирке вақьпавсылық пен ұсақ вулçувалық салдыр-салақтық элементтерин ватыл çојув керек; өздеринен çоқарқь уýмдардың қојған талаптарының, суравларының (актылардың көçирмеси, Орталық партија комийтетиниң васы партија оғындарын басқарув вөлиминиң қортындысынан көçirme eser берув материялдары çана басқалары) вақтында çана волевиқсе оғындалуын қамтамасыз етув керек. Партија аппаратында тәртипти пәқайтувды, овлыстық партија комийтеттериниң авдандық партије комийтеттериниң çана қалалық партија комийтеттериниң аппараттары тәртиптилик çақьппан, çумысты дәл вақтында çақьсы оғындав çақьппан басқа уýмдардың вәгине çана партија мүселериниң вәгине үлги волюандај етувди, пленум овлыстық партија комийтеттериниң, қалалық партија комийтеттериниң çана авдандық партија комийтеттериниң секретарларына mindet etedi.

2. Партидокуйменттерди авыстырув кезінде масылдарды белгилев мәсelesin қарақанда, партија уýмдары Орталық комийтеттин nusqavын вулçырай қолданув керек, масылдық үсин партиядан сықарув мәсelesine портално çеніл қаравсылыққа çол бермеv керек.

Avdandьq partiya komijetteri men qalalyq partiya komijetterini, partdokumentterdi avьstьruv җoninde partijadan җoьaruv, kandьdattьqqa tьsiryv җana tilaktester toьna qosuv tьvralь җoьarovan эr bir qavlyсьn ovьlyсьq partiya komijetteri җana эkiriktik partiya komijetteri quntar toьq tekserip qaravь kerek; partijadan җoьaruvdьn, kandьdattьqqa tьsiryvdi җana tilektester toьna qosuvdьn varьq mәterijaldarь men tanьsuv ycin, җeke avdandarqa ovьlyсьq җana эkiriktik partiya komijetterinen эkilder җiveryv kerek.

3. Partdokumentterdi avьstьruv җumьstarьny ьerip җaьsьlar җolqa qojuv kerek, җolqa qojqanda partiya uьmdarьndaqь uьmdastьruv җana tәvije җumьstarьny onan aь ondalьp kycejyvi qamtamasьz etilgendej voluv kerek. Telman, Cilek avdandarьny partiya uьmdarьn җana Qaraqandьny qalalyq partiya uьmьn teksergende, partdokumentterdi avьstьruv җumьсьny partiya-propaganda җumьсьnan җet qalqanь, partiya-propaganda җumьсьny pasar ekeni kәrindi.

Partijanь эr bir mycesine җana kandьdatьna tәvije veryv, olardьn arasьnda җumьs җyrgizyv, эr qajsьсьny naqь tilegin eskere otььp, ijdi-ja-sajasat vilimin җane mәdenijet dәreҗesin artьruv vykil partiya uьmьny pegizgi mindeti ekenin plenuvьm erekce atar eskertedi. Partiya uьmdarьny vasьlarь, partdokumentterdi avьstьruv kezinde partijanь җeke myceleri men әngimeleskende, olarqa эzdarini partiya-sajasij vilimin artьruv kerek ekenin, җalь vilimin җana teqnikalyq vilimin artьruv kerek ekenin җana vasqalarьn җaьsь eskertyvi kerek. Partiya uьmdarь mycelerini ijdeja-sajasat vilimin җana mәdenijet dәreҗesin onan saььn artьruv ycin, vaspa sөzden, radijodan, teatьrlardan, kluvptardan, oquv yjlerinen, kitap qanalardan, partkovijnetterden җana vasqa sonдаj oьndardan, qaj җaььnan volsa da, toьq pajdalanuv kerek ekenin plenuvьm partiya uьmdarьna erekce eskertedi.

4. Dekavir plenuvьny partiyaqa adam aluv җana oqan dajarlanuv tьvralь qavlylarьny җana ВК(в)Р Ortalyq komijetini bul tьvralь kejin-ken җoьarovan nusqavlarьny vilььtьmaj toьq oьndaluvьn qamtamasьz etyvdь, plenuvьm varьq partiya uьmdarьna җana olardьn vasьlarьna mьq-tar tapsьradь. Partiyaqa „сьn aldьnqь qatarь, җumьсь tavьny isine сьn verilgenderdi, elimizdi mандaj aldь adamdarьn, aldь men sotsijalizm ycin kyrestin tyрli uvcaskasьnda sьnalqan җumьсьlardь, sol sьjaqtь-qalqozсьlardь җane enbekci intelegentsijanь alьp, ВК(в)Р qatarь onan saььn пьoьajtuv, partijanь qalyq vьqara men vajlanьсьn onan saььn kьp җejtyv“ (ВК(в)Р Ortalyq komijetini dekarvir plenuvьmь) ycin avdandьq partiya komijetteri җana qalalyq partiya komijetteri adamdardь kьpve-kьp-zertter otьruvь kerek.

Plenuvьm partiyaqa adam aluvqa dajarlyq mәselelerin эkkelik, ovьlyсьq җana avdandьq vaspa sөz betinde kьpve-kьp җazьp otьruv kerek ekenin kәrsetedi.

Эlkenin җeke partiya uьmdarьnda, partdokumentterdi avьstьruv ystinde, partiya dokumentterin tekseryvden kejin de partijada qalyq qojqan җat, partiyaqa dьcran elementer эkterelenip partijadan quvьldь. Bul җaьqдаj partiya uьmьna volcevektik qьraьlyqь onan saььn kycejtyvdi, en vastь mindet dep esepтер varьq җat adamdardь, eki җyzdi trotskij-zijnovijepellderdi җana vasqa sonдаj partijanь dьcrandarьn эktereler partijadan җoьaruvdь mindet etedi.

„Partijanь эldijlemej, qajta onьn qьraьlyqьn mejline kycejtyv kerek, partijanь mьzotьraj, qajta, onь ekpindi iske dajar tьrьqьruv kerek. Partijanь quralьzdandьmaj, qajta, quraldandьra veryv kerek, partijanь vejqam qojmaj, qajta, екinci ves җьldьqь oьndav ycin iske saь etyv kerek“ (Stalin).

tek arman qana bolqan qana taravlarǵy ɵsip ɵetildi. Elimiz osy ɵyldar-
dyń icinde qana teqniķanǵy ornattǵy, qana teqniķaqa ɵetildi, ɵer ɵyzin-
degi eń aldǵyqǵy qatarly teqniķanǵy mengerip aldǵy. Elimiz teqniķa
qarǵynan savatsyǵy bolsa, kɵzir teqniķa qarǵynan aldǵyqǵy qatarly sa-
vattǵy el volǵy ɵtyr. Bizdiń sotsijaldy ɵnerli kɵsivimiz bykil ɵer ɵyzindegi
aldǵyqǵy oǵyndardyń birin alǵy ɵtyr.

Avy saruvasylyqynda da osyndaj boldy. Bizdiń avy saruvasy-
lyqymyǵy byrǵyn pasar mesev bolsa, kɵzir ɵer ɵyzindegi eń iri masijnalǵy
sotsijaldy avy saruvasylyqy volǵy ɵtyr. Bul rette byrǵynqǵy men salys-
tyruvdyń ɵzi tipti qylynda, yjtkeni, byrǵynqǵy milljondaqan ɵeke byty-
raqan usaq saruvasylyqyń ɵrnyna kɵzir masijnalǵy teqniķaqa syjenip
ujymdasqan iri, kollektipty sotsijaldy saruvasylyqy ɵsir ɵrkender ɵtyr.
Bygingi avy saruvasylyqymyǵynda ɵlde nese ɵyz, mɵndaqan traktor, san-
san mɵn aqan kombayn men avtomobil var. Karijtal elderinń ee
qajsyly mɵn arman da ete almajdy. Tipti Germanija, Pransija, ɵeqs-
lavakija syqyldy elderdiń avy saruvasylyqy da mundaaj masijnalǵy
bilmejdi. ɵzge, bulardan gɵri mesev ɵatqan karijtal elderinde masij-
nalǵy ɵoqtǵy ajtrasa da belgili.

Elimizde saruvasylyqyń sotsijaldy sijtemasyńyń ɵalqyǵy ɵzi qana
tolǵy ystem volǵy ɵtyr.

Sotsijalizmniń orasan ylken tavystarǵyńyń neticesinde eksplota-
tor taptar ɵoilyǵy boldy.

ɵumyly tavystar, qalqozsy qana saruvalar qana oqyqandar bygin
bizdiń zor quvattǵy, bir byqaj sovet qalqy volǵy ɵtyr. Bul ɵzgeris-
ter elimizde birinci Konstijuvsijanǵy dɵvirinde bolqan tar qajsylyqtarǵy-
ńy, revolytsijanǵy birinci dɵvirindegi qajsylyqtardyń endi ɵoq ekendi-
gin kɵrsetedi, revolytsijadan byrǵynqǵy dɵvirdegi qajsylyqtardyń endi
ɵoq ekendigi eki vastan belgili Bizdiń elimizde tar-tartyń arasyndaqy
sekte ɵoilyǵy keledi. Tar-tartyń arasyndaqy ajymasylyqtar ɵlden-aq
ɵoqalǵy varady. Sotsijaldy qurǵyly ystinde, sotsijalizmniń ɵenistetini men
tavystarǵyńyń ystinde bul ajymasylyqtar kynnen kunge ɵoqala bermek.
Bizdegi ɵumyly tavystar, bizdiń qana saruvalarǵymyǵy, oqyqandarǵymyǵy tal-
mastyq volǵy ɵzgerdi, qana sovet Konstijuvtsijasynada osyńyń veri de
kɵrsetilgen.

Mirzojan ɵoldas Konstijuvtsija proektysyńyń X-taravyn keltirdi,
onda bylaj delingen: "SSSR azamattarǵyńyń enbek etyge-enbeginń sanly
men sarasyly bylajyq aqyly var, garantijaly ɵumyly aluvqa pravosy var..."

Pransija uly revolytsijasynyn zamanylyan veri ɵumylylardyń by-
tin byvındarǵyńyń kɵksegen armanly, adam balasylyń tandavly ildarǵyńyń
talaj talaj byvındarǵyńyń kɵksegen armanly iske asty. Bul mindeti tek
sovet qurǵylyly qana iske asyra aldy, tek sol qana iske asyra alady.
Garantijaly enbek etyv, dem aluv, oqyr bilim aluv, qartajqanda qam-
tamasyly etilyv pravolaryn orasan ylken tavystarqa ɵetken sovet qurǵylyly
qana qamtamasyly ete aldy, dedi Mirzojan ɵoldas.

Sovet demokratiyasynyn ɵristev maselelerine toqtalǵy, Mirzojan
ɵoldas elimizdiń sajasyly tiriligindegi volǵy ɵatqan ɵzgeristerdi ajttı.
Bul ɵzgerister Konstijuvtsija proektysyńyń XI taravynada kɵrsetilgen.
Onda bylaj delingen: „Enbekiler de ulytattarǵyńyń varlaq sovetterine...
dalpuvtattardy sajlavsyly ɵalpyqa birdej, ten qana tete sajlav pravosy
voilyna, davysty ɵasyly byryv ɵoly men, sajlajdy... Depuvtattar sajl-
lav ɵalpyqa birdej volady: SSSR dyń sajlav syly ɵasy 18 ge ɵetken var-
lyq azamattar depuvtat sajlavqa qana sajlanyvqa pravosy, ɵalqyly-aq
aqyly avysqan qana sot ykimi voilyna sajlav pravosy ɵoilyqan adam-
dardyń sajlav pravosy bolmajdy“. Mundaaj tolǵy mundaaj erkin demokra-
tija ɵzir ɵer ɵyzinde volǵy kɵrgen ɵoq. Bul elimizdiń osy ɵyldar icinde

tapqan, danьoran көsemimiz Stalin қoldastьn басьльоь мен, Lenin Stalin sajsatьn вульстрај сьргize отьр, партиямьздьн tapqan улкен илгері ва- сувь мен orasan тавьстарьньн сьмиси.

Konstijtutsijanьн проектьсь бир сьрьга артономияль овьльstardь артономияль республикалардьн қатарьна қосадь, кей бир артономияль республикалардьн одақtas республикаға айнальдьрмақсь. Бул Lenin-Stalin ult sajsatьньн мереји ystem волюндьоьн көсетеди, бул, Stalin қoldas айтқандаьн, бурьн месев воьр әseptelip kelgen қальқтардьн endi ме- сев emestigin көсетеди. Бурьн колония волюндьқтан, месев, мәдениет- сиз деп санальр kelgen қальқтар, көзир сарувасьльқ, мәдениет қана sajsat қақтарьнан әsir, алдьноь қатарль қальқтардьн товьна сепip отьр, совет ykimetinin арқасьнда ult воьр қuralдь. Ось әskendik Konstijtuv- tsijanьн проектьсьнда аьқьн көсетилген.

Budan кейin Mirzojan қoldas одақtas республикалардьн қурьлув принциперin, Қазақьстанньн одақtas республикаға айналатьндьоьн айтть.

Одақtas республикалардьн праволарьн аьта кейр Mirzojan қoldas соньн icinde вьлај dedi: әр бир одақtas республиканьн, өз қалқьньн tilegi воьнса, Советтер одақьнан сьқьр кetyvge правось бар. Бирақ, қазақ қалқь бул правось мен рајдалана қojmas деп eskertti. Сьзьльс- тақьлар бул сөзди дув қол саралақтар қарсь алдь.

—Сөз сөқ, Қазақьстанньн одақtas республикаға айналувь СССР қальқтарь мен, отьстьн уль пролетариять мен, Мәскев мен арадақь қа- тьнасьмьздь бурьноьдан да әри ньқайтадь, dedi Mirzojan қoldas.

Mirzojan қoldastьн қаңа Konstijtutsijanьн қасавсьсь-қальқтар кө- semi Stalin қoldas тувраль айтқан сөздерin сьрт, дув қол саралақтар, Stalin қoldastьн қурьметine urandar көтерip, қарсь алдь.

Бул тарьқьј акт партиямьздьн Ортальқ комийтетinin айнала- сьна, көsemimiz Stalin қoldastьн айналасьна бизди бурьноьдан да әри мьқтар уьмдastьрувға тийis. (Қол саралақтар).

Konstijtuvtsijanьн проектьсь воьнса, одақtas yc республика вола- тьн Зақарқазия педератсиясьн мььсалға альр, Mirzojan қoldas қальқтар- дың orasan улкен достьоьн, ulttar татувьсьльоьньн бурьн воьр көрме- ген ylgilerin қана ult қатынастарьн аьтьр өtti. Бурьньрақ kezde, ultьн elementter әлде воьса кьcti kezde Зақарқазия педератсиясьньн воьлувь қолаьль edi, онда қальн вьқарань қанаса тәрвиелев сөninde orasan yл- ken is сьргизув керек вольдь, ultьльдьқ реп мьқтар кьресув керек во- льдь. Көзир бурьн воьр көрмеген тавьstarға сепip отьрмьз, елимиздеги қальқтар арасьнда соньн icinde Зақарқазия Қальқтарьньн арасьнда, достьқ кьсејip отьр, endi Зақарқазия педератсиясьндақь репув- вьликалардьн тьр-туьга Одаққа кирьvine право берув қақет вольдь. Бурьн Зақарқазия педератсиясь қурьлқан дәвирди өзінде, биз осьндај etyv керек degemiz, деп авьзна kelgenin аьтатьн адамдар uқлонистерден та- вьладь. Ал, ондај адамдар көзирги өзгеристерди, көзирги сьқьдаьлардь uқьнвақандар. Ондај адамдар Зақарқазияда қана вукил Одақьмьзда волюн кьрестен ec нәрсени тьsinbegender. Бизди mindetimiz ось ре- публикalarдь ньқайтув, осьлардь әsiruv, қальқтардьн достьоьн қамта- масьз etyv вольдь. Биз бул mindetti оьндадьқ, endi қаңа Konstijtuv- tsijanьн проектьсь воьнса, бул республикалар туьга Советтер одақьна кире аладь, ал Зақарқазия педератсиясь, өз mindetin оьндар сьққан уьм воьр тавьльр, endi асьратьладь.

Бизди қана Konstijtutsijanьн сьр сьзindik зор маңьзь бар. Сеп el газetterinin сөздерi бизди Konstijtutsijамьздьн ерексе улкен saja- сьј маңьзь бар документ ekendigin көсетip отьр, сьр сьзinde бурьн мундај Konstijtutsija воьр көрмегendigin, бурьн ec бир қальқта мундај Ko- nstijtutsijanьн воьмақандьоьн, бул konstijtutsija ең демократиясь

Konstitutsija ekendigini kersetip otyr. Biz bul Konstitutsijaqa qolymyzdy setkizgende, proletarijat diktaturasy oryndav men, kapijtalister tabyn qulatur men, kuvlaktardy kul talqanyn syqaruv men, sercarynyn altdan birinde bulcymas berik sovet qurulybyn ornatur men, bulcymas berik sotsyaldy tertipti oryndav men setip otyrmyz. Bizdin konstitutsijamyz sovet elindegi cumybsy tabyn men ezbekilerdin ezirgi tarqan tabystarynyn kodeksi konstitutsija, biz ucin - tarqan tabystarmyzdyn kodeksi. Konstitutsija ser syzindegi basqa elderdin cumybsy tabyn men ezilgen qalyqtary ucin-solardy kapijalizimge qarshy kyreske, koloniya qybsmalyqyna qarshy kyreske, ult pravosyzydyqyna qarshy kyreske saqratyn dokument. Konstitutsija rasasy na, dipine qana basqa sondaylaryna qaramastan, varlyq ulttar men qalyqtardy bulcymas berik qana tolyq teq pravolyby tek bizdin elde qana vola alatyndyqyn ete ajqyn kersete alatyn dokument, dedi Stalin coldas.

Racijsim, rasa teoriyalaryn ygittey, „artlyq tuvqan ardaqly qalyqtar“ qajynda avzy na kelgenin ottar syrse, bizdin Konstitutsijamyz budan myldem qarshy qajlardy atar kersetip otyr, varlyq qalyqtar men varlyq rasalar teq, tyrli ulttar men qalyqtardy tolyq teq pravolybyn biz sovet serinde elden-aq iske asyrdyq dep otyr. Rasa qana ult tensizdigini ygitteyding qandayyn bolsa da bizdin Konstitutsijamyz qattly qazalajdy, munda yugitti avy qylymy dep talyn, quvdalajdy.

Bizdin qana Konstitutsijamyz Industanniyn, Qytajdy, Aprikanyn qana vykil ser syzindegi ezge ezilgen qalyqtardy millijondaqan qalyn buqarasy na vostandyq aluvdy qolyn kersetip otyr, varlyq qalyqtardy varlyq rasalaryn tolyq tendigi sovet qurulybynyn tusynda qana muykin dep otyr, vykil ser syzindegi qalyqtardy munda y tuvysqandyq yntymaqyn, munda y dostyqyn tek sovet qurulyby qana qamtamasy ete alady dep otyr (Qol saralaqtav) Olaj bolsa, coldastar, bizdin Konstitutsijamyz koloniyalarda qy ezilgen qalyqtar ucin, varlyq kapijal elderindegi cumybsylyq ucin, vykil ser syzindegi kede y men orta saruvalar buqarasy ucin kyres programmasy volady, sondyqtan olar bul programmanyn ez elderinde iske asyruv ucin alady, dedi Mirzojan coldas.

Budan ke yin Mirzojan coldas Ortalyq komiytet plenyvnyyn egin syjnav qana avy saruvasylyq produvktaryn dajynda y tuvta ly syqarqan qavlylaryna toqtaldy.

Ortalyq komiytetin bul qavlyby egin syjnav qana avy saruvasylyq produvktaryn dajynda y cumystaryn u ymdastyruvda qy isimizdin ekrindi programmasy. Ortalyq komiytetin osy qavlylary men varlyq partiya qana sovet u ymdaryn, er bir qalqozsyly saruvlandyruv kerek, mindet osy.

Avy saruvasylyqymyzdyn teqniyke men tamasa saruvlandyryndyqynyn netijcesinde, qalqozdarymzdyn esir, nyqajandyqynyn netijcesinde, sotsyaldy egin saruvasylyqynda qy ustalaryn tamasa isinin netijcesinde, vylyqy kektennin varlyq qylynsylyqtaryna qaramastan, bir az serler volmasa, elimiz qazy egisti ajta qalqandaj oryndar syqly. Egindi elde qajda tez, elde qajda az vaqytyn icinde saly boldy. Biraq coldastar, egindi qaqsy eksek, muymymyz egin tysimdiligin arttyruv colynda qy ulken cumysty tek aldy qana Al, egindi qaqsy egir volqannan ke yin, qurtty vas y ajnala vasta sa, ovlyby, avdan, MTS qana qalqoz vasylyary, elke vasylyary—egindi ojda qy daj egir volqannan ke yin, endigisini qorqylyby syq de y vastasa, endigi cumyby ezdiginen-aq sar-qaqsy voly oryndala beredi, dep arqanly kenge salsa, ezi qajbaraqat voluyv men birge, vasylyardy da qajbaraqat ete vastasa,—onda is o y vajdy. Onda qaqsy egilgen eginin netijcesi syqqa syquv or-onaj, onda eginin tysimdi volmaj qaluyv qylyn emes. Egisten son

ylken-ylken çumьstar çyrgizyuv kerek. Sonьң ycin, Ortalyq komijtet qavlyсь, çajbaraqattanuvqa, vejqamdyqqa çol verilmevi kerek, çazqь egistegi tabьstarqa mastanьp, vas ajnalьp çyrmesin, osьoan saq volьndar, dep partijanьң varlyq uьmdarьn aldьn ala saqtandyьp oтьr.

Tuvrasьn ajtuv kerek qoj, vizdegi kej birevlerde çajbaraqattanuvdyң, çetiskendikke çeligip, vas ajnaluvdyң kej bir elemetteri elden aq kerine vastady. Kej bir adamdardьң elden-aq vasь ajnala vastady. Bizdiң kej bir çerlerde: „çerimizde ыqьj aңzоqаq çel soqady da turady, oqan ne istejsin“ devciler çоq emes. Kəzir bykil respuvlijkamьzda eginniң aram çepтерin otav çumьstarьn mejlince mьqtар çyrgizyuv kerek, egin çьjnavqa əzirlenyuv kerek, mundaј vaqьtta əlgideј sezder çurtьn çivin vosatьp, çaruvadan vetin qajtarady.

Taqь da ajtamьn, kej çerlerde çurtьn vasь ajnala vastaqan. Egisnavqanь bolsa, çaqсь өtkizildi. Qazaq kerkem өnerinin Məskəvdegi dekadngi өte çaqсь өtti. Qazaqьstan bolsa odaqtьq respuvlijkaqa ajnalqaly oтьr, taqьсьn-taqьlar. Bizdiң tabьstarmьz cьnynda da ylken. Biraq, endi isimizdiң vəri çaqсь, endi qaralanuvdyң keregi çоq, varlyq is өз çөni men, өз ireti men oјdaqьdaj çyre veredi, dep oјlaj vastaqan kej birevler var. Kej bir uьmdardьң çumьсьndaqь artta qaluv, çumьсьn veti men ketyvi, -mine osьdan tuvady. Çavan-çalaqajlyqь, çumьсь iste-mevcilikti, asa maңzdy mindetterdi orьndav çөniңde artta qaluvdy kьn rajьna çana vasqa sondajqa çaruvqa tьrysatьn sьltavqa salьnuvсьlyq ta mine osьdan tuvady. Meniң oјmca, bul asa zьjandy sarьndar, bulardьң vetin mьqtар toјtaruv kerek. Bizdiң respuvlijkamьzda çumьсь өte-mөte qattь çьjratuv kerek, yjtkeni vizde eginniң tysimin mejlince artьruv ycin, sovetter odaqьlyң өзge çerlerinen əlde qajda çigerlenip istev kerev, kьcti əlde qajda көvirek saluv kerek volady.

Bizdiң aldьmьzda asa ylken maңzdy mindet tur. Atar ajtsaq, viz macijnalardь өte nətiçeli etip rajdalanuvьmьz kerek. çumьсь macijna men istevge qarсь pikirlerdi mьqtар çojuvьmьz kerek; memleket vizge orasan көp macijna verip oтьr. Məselen bizdiң traktorlarьmьz osь kьnniң өзinde 20 mьnnan asьp ketti. Endi osь macijnalardь durus rajdalanvasaq, onьmьz asa ylken qьlyсь volady, dedi Mirzojan çoldas. Budan son Mirzojan çoldas On tьstik Qazaqьstannьң tolyp çatqan MTS tarьnda çumьсь macijna men istevge qarсь volqandyqьn tolyp çatqan raktьсьn keltirdi. Olarda maqtanь eguv, vartav çumьstarьn macijna men istevdiң orьnna qol evbeкти көp çoldanьp, macijnalardь rajdalanvaj qantaryp qojandyq var. Sonьң saldarьnan evbeкти өte көp tilejtin çumьstarqa kelgen vaqьtta, maqta egisin vartavqa çumьсь çetpej çatьr, talaj-talaj qalqozdar maqtanьң çavьoьn keçiktirip alьp oтьr, aram çөpti otav çumьstarьn keçiktirip alьp oтьr, onьң ver çaqьnda neler tamaca macьjnalalarьmьz vos tur. Al, macijnanь çaqсь rajdalanqan avdandarda, egisti macijna men көvirek orьndaqan avdandarda, məselen, Maqta-aralda, çumьсь əlde qajda çaqсь çyrip çatьr, maqta egisterin vartav çumьstarьnda macijna keң tyrde çoldanьlyp çatьr.

Byjы egin çьjnavqa 4 mьnnan asa komvajьn qatьnasady. Respuvlijkamьz varlyq eginiñ ycten birine çuvьoьn komvajьn men çьjnar aluvqa tijis. Olaj bolsa komvajьndь çana komvajner kadrlarьn egin çьjnav navqanьna көneldegideј əzirlev-bizdiң uьmdarьmьzdyң eң maңzdy mindeti. Komvajnerlerimiz өз çumьсьnьң teqniķasьn çaqсь mençerip aluvь kerek. Qalaj da, ər bir komvajьn men keminde 400 gektar egin çьjnajtьn voluv kerek. Bul macijnalarьmьz, planda көrsetilgen eң kem degendegi normьnь çana orьndar qojmaj, planda belçilengen normьnь eң volmaqanda eki ese orьndar sьçatьn voluvь kerek. Egin

vasatın masıjna, aptomobil şana vasqa solar şıqıdъ avı carıvasıbъq masıjnalarmıbъ da osındaj volıvъ kerek.

Mırzojan şoldas Ortalbъ komıjtet qavlısınbъ icinde-mal azbъq qorıbnı molajıv kerek, mal azbъq zapasın şasar alıv kerek, şer sırlıv şımbıbn ıjımdastırv kerek degen völimine ajrbъqa toqtaldъ. Bul dij-rektıjvanbъ vız usın ajrbъqa zor maıbъbъ var. Bıjı Aqtöve men Batıs Qazaqıstan ovıbıstarında şertın şıquvъ nasar. Bır şırbıga avdandarda pıcenın gektarınan ne varъ bır şarım-ıv sentıner samalbъ şana şer albıbr otır, al, onıv ver şaqında malımbъ bolsa öde qajda kövejdı, sondıqtan, ötken şıldarqa qaradıanda bıjı mal azbъq öde qajda көp kerek. Bul rette keј bır şoldastar şıqıdъ volıbr, köldenennen şana vajqavsbъ volıbr otırvıqa volmajdъ. „Pıcen savıv plannı gektar esebı şaqınan orındadıq, al, şıjnar alqan şevımız az, bul şer pen malımbъdın tertten bırıv şana asırap şıqa alamıbъ. Vasqa malımbъdъ qajtemız?“ der otırvıqa volmajdъ. Teginde pıcen savıv şana mal azbъqın qamдав şımbıstarın mbqtar şırgızıv kerek, mal azbъqın şeterliktej qamдав alatın volıv kerek. Şertın kemın sıjlos pen (sırlengen şer pen) toltırvımbъbъ kerek. Bızde sıjlos şeninde mımknıcılık orasan mol. Bul mindet esırese ötken şıbъ avıbr qalge usırap, qıstan көp şıqındaqan sarqozdarqa ajrbъqa şıkteletin mindet. Ovıbıstıq, avdandъq komıjtetterdın, sarqozdardın qıbımetellerı osıdan tıjıstı qorıbındıların şıqarıbr, mal azbъqın şeterliktej tolbъq qamtamasıbъ etıv alıvъ kerek.

Avı carıvasıbъq produvktların daıjınav şımbıbn ıjımdastırv, astıq alıvıqa kerektı teqnıjka vazasın ezılev mäselesı de öte qattı qojıbr otır. Memleketke astıq tapsırvıv mindetin mezgılı men orındav er bır kommunistın en negızgı parıbъbъ. Bıjı örtke sarqandaj şaralar qoldanıvdın qacetı şoq. Bgın şıjnav şımbıstarınbъ kuzgı şımbıstardın varıbъq protsesterın şaqıslar ıjımdastırvıv kerek, qalaj da, şımbıstın bırıne bırı vöget şasamajtın volıvъ kerek, qalaj da egındı mezgılı men mol qıbr şıjnar alıvımbъbъ kerek, memleketke tıjıstı astıqtı mezgılı men tapsırvıvımbъbъ kerek, vasqa şımbıstardın vörın de mezgılı men orındar şıquvımbъbъ kerek. Ötken şıbъ astıq daıjınav şımbıstarın öktövırdın 10-b şamasında bıtısek, bıjı şımbıstı şaqıslar, volsevıkes şırgızıv, astıq daıjınav şımbıbn öktövırdın 1-nen qaldırtımaj mımknıcılık odan da erterek, orındar şıqa alamıbъ.

Avı carıvasıbъq produvktların daıjınav mäseleleri men astıqtı saqtav, astıqtı tasıv, astıq qojmaların tertıpkе salıv mäseleleri de öte tıbъqıv vajlanıstı. Ortalbъ komıjtettın qavlılarınanda bul tıvralı öte ajıqın şana anıq nusqavlar var- Zagotzernonın er bır pıvıvıtında, er bır prıstında, temır şol stansıjasında, er bır avdanda sol nusqavlardı tolbъq iske asırvıv, vızdın mindetımız.

Memleketke keregı astıq şana emes, onıv ıstıne maqta, qant qıbıleası, temekı, maqorka, kınvaşar, kınçıt şana vasqa sol şıqıdъ produvktlarda kerek. Bularsıbъ elimızdın keregın tolbъq qanaqattındıbr volmajdъ. Sondıqtan, Ortalbъ komıjtet osı produvktlardı daıjınav şenindegı şaralardın varıbъqın mezgılı men ötkızıv qacet ekendıgın ajrbъqa eskertıv otır.

Bıjı avı carıvasıbъq şımbıstarınbъ qaj-qajsbında bolsa da ıstı öde qajda şaqısbъ orındar şıqıbr, elimızge astıqtı da, maqtalı da qant qıbıleasın da öde qajda көp verıvge mımknıcılıgımız tolbъq. Qazaqıstannın Odaqtas respıvblıkaqa ajnalatın şıbn Qazaqıstannın şana ılken tavıstar şıbnajımdastırvıvımbъbъ kerek; carıvasıbъqımbъbъ orasan adımdar alqa vasatın bolsın, respıvblıkamıbъ avı carıvasıbъqı şeninde Sovetter odaqındaqı respıvblıkalardın şın aldıbъqı qatarına

qosylatyn bolsyn, -osyqan barlyq kyceti saluvymyz kerek (Duv qol caralaqtav)

Partdokuyment avystyruv meselelerine toqtalyp, Mirzojan çaldas osyndaj asa maңызdъ çumьstъ otkizyvde bir qatar kemcilikterdin var ekendigini ajttъ. Bul kemcilikter bizdin uýmьmьzda da var. Ortalyq komijtetin plenuvьmьnda seýlegen seýinde Eçor çaldas bir sьryga çerlerde partdokuyment avystyruv çenindegi çumьstьn maңызьn partiya qьzmetçilerinin çete vaqalamaj otyrqandyqьn ajttъ. Ol qьzmetçiler çumьstьn eç qьjьn partdokuymenti tekseryv edi; ol vitkennen kejin, partdokuyment avystyruv op-oçaj ezinen ezi vitetin çumьs degen seýdi ajtady. Bir sьryga uýmьdar bul çumьstъ sozьp uzaqqa syjretip keledi.

Eçor çaldas osь qatalardan saq boluv kerektigin partiya uýmьdarьna aldьn-ala eskertti. Onьn icinde, bir qatar çerlerde partdokuyment avystyruv çumьsьnьn ezi alde qandaj bir kьrmeli davььqraça ajnaldьrьp çyrgendik var, tilçiler saqьrьp, syvretke tysip, taqь-talaj sol sьqьldьlardъ ister çyrgendik var, osyndajdan saq boluv kerek, dedi. Davььqralьq, istin sьrtqь kьrinisine çana keңil vєlip, icki asььn umьtьp ketyv sьqьldъ zьjandъ adetter men, volcevijzinge çat adetter men partiya uýmьdarьnьn nazaryn partdokuyment avystyruv çenindegi naqtьь çumьstan vasqa çaqqa avdarьp, keңilin vєlip ketedi.

Kep rette osyndaj davььqralьqьn ezi partiya uýmьdarьnьn çumьsьndaqь, partdokuyment avystyruv isin uýmьdastьruvdaqь ylken-ylken kemcilikter men soraqьlyqtardъ bytkep otyradъ. Eçor çaldas kep raktьlardъ keltirdi, partdokuyment avystyruv isin nasar uýmьdastьrqandyqьn saldarьnan kep blankalardьn vuzьlqandyqьn, registratorьlqqa salmaqь, sьnnan otken adamdardъ irikter qojmaqandyqьn volqandyqьn ajttъ, mesele mundaq qalьp Rostov uýmьnda çana vasqa da bir sьryga uýmьdarda volqan.

Menin oýmьca, osьnьn vєri bizdin uýmьmьzqa da tijedi, osьnьn vєri bizde de var kemcilikter, yjtkeni bizde vьlankanьn vuzьluv az devge volmajdъ, bizde bul çumьstьn sьrtqь çaqьna çana keңil qojьp, sonь men çana avestenyveiler çoq devge volmajdъ, bizdin uýmьdarьmьz partdokuyment avystyruv çumьsьn ekrindi tyrde kycejte çyrgizip ketti devge çana volmajdъ. Biz partdokuyment avystyruv isindegi ylkeni—kicili kemcilikterdin varьoьn tez tyzetip, partdokuyment avystyruv isin partijany Ortalyq komijteti belgilegen mezgilderde ajaqtavymьz kerek. Bizdin bul rette çoqaratyn qortьndьmьz osь voluvoja tijis.

Masьl (passijp) kommunis degenderdi anьqtavda ylken-ylken kemcilikter voldъ. Bir qatar uýmьdar masьldardьn tizimin erte vastan tizip qojqan, osь tuvralь Eçor çaldas kep masьl keltirdi. Kep retterde mundaq tizimderge tamaca—tamaca çumьsçь çana qalqozçь kommunis-ter ilinip, partijadan çoqaryluvqa aldьn-ala ujoaryьp qojqan. Partiya mycesin avdandьq komijtetke saqьrьp, onь men angimelesip, onьn kim ekendigini bilip, anьqtap, onьn bilim dereçesi qandaj ekendigini bilip, bizdin partijamьzqa çat adam va, volmasa çaqçь kommunis pe, osьnьn vєrin anьqtap aluvdьn ornьna, tizimder çasar, partijany talaj—talaj myçelerin erte vastan masьldar qatarьna qosьp qojqandar volqan.

Adamdъ partijadan çoqaryuv meselesi ote ylken mesele, bul iste ucqaryьlq mylde teris, munda ucqaryьlqqa çol verilmevi kerek, mine osьnь uqьnvaj, bizde bul meselege ote ucqarь ote çenil qarajtyndьq var. Eger partiyaqa alьnoçan adam uvstapta ajtyloçan carttarqa sajkes bolsa, viraq esyv çaqьnan kejindep çyrse, bul soçan qarap onь birden masьldar qatarьna qosьp, partijadan alastav kerek degen seý emes.

Plenumda bizde talaj adamnyň bekerden beker sýňarýlandygynda aýtýldy. Bul ras, yjtkeni adamqa, partiya mycesine çete kenil wölip, çete zer saluwçylyq bolmady, sewebi partijadan sýňaruv masesine, çylmys pen ictasarlyqataj, çenil qaraqandyq boldy.

Partiyanı mycesin kandijdattýqqa ja tilektestikke tysirywdin ornyna, ony partiya men wajlanystygyr otyrojan ruvqanyj çipti saqtavdy ornyna, öz qatalaryn tyzetip, partiya mycelerinin qataryna qajta qosyluvyna mymkincilik beriywdin ornyna, adamdy çete teksermej, partijadan sýňara bergendik boldy. Əsirese partiyanı duspany emes bizge çat emes, biraq belgili bir aýby, kemciligi, aqattýgy boljan adamlardy osyndaý orynsyz sýňarygyr ketkenderi boldy. Partiya qatarında qaldyruwdy ötinip verilgen əpellətsijalar men arýzdardy qaraqan waqıtta əg bir adamqa çete kenil wölyw kerek, asa zer salgyr otyruv kerek. Bir sýrga çoldastardy partijada kəndijdat retinde qaldyruv kerek bolady, syjtıp olardy qatalaryn tyzetip, partiya qatarına qajtuwına mymkincilik beriyw kerek bolady.

Masyldardy anýqtavqa kelgende isti öte wajqar istev kerek. Yjtkeni, adam az səjlese, aýqajqa yjir bolmasa, biraq əndiriste çumysty çaqsy istese nemese tabýjatyňny özı kici-pejil, kəzge tysyvgə, kərinip qaluvqa tırgsprajty adam bolsa, tek osylaryna qarap, ony masyldar qatarına qosuvqa bolmajdy. Partiya uýmdary mundaý adamlardy welsendiligini kəteriyvgə tijis. Partijadaqy wıqarany tərbiyeler, solardy welsendiligini kəteriyw usın, propaganda çana ygit çumystarymızdy walyq oryndary çyjmyldaw kerek.

Partiya uýmdaryny talaj—talaj wascylaryny çyraqlylygy kejde tijisti ornyna çumsalmaj çyr. Eger olardy çyraqlylygy naqyz wölcewiktik çyraqlylyq bolsa, olar bizge duspan bolmajan adamlardy partijadan sýňarmas edi, solardy tərbiyeler əsiryvgə walyq kycterin salojan wolar edi.

Bizdi partiya qyzmetçileri kejde çyraqlylyqy tek sýrtqy çaqyna çana verilip ketedi. Adamdy partijadan sýňarqanнан kejin, salqan çerden çumystan quwgyr sýqady, pəterinen quwady, çurtty wərine çeksurny çylyp kəsetedi. Ərijne mundaý çyraqlylyqy wölcewiktik çyraqlylyqpen es bir çaqyndygy çoq. Qajta, mundaý adamlardy çumystan quwqanca, pəterden sýňarqanca, olardy arasynda is çyrgiziyw kerek, olar men səjlesiyw kerek, qalajda ol adam dunijeni wərinen qol yzıp qalqandaj wölyp çyumesin. Meni oýmca, biz usın osy öte kerek, yjtkeni bizdi uýmdarymızda dokumənt teksergen waqıtta mundaý praktylar az wöljan çoq. Endi osy kemcilikter men qatalardy tyzetyw mindet. Sýňarýlandardy əpellətsijalaryn qarav çumysty çaqsylyp uýmdastyruv kerek. Çete qarav kerek, bizdik adamlardy partijadan alastaj wərmey kerek. Ekinçi çaqynan, partiya dokumənt awystyruv ystinde anýqtalqan qatalar men kemcilikterdi tyzetyw qacet. Bul çumysty çyrtatgyr, serpilyw kerek, partidokumənt awystyruv çumysty mezgilinde ətkizip mezgilinde wıtyruv kerek, sony men qatar partijaqa aluvqa əzirlik çyrgiziyw kerek. Eçor çoldasty ajqany əwden ras, partijaqa aluv çerinde wırde bir uým tilektester arasyndaqy çumysty çana kəndijdattar arasyndaqy çumysty əli kyunge dejin tolyq çydygyr çetken çoq. Bizde, partidokumənt awystyruv men qatar, aldymızda partijaqa aluv men qawat tilektester arasynda çana partijada çoq welsendiler arasynda is çyrgiziyw çeninde bir qatar çaralardy oýlastygyr, çyrgiziywimiz kerek.

Bizdi aldymızqa qojlyp otyrojan mindet, partiya uýmdaryny asa çyraqly wölywini tilejdi, partiya uýmdaryny partiya çyraqlylygy çaqymaj—talmaj ynemi kycejtywlerin tilejdi, çajwaraqattanuv men

wejqamdyqqa qarсы kyresyvlerin tilejdi. Sotsijalizm bolsa ornady, tavystan tavysqa setip satymyz, endi тыр—тыльс qata bergyve volady, endi duspannan qorquvdyň keregi çoq, duspannyň kezi çojyldy degen syqyldy çana vasqa solar syqyldy sagyndarqa bizdiň uýmarda ogyň volmasqa tijis.

Duspan çenildi, çojyldy, qurtyldy, viraq duspannyň qalqan—qutqan çurnaçy eli de var, eli de zyjanyn tijgizip çyr, eli de bolsa bizge zyjanyn tijgize bermek. Burçuvazijanyň asa reaksijasy tovy, pacis elementter, bizge qarсы kyresyv ucin, ezderiniň agentterin elde bolsa çumsajdy. Esterinizde bolsyn, trotskijst, zjnovijepcil kontrrevolyvtsijener elementter elde bolsa tygeli men tolyq çojylyp çetken çoq. Olar көр emes, әrijne, совет ykimeti, bizdiň zor quvatty memleketimiz olardan qorqrajdy, viraq olar zyjanyn tijgizyvi mumkin, olar qyrsyq çasaj bergyvi mumkin. Biz qaçetti partiya qyraqylyqynan ajygylysq, adal nijetti partijaly adamdy duspannan, ala-ajaqtan ajyga vilmesek, sonda әlgiler zyjanyn da tijgizedi, qyrsyqyn da çajady. Trotskijcil kontrrevolyvtsijoner elementter ezderiniň çavzdyqtaryn qojqan çoq volatyn, eli de tyjlyqan çoq, olar en artta qalqan, ajuvan elementterge syjenyve tyrysady, olar pacis elementterge syjenedi, olar çet elderdiň tyçsilyq oryndary men çana vasqa sondajlary men astasyp otyrady. Olar qandaj yvcәskede bolsada bizdiň memleketimizge, bizdiň partijamyzqa zyjanyn tijgizyv ucin uendej isten bolsa da tajynvayqa tyrysady.

Osy pacis elementterdiň, trotskijcil kontrrevolyvtsijoner silimtikterdiň, çojylyqan karijtalistik taptardyň qaldyqtarynyň әreketterine çol bermey, olardyň aldyn aluv ucin bizdiň partiya uýmдары anqav volmavy kerek, bizdiň partiya uýmдары çana bizdiň vascy qyzmetçiler duspandy әскerelevge, duspandy tanjy vilyvge ajtarlyqtaj tolyq usta voluvy kerek. Bul ucin partiya uýmдары sajasjy bilim dәreçesin, partiya qyraqylyqyn kysejte bergyvi kerek, qyraqylyqy, sezimdi vәsenдетyvge tyrysатып elementter men, çumьstь veti men çivergyve voj ugqyzатып, çurtty wejqamdyqqa avdarатып, bizge endi teңiz tovyqtan, dejtin elementter men kyresyvi kerek, mine osy elementterdiň varlyqyna qarсы ynemi kyresyv kerek, qalajda, volceviktik qaruvymyz әr qacan keңildegidej volyp tursyn, әr bir kommunist sol qaruv men rajdalana viletin bolsyn, duspan qajda bolsada, sonь әскereleп, sonь murttaj usьra viletin bolsyn.

Meniň oýmca, eger bizdiň partiya uýmymyz osyndaj volceviktik qyraqylyqy qamtamasyz ete bilse, partijanyň çana әzimizdiň ulь Stalinniň Qazaqystanqa çyktәp otyrqan mindetterin oryndav ucin çumьstь volcevikce istep, volcevikce kyresyvdi qamtamasyz ete bilse, sonda bizdiň Qazaqystan volcevikteri, aldynqy qatarly qalqozcylar men çumьscylar, san millijondaqan qalqymyz vьlaj dej alady — viz Lenin—Stalin tuvyn, sotsijalizim ucin, sotsijaldy qurьlystьdy bizdiň Qazaq respublikasynda vudan vьlajda zor tavystarqa çetyv ucin kyresyv tuvyn vьrьnqьdan da çoqary keteremiz!

(Uzaq qol çapalaqtav. Barlyq çurt orьnnan turdy. Orьnnan davьstar: „Ulь Stalin çasasyn!“ Uzaq duv qol çapalaqtav. „Uvra“ laqan urandar, davьstar: „Partijanyň әlkelik komijtetini çana onь vascьsy Mirzojan çoldas çasasyn!“ Uzaq qol çapalaqtav).

Меқаніжелендіруге қарсы пікірлерге қол берілмесін

Біз вьйлоқ сыь көктем егисін ойдақьдај етір өткізүвүмізге алды мен Орталық партија коміјтеті мен Одақтық үкіметтің күнве-күнгі бассылоқь, сәрдемі үлкен вольды. Оның үстінде Қазақьстан партија ұжымь сана Мырзаян қолдастың өз васыда вьйлоқ егисті ұжымдастырав қақьнан сыјрақ қолға алуының нәтијесінде вьйлоқ сыь көктем егисінің алдына қолықан міндеттері орындалып сықты. Менің айтқалы отырағаным: Өлкелик агротехніјкалық, Өлкелик мақта, қант қызылчасып, темекі егуүсі алдыноқь қатарлы адамдарымыздың мәсілісін өткізүвү вьйлоқ егисті варлық қақьнан сөмісті, стақаньрсылдық әдіс пен орындар сықуүға үлкен мүмкінсілік берді. Мундај мәсілістер овыльс, авдан, МТС тар да да өтті.

Мырзаян қолдас вьйлоқ егисті ойдақьдај ајақтав мен вүрге вүзге пар сыртүвүға, егисті сыјнав саямандарын ремонттавға қатты күс сұмсав керектігін ерексе тапсырды.

Вьйлоқ көктем егисінің тәсіріјвесінде пар мен зәптің егіс мәселесінің ісіндегі ең сесүвүсі мәселе екендігі тақьда ајқьндальды. Вьйль өлкемізде 1600 мың га пар тельоқь мен сыртыльр, 2200 мың га зар көтерілуүге тіјісті (Будан үјіннің 15 не дејін 1250 мыңгасы сыртыльды). Кей вүр овыльс пен авдандарымыз вүл сұмысқа тіјісті көңіл вөлір, сөнді іс нәтијеселерін бере алмај отыр. Сапқоз сектірінен 220 мың га пар сыртүвүға тіјі тиміз. Сујтір, күздік егіске вүр аз сөр кетеді деп есептегенде, келесі көктемге 4 мүліјендеј гектір даяр егістік сөр мен сөтетін вольамыз. Авыл сарууасылықьмыздың варлық сектірінікін қоса есептегенде вьйлоқ қаздьқ егісіміз 4821 мың га вольды. Егер келесі 1937-сылда қаздьқ егістің көлемі вьйлоқьдан вүр қатар артатының есептегенімізде, ол сыь көктемдегі егістік сөрді сыртыр сықуүдың онсана қызылчасылықь вольмајды. Вүл қақьдајлар, әсіресе вьйлоқ егіс вақтында сыртүвүль даяр егісті сөрінің сөткіліксіздігінен недөвүр қызылчасылықь тарға кездескен Сықьз Қазақьстан мен Алматы овыльсының істері үлкен савақ вольуү керек. Пар мен зәп сөніндегі вьйлоқ алақ п савақьмыз вүзге саналықь емес. Вүл вүр несе сыдан вөрі қалмај келе қацқан савақь. Вүрақ келесі 1937-сылоқь авыл—сарууасылықь сылының алдындақь турқан сана міндеттерін ескере келгенде, вүл пар мен зәп мәселесі өлі де сана мәселе вольр есептеледі.

Авыл сарууасылықьның варлық таравында өрістей вастақан стақаньрсылар қозқалысь әсіресе қызылса егісі үвсәскесінде көң өріс алып, ваныса қанатын саяды. Қант қызылчасының стақаньрсылар егіске дајьндықта да, егіс вақтында да қаянақан сөгер мен тасыған күсін ајапвај сұмсап сұмыстың нәтијеселерін көрсетті. Көзір, Өлкемізде қызылчань өнімін 300 ден 1000 сентінерге дејін сөткізүвүге вөде беріп отырақан стақаньрсылардың 910 звенось ват. Оның 200 і Мырзаян авданында, 360 мерке сана 350 Талды қотқан авдандарында вольр отыр.

Вьйлоқ қызылса егісі вьлтырқьдан көрі көсеvilder втті. Өткан сыь

әри елдің 25-күніне планды 100.1 руб. орындаған болсақ, былы 25-әpirelge dejin 61⁰/₀ ақ орындады, қалпы планды тек қана 5-майда орындап сьқты. Бул сөнінде Өлкемиз Қырғызстаннан кейін қалып отыр. Қызылса егиси сөнінде бир сьрыра кемчилликтерде бар. 15-майға 3380 гектар қызылса егиси бар. Қалпы қалқоз сектириндеги 9 мың гектарға саққанда муньд алатын орыс әсептеvir ақ.

Бизде қызылса егисин кутув сьмьстарьн меқанижкелендирув isi әли қанақаттанарсьз. Қызылсаьн мәсijне мен тазартув, қолдарьн дурьстав қалқоздарда 34⁰/₀ ақ болған. Егер-өткен сьль 15-майға dejin қызылсаьн 54⁰/₀ мәсijне мен тазартьлр, қолдарь дурьсталқан болса, былы сол вақытқа dejin 46⁰/₀ ке сьткизилip, 20-майкүни әрең degende өткен сьлоқ нормьль қувьр сьтip, тек 25 i күни қана ол нормьль вазьр озьр, 92,5⁰/₀ сьткиздик.

Меқанижкелендирув сақьнан алақанда қызылсаьн прогьртав сьмьсьда қанақаттанарсьз вольр келди. Мәсijне мен 8105 гектардың орына 126-ақ гектар прогьрталқан. Мунан артық ужат сьлрьр болмас. Тек 5 ужинде қана өткен сьлдың қарқьньн вазьр озьр, вьлтьрөқ сьлдың 75⁰/₀ орына 74⁰/₀ прогьртады.

Қызылса сарқоздарьнда мәсijне мен прополкеlev қалқоз сектириниң нормьларьнан да кейін вольдь, жақьньл әрең degende 25⁰/₀ ке сьтip отыр. Қызылсаьн сувқарув сөнінде де өте артта қалды. Егерде өткен сьлоқ ужиниң 5 күніне 39,5⁰/₀ қызылса егистик сьри сувқарьлса, былы бар вольқань 2,6⁰/₀ вольр отыр. Егер биз былы қызылсаьн гектиринен 250 sentinerinen өним алув үсiн (биз 1932-сьль гектарьна 16 sentinerден көтерилip келемиз) кыресip отьрған болсақ бул кемчилликтерди сьлр, меқанижкелендирув сөнінде суқьл өзгерis қасавьмьз керек.

Қызылса егиси майданьндақь сьмьстақь кемчилликтер партија-көрсиллик қана иймдастьрув сьмьсьньн артта қалып отьрқандьқьнда қана емес, қызылсаьн кутув сьмьсьньн артта қалувь, мәсijне күсi мен istevge қарсь pikirлердиң варьлөқь. Бул pikirлерге сьл vermej, мьқтар соқь берувимиз керек.

Қызылса сөніндеги endigi бир тоқталатын нәрсе ол—сол қызылсаьн тасув сьмьсь. Булда қызылса өндирисиниң саварть сьмьсьньн бири. Егер биз гектарьна 250 sentiner қазьлса берувге тижисти болсақ, осы сьль қалқоз, сарқоздарда 13 мулйон руб қызылса тасьрувьмьз керек volady. Бул оңай mindet емес. Мениң алдында Mirzojan авданьндақь бир улкен емес МТС тьң esevi сьтыр. Олар 292 мың sentiner қызылса қазьақ.

Мунь тасувқа өзимиздиң транспорт сьтпейди dejdi. Соны тасьр алувқа тақь 2 aptomәсijне бериниздер деп surajды. Биздиң сьмьсь, қара сарува satsьjalды мемлекети сьткилikti вай мемлекет. Бирақ, әр МТС дерәктири suraj sala 42 aptomәсijnedен vere salарьлқтай вай емес. Бул өз өндиристериндеги варьлқ күсiti сол сьмьсьқа дайьндап, сақьсь пайдаланавилув керек degen сөз, қызылсаьн сьлр алмав керек degen сөз.

Endi maqta мәсelesine тоқтар өтеjik. Оң тьстик Қазақьстан мақтань ойдақьдай салып сьқты. Былы 92 мың гектар мақта салыды.

Мақта үсiн кыrestegi алдымьзда турған ең vastь mindet—сол egilgen мақтаньн сақьдайына қарай отьлр, вақытнда сувқарьр, mezgilinde савьқтар мәpeлер әсирip сьқьнқа usьratрай сьлнар алув вольр тавьлады. Әйтpegen күнде синирген енвөгимиз ес вольр кетувге қавьр бар. Мақта дайьндав mekemesiniң мәlimeti не қарақанда 25-майға dejin egilgen мақтаньн 70р. ойдақьдай вольр өскенде, ал 30р. ойдақьдай сьқрақан. Оның 3.4р. мылде сьқрайды devge volady. Ойдақьдай вольр өскен degen 70р мақтаньн icinen 70р пасар мақта, уйткенi муньн тьқьмь mezgilinen соң әнip отыр. Соньқтан күсitiң варьн әсirese осы мақтаға салув керек.

Maqta egisindegi agroteqnikalyq basty cartylyq biri maqtany suvqaruv. Bily On tystik Qazaqstanda maqtany 70pr egis aldında suvqaruymaqan çerге egilgen, suvqarulyr egilgen çer 30 pr. egis aldında suvqaruv cymbylyq avyl-saruvaculyqylyq zbyandy cendikteri men. aram cөpter men kyresyvde малыз зор. Yjel ajylyq birine dejin maqta egistik çerinin 70 pr suvqarulyvdy kerek qylsa, ony var volqany aq 10-20 pr qana oryndaldy. Bul caqday Ortalyq Partiya Komijtetinin yjin plenuminin qavlybna sajkes cymbyqa cana qarqyn tuvqylyvdy kerek qylady.

Maqtany savbyqtav maselesinde macyjneni pajdalana viluv On tystik ovbylybda ojdacqday emes. 15-majqa dejin savbyqtalqan 43856 ga maqta çerinin tek qana 18536 gasy tiraktir men istelgen. Bul erijne qanaqattanarlyq emes On tystik Qazaqstanda maqtany qaj bir cymbybna volbyn qoldanaty macyjne cөtkilikt. Kazir On tystik Qazaqstanda 3102 traktyr, 418 aptamacyjne, 636 maqta sejilkesi, 549 traktyr kultiybavtarylary var. Bul macyjnelerdi durys pajdalalqan kynde cymbybny netijcesi de vaqtynda oryndalulyvda durystalar edi. Biraq On tystik Qazaqstandaqy avdandyq, MTS, ovbylybtyq ceke qyzmetcileriarasbnda macyjneni pajdalanuv cymbybna qarsy pikirler öte kyti. Buny qalqozqa da, Ykimetke de, zbyandy ekeni sözsiz. Munday qylyqqa ajavsyz soqqy veruyvimiz kerek. Maqta egisine macyjneni tolyq pajdalanuv cymbybny mejilnce colqa qojuv cөninde On tystik Qazaqstannы volcevikterinin aldında öte cavapty masele cөtyr. Macyjne kycin durys pajdalanuv isi maqta öndirisinde cөcuyvcy orып alatyndyqyn On tystiktin adamdary övden tysinetin vaqyty cөtti. Solaj volsa On tystiktegi coldastar bul cymbybtaqy kedergilikterge vaqtynda ajamay soqqy vere ötyrbyr, cymbybty tuvra colqa qojuvqa kyc cumsav kerek.

Bizdin kej coldastarymyz maqta majdanbndaqy cөtistikti qana көrip, qylynculyq, kemcilikti көremejdi, partiya, sovet cana sarvaculyq oryndarylyq vasylarybnda sol cөtistikke cөliguyvcilik, tavbyqa dandajuvulyq ösy kyngе dejin var. Ol coldastar көbinese cөtistikterge cөligip aldındaqy turqan qylynculyqtardy көremejdi, sodan attap ketedi. Bul öte qavbypty tendensiya, volceviktik minezge cөt nөrse. Sondyqtanda bul tendensiya men ajanvaj kyresuyvimiz kerek.

1935-cyldan veri bizdin traktyr parkтарымыз адам айтқысыз қарыстар өсті. 33-cyly byraktыrlar cymbybny көlemi 425 мың га volsa, byjly 8600 мың гектарға cөtti. Bul, erijne sotsijaldy avyl saruvaculyqymyzy byraktыrlandyruv cөninde ylken ilgeri adym cасаqandyqymyzy dөledejdi. Biraq, ölkemizдеги мындаqan byraktыrdy ilgilikti isimizge öli kyngе dejin tolyq pajdalana almay kelemiz. Yjennin birine dejin byraktыrlarqa verilgen cymbyb plany 36 pur. volbyr oryndalqan. Әsirese Aqtөbe, Qaraqandy, Сырлы Qazaqstan ovbylybтары bul cөninde cymbybty silybyr ister, ötken cыlyq normylarybnda oryndamady. Aqtөbe ovbylybında 15 kycti traktyr men (cumsaq çerге көcirgende) byjly 143 гектар çer cөrtayvdy orыbna 100 гектар аq cөrtqan. Qaraqandy ovbylyb byjlyqy plany 137.9 гапын орыbna 112 га, Сырлы-Qazaqstanda 113 гапын орыbna 103 га qana oryndady. Byjly Batys Qazaqstan ovbylybny byraktыr паркы caqsy is netijcesin көсетti. Ötken cыlyq 93 гапын орыbna 109 гектар verdi. Almaty ovbylyb da byjlyqy cыly 107 гапын орыbna 110 гектар verdi. Bul sonqy cыlyq dejin olqylyqta volbyr kelgen Almaty ovbylybna ylken cөtiskendik volbyr esөpteledi, On tystik Qazaqstan ovbylyb bylyqy 167 га орыbna byjly 228 га oryndady.

Aldaqy kynderge bizdin avyl saruvaculyqymyздаqy vasylqy orып alaty CTZ byraktory da durys pajdalanylмай ötyr. CTZ парктарыбын көzirgi cymbybтары мылде qanaqattandyrарлыqylyz. Мысалы: On tystik

Qazaqstan oblysynda CTZ traktorylar planyn tek 47 pur. qana oryndap syqt. Qortyr aytqanda CTZ parktaryn rajdalanuv shumylyny deregesi ete tomen. Bul shinde, partiya uymdary bar mymkincilikti durys rajdalanvaj otyr. Maqta MTS tarbynda CTZ plany 741 ga edi, ol 57 pur. qana volyr oryndaldy. Astyq MTS tarby da CTZ planyn 17 pur. aq etip oryndady. Qyzylca MTS yda-270 gany 59 pur. qana oryndalqanyn koremiz. Sylynda, CTZ dy durys rajdalana viluvge oqan verilgen plandy asyra oryndavqa tolyq mymkincilik bar volatyn. Oqan sol serdegi „Myrzajan“ atyndaq Dsh sarqozynny shumy tolyq dshel volady. Ondaq CTZ № 1-1197 ga, CTZ № 55-1126 ga, CTZ № 27-1189 ga, CTZ № 49 1120 gadan oryndady. Almaty oblysyndaq 36 MTS ty vylyq syly egiste planyn tolyq men oryndap syqqanyn ycevi qana voldy. Syly Qazaqstanda CTZ shumy osyndaj, kei bir MTS tarbyn CTZ traktoryn vygingi kunge dejingidei rajdalanyr kelyvi men qozyluvqa mylde volmajdy. Shumytn bul savarty salas partya uymdarynan, sergilikti ykimet oryndarynan kenildi kshrek avdary, ispen suqydanuv shlynda shumsta shana qarqyn tuvqyzyr, shana is netijcelerin veruydi talap etedi.

Shkemizdegi MTS tarbyn rentabilniy voluv ycin kyreskende ondaq shumytn vasty yce cartyn umytravmyz kerek: Traktordy remonttav, traktyr shquv majlaryn ynemdey shana astyqtn shimi ycin kyrese viluv. MTS shumyndaq bul vasty yce mesele, MTS tarbyn rentabilniy voluvynda en aldy men qozylatyn, en aldy men cecilip iske asatyn narse ekenin umytravmyz kerek. Maqta shana qyzylca shdiristik MTS tardaq partya uymdary men derektorlar bul shindegi MTS ty kshirgi shumy qanaqtandyrlaryqsyz ekenin shete tysinip, shumsta shana qarqyn tuvqyzuvlary kerek.

Astyq MTS tarbyny vaseylary da oz MTS yly verilgen plandy vaqytna oryndap, rentabilniy voluvy shu shumy kerek. Biz Shkemizdegi bar MTS ty kysh durys rajdalanyr, sh bir traktyr normashlyny kemimey es bir vilshtrastan oryndaluvy shvek etuydi eshen shshavmyz kerek.

Avyl saruvasylyq mshjnelerine kadr dajynda shumynda da aqyq 2-3 shlyarda kshnekti shumy istedik. Osh shlyardyn icinde 115 myn adam oqylyuvqa tijisti edi. odan 82 myn oqylyr shshalydy. Bitirip syqqandaryn kshisi sotsyaldy saruvasylyqymydy sh bir yveskesine volinip shverip, istep shaty.

Vylyq syly traktorysh dajynda shumy 97% den 148% oryndaldy. Biraq, „universal-1“ qa kadrylar dajynda shinde, shirese On tyshtin shumy ete nasar volyr syqt. Avyl saruvasylyq mshjnelerinin kadrylaryn dajyndaqanda osh vaqyqa dejin vizdegi bir arylmaj kele shatqan kemcilik, ol bul shumyqa shelderdi tarta almaj kelyvmiz volyr tablyady. Bul shumy vizde tek shana Myrzojan shdas atar kshetkenen kejin shana shquv qolqa alyndy. Shi de volsa sh shelderden traktorysh, kamvajnysh dajarylar shquvqa qatty kenil avdaruvmyz kerek. Olardy shirese turaqty mektepterge tartuydy qamtuv kerek volady.

Kshirgi bar mektepterimizdin shumy da aytaryqtaj emes. Syly Qazaqstandaq Kijrop mektevinen vasqa Qaral, Qostanajdaq mektep tarizdi oquv oryndarymydy kshisi oquv programdaryn oryndaj almaj keldi. Kijrop atyndaq mektepte savarty teorya shshnan teren tysindirgeni mende praktijka shshna suqyl kenil avdarmaqan. Praktijka shzindegi shrgiziletin programy 65—70% shana oryndalqan. Qaral mektevinin de praktijka shumy sh arnalqan programy tokirveliminde 21%, Slesarlar veliminde 15% shana oryndalqan. Bul shjne, bul shshnan oquvshlar sastavlyny bilim kelemderi birdey volmavynan volsa, ekinci

saqnan uymdastiruv sumbsynyn vesendiginen qana mektepte qarsh kvolijrikkatsijaly sever muqalimderdin cetkiliksizdiginen volbr otbr. Mini kadbr dajyndavdaq osb syqyld kemcilikter kezinde kenil-volyvdi kerek qylady.

Vyjlyq egisti syjnavqa dajyndyqta, sumbsymzdyn bul salasyn da qavbrty bir nese yiken kemcilikterdin var ekendigini osb kuni ovyls avdan vascylarbynyn kovi aq ajtady. Esirese, Aqtobe, Qostanaj, Pavlydar, Oralbyn tonderegindegi avdandardyn korciligi qavbrty ekendigi tuvraly qurqaq davryquv men volbr, sol kemcilikterdi tezden tez kezinde sojuvqa kirisuv edisin kor sez qylmaj keldik. Kozir bul is Myrzajan coldastyn nusqavyn men myqtar qolqa alynbr, colqa qojyla vastady. Biraq picendegi qavbr ezirce sol kujinde qalbr keledi.

Vyjlyq astyqt syjnavda komvajyn kucin kovirek rajdalana viluv vizdin vasty mindetimizdin biri. Otken syl er bir komvajyn men 220 ga egis syjnalsa vyjly casaqan plan vojynca 300 ga syjnaluvqa tijisti. Bul en kem norma, synnda vizdin komvajynderimiz artyq men syjnavy kerek. Osb bir az vaqyttyn icinde vizdin komvajyn parktarbynyn san myqtar esti. Endi mesele sol komvajyndy mengeretin kadrlarbyn qansalyqt mamandanqandyqyn da, bylyqanyn da qalbr otbr. Vyjlyq egis syjnavdaq komvajynsylarbyn 70 pr birinci ret komvajyndy mengersedi, 17 pr-vuryn bir syl istegender, 9 pr-eki syldan istegender, tek 2 pr qana uc syldan artyq ister, iske tselgen komvajynsylar. Olkemizdin qaj ovylsbynyn volsa da saqday osyndaj. Bul komvajyn kadrlar cennidegi saqday qatty ojlanatyn, is kelemine koz civerip plandajtyn sumbs, sevebi vyjly viz komvajyn men 905 myn ga egis syjnav aluvmyz kerek. Bul komvajyns cäs kadrlarmyzdyn kovisi ali isti tselmegen praktijkas az adamdar. Budan, osb cäs kadrlar iste mepeler esiruv meselesituvady.

Stalin ajtqan 7-8 milijart put astyq ycin kyres vizdin Olkemizdin dendi egis kelemi kor arttyruvdy kerek qylady. Bizdin Qazaqystandyq cosparlav komijsiasynyn esevine qaraqanda viz 1935-syl dendi egis produvksijas cenninen sajozda 3,4 pr. orn aldby.

Stalindik 7-8 milijart put astyq aluv derecesine cetip, Qazaqystanbyn vurynqydaj, sajuz kelemine dendi egisten, 3,4 pr. alatynyn kezdesek, viz 1939-syldar cälbr egistik cer kelemi 13 pr. ten artyq, arttyruvmyz kerek.

Bul melcer Qazaqystanda egis kelemi 550-600 gektar camasyn da kovejtuv degen sez volady. Osb soqarbdaj prinsip vojynca 1939-syl astyq onimin orta esep pen en kem degende 25 pr. cetkizyuvge tuvra keledi. Qortbr ajtqanda, dendi egistin onim produvksijasyn 41,5 pr. ke esiruvimiz kerek. Mine, Stalindik 7-8 milijart put astyq aluv ycin kyreste osb korsetilgen yiken mindetterdin sezsyz ornidaluvyn qamtuvmyz kerek. Bul erijne, Kommunistlerden volceviktik iskerlikti korsetyvd talap etedi. Syjikti kesemimiz Stalin coldastyn bul urunyn is cyzine asyruvqa kyc cumsaqanda, er bir sumbsyn ornidavda, naqtaly mindetter aluvdy kerek qylady. Avdandyq, MTS tyn qana vastavce partija uyndarv bul cartty cete tysinyv men urge kelesi syl egistik cerge coldas Mirzojan ajtqada 200 myn cer qosuvdyn kerek ekendiginde viluvi kerek. Syjtir bul cennidegi varlyq sumbsymzdy osb vaqytda cyrgizyvimiz kerek.

Uly Stalin coldastyn aldymyza qojqan bul syjaqt ste qavarty, ete kyrdeli mindeti, vizdin varlyq partija uyndarvmyz volbr qumyla kiriskende qana, qalyn qalqozeylar cirtcylarbynyn nazaryn sol mindetti ornidav töniregine avdara, sumydyra vilgende qana vulcymaj sezst iske asady. Sonda qana viz Stalindik 7-8 milijart put astyq ycin volcevikke kyrese alamyz.

Qazaqstan partija uյmndaq partija doku- mentterin avьstьruvьdьn aloqacqь qortьndьlarь*)

Soqь uc-tert ajlardьn vedelinde Qazaqstandьq partija uյmь avьstьruvьqa dajarlanuv kezinde, onь men qatar partija dokumentterin avьstьruvьdьn dьl ystinde partija cუმьsь bir sьpьra cьqsarьp otьr. Partija uյmdarьnьn qatarь nьoajdь, partija cუმьsьnьn cьlpь qalь kьterildi, partija tьrtivi kьterildi, vьlcevектик qьraqьlьq, ceke kommunistin ezine tapsьrьlqan cუმьsьna partija uյmь aldьndaqь cьvapkerцiligi kьterildi. Partija oquvь cьqsьlanьp keledi, bul cუმьstь avdandьq cьna qalalьq komijtet sekretarlarьnьn kьpцiligi qolqa aldь, kommunister cурteьlьqьnьn oquvьqa vet buruvь, eziniq ijdeje-sajasattьq vilimin kьterьvge bьntasь burьnqьdanda kerikьcejip keledi. Partija cუმьsьnьn cьqsьlanuvь staqanьpсьlar sanьnьn eьyvine eьer etti, staqanьpсьlar qozqalьsьndaqь kommunisterdin uյmdastьruvсьlьq rəlin kьterdi. Osьlardьn arqasьnda respuvlijkamьz vizdin partijanьn aldьna qojqan negizgi caruvasьlьq mindetterin ojdaqьdaj orьndap cьqtь.

Eger osь tavьstar men eьimizdi qanaqatandьpьr, soqan mьz volьp otьrsaq, ylken soraqь qate volqan volar edi. Varlьq partija uյmdarьnьn cუმьstarьn paqьz ylgili tyrde colqa qojuv ycin mьmkincilikterdin varlьqь birdej əli rajdalanьp volqan cьq. Kej-bir partija uյmdarьnьn partija dokumentterin avьstьruvьdь varlьq partija cუმьsьn kьterьvge rajdalanvaqanьn, ol avьstьruvьdьn eьin cьrgizgende bir sьpьra cьrlerde soraqь qateler civerip aloqandarьn vasa ajtuv eьe qacet, syjitip bul sьjaqtlardь cьjuvqa vykil eьkelik partija uյmьnьn nazarьn avdaruv kerек.

Yjennin 20-cejin partija dokumentterin avьstьruvьdь vykil eьkelik partija uյmь sostavьnьn 39,65 prosent etti. Avьstьruvьdь eьkenderdin 3,6 prosentini partijadan cьqarьldь, bul cьqqandardьn ten cьrьsь velsen-diligi cьq (passijvniq) qatarьnda cьqarьlqandar. 0,9 prosentini kandijdat qatarьna cьna 0,9 prosentini tilektester tovьnьn qatarьna eьkizilgen.

Partija dokumentterin avьstьruvьdьn varьsь tuvralь cьndь maqluv-mattar osьndaj. Eьkenin partija uյmdarь avьstьruvьdь vastavьdь sozьp ketti cьna onь eьe savan cьrgizip otьr, munьn eьi bul eьe-mote manьzde cუმьstьn, ortalьq komijtet belgilegen merzimde uvaqtlь vitьvin qavьpqa qojьp otьr.

BK(в)P nьn ortalьq komijtetinin partija dokumentterin avьstьruvьdь vizge eьpreldin 10-nan vastap cьrgizьvge ulьqьsat bergenine qarastan, avdandardьn negizgi kьpцiligi avьstьruvьdь maj ajьnьn eьkinci cьrtьsьnan vastadь. Onьn ystine, yjennin 20 cejin 20 avdandьq partija uյmdarь avьstьruvьqa kiriskeп cьq. Avьstьruvьqa kirispej otьrqan avdandьq uյmdardьn kьpцiligi, avьstьruvьdь ovlьstьlьq cьna eьkiriktik komijtet sekretarlarьnьn eьderi cьrgizetin avdandьq uյmdar.

Ne severten vizdin partija uյmdarьmьz partija dokumentterin avьstьruvьqa muncama kec kiristi? Avdandьq komijtet sekretarlarьnьn keј virevleri BK(в)P Ortalьq komijtetinin vascьlьq partija uյmdarь viliminin qertьndьsьn kec aldьq degendi ajtadь. Biraq bul negizgi se-

*) Eьkelik partija komijtetinin VI- plenuvьnda seјlegen eьziniq stenogrammasьnan cьsьqartьlp alьndь.

ber emes, bul ceninde de ajırtı özimiz, yitkeni biz partıjanı ortalıq komıjetine aktilerdi kec tapsırdıq. Negizgi sever sol-bir sırya orındarda bul caran baqalamadı, buqan verilyuge tijisti çana vykil partıjanı verip otırojanında maız vermedi. Osıdan barıp avbsteruvqa dajarlıq nasar boldı, ol bir sırya avdandarda çana ovılystarda da partıja dokumntterin avbsteruvqa sajasıj-caruvacılıq navqandarın qarısı qojıan. Kej bir orındarda adamdar vılay dep ojlaqan: „eç ald men egis navqanı cırgızıp alajıq, al odan kejin avbsteruvdı bastajıq“. Mısalı: Keles, Samanajıq, Molotıp, Rıvzaer çana basqa partıja uımdarında tar osılayda volıan.

Partıja dokumntterin avbsteruvdın bastaluvın sozıp cıberıvde bir sırya orın alqan çaqıdajdın birı sol-bir sırya ovılystıq komıjetter avdandardın avbsteruvqa dajarlıqın tekserıv cımbısn uımdastıra almadı. Sonın saldarınan avbsteruvqa dajarlıqtı bitirip otıroqan avdandardın, olardın dajarlıqın tekserıp, avbsteruvdı bastavqa voladı dep ılbqsat beretin ovılystıq komıjet vakilin kelyvin kytıp qarap otıroqıan.

Eç aqırdında kelip atar otetin istin birı sol-ovılystıq çana okirik-tik komıjetter, okelik komıjettin besinci plenum qavlısında çana vızdın partıja uımdarda partıja dokumntterin tekserıvdın qortındısb çajında ortalıq komıjet qavlısında kersetilgen partıja cımbısa çanın artta qalıp qojıan avdandardın nıqajtıv iretinde uvaqtılı caralar qoldanbaqan, sonın saldarınan bul avdandarda partıja dokumntterin avbsteruvdın bastaluvın sozıp cıberıp otır. Kerek dese künı kecegi volıan Oñ tıstik ovılystıq komıjettin plenumı özın qavlısında, Sozaq avdanı eli kunge dejin cındar nıqajtılıqan çoq dep çazıp otır.

Avbsteruv qarqınlıqın çavan voluv severin alsaq, olardın eç vastısb kėvınese bir sırya avdandıq çana qalalıq komıjet qateılatınlıq dıl avbsteruv prosesin qate, nasar uımdastırılvarında. Novo-Resej, İle, Gıvrıjıp, Qaraqandı, Bajan-avı, Tyrkistan, Keles, Kijrop, Aqmola, Pavıadar çana basqa avdandıq komıjetter künige tek volqanı bir nece dokumnt beretin kėvınedi. Keles avdandıq komıjet avbsteruvqa 20-majda kirisip otırıp, uıjennın 10 dejin tek volqanı 9 aq partıja dokumntterin bergen. Basqaca ajtqanda Keles avdandıq komıjetin orta esep pen alqanda eki künde bir çana partıja dokumntin avbsterıp otıroqan. Bul qalaj volıan? Avdandıq komıjettin sekretar Osmanıp çoldas bir kommunisterdı avdandıq komıjetke alde nece ret çaqıroqan, vıraç ortalıq komıjettin nusqavın mıqtap vılmegennı kejin, partıja dokumntterin toltırıvqa qorıqıan.

Osmanıp çoldastan, nege munca avbsteruv cımbısa çavan cırip çatıp dep suraqanda, ol „maqtadan qolm bosamajdı“ dep çavar beredi, al odan maqta çaqınan avdan nege artta qalıp otır dep suraqanda „avbsteruvdan qolm bosamajdı“ dep çavar bergen; cınlına kelgende avdanda avbsteruvda, maqta cımbısa nasar.

Avbsteruv cımbısn uımdastırıvdın nasarlıqı kej bir çerlerdegi tirkevciler kadın nasar adamdardan cıjnastırıvda da vıllııp otır, tirkevciler cımbısnın avdandıq çana qalalıq komıjetter çaqınan kün-delikti vaqılav çana tekserıvdın çoq voluvında vajqalınır otır. Munın saldarı kelip tirkevcilik blankilerdi toltırarda kėp qatelerdin voluvına soqtı. Er bir kommuniste bir blankı toltırıvdın ornına alde nece toltırılqandar volıan, tirkevcilerdin künige bir ja eki çana blankı toltırıqan künleri volqanı nar. Avbsteruvdın vaqtılı bastaluvına kedergi volıan çana bir sırya çerlerdegi partıja dokumntin avbsterıvdın çavan cıruvıne oser otken severterdin negizdileri osılar. Eç qandaj erikten cısqar çatqan sever çoq. İstin varlıq ozimide, çal

mizdin avьstьruvdь uьmьdasqan tyrde cyrgize almaвьmьzda. Kəzirgi mindet sol-mymkindigi qatar tezirek uьmьdastьruv җaқьndaқь volьp oтьroqan җalalьqtь җojuv, BK(В)P Ortalьq komijtetinin belgilegen merziminde, esqandaj „qurьq“ qaldьrmastan partiya dokumьntin avьstьruvdь ajaqtav ycin qarqьndь kycejtyvge bir sьpьra naqtь җaralar qoldanuv. Qarqьndь kycejtyvdin partiya dokumьntin avьstьruvdьn җarasьn keteryv men vajlanьstь ekeni ezinen ezi tuvadь. Birin ekincisine es bir vaqьtta qajьs qojuvqa volmajdь.

Avьstьruv җaқьndaқь sьpьrlь maquluvьmattar men naqtь mətərijalardь teksere kelgenimizde, Qazaqьstan partiya uьmьnьn partiya dokumьntin avьstьruvda iri qateler istegeni җana BK(В)P Ortalьq komijtetinin dekəvirdegi volqan pileyuminin qavlyсьn, onь men qatar partiya dokumьntterin avьstьruvdьn tertivi җana teqnikasь tuvralь ortalьq komijtettin nusqavьn vurmalaqanь vajqalьp oтьr.

Soraқь qateler men BK(В)P Ortalьq komijtetinin dekəvir pileyuminin qavlyсьn vurmalaqandьqtьn biri sol-kəp avdandьq komijtetterde, qate, qalaj volsa solaj kommunister belsendiligi җoq qatarьna tirkelip, partiya qatarьnan sьqarьluvь. Partiya dokumьntterin avьstьruv tusьndaқь partijadan sьqarьloqandardьn teң җartьsь belsendiligi җoq degen sever pen sьquvьnьn ezi aq avdandьq җana qalalьq komijtetter sekretarlarьnьn partijadan sьqaruv mөselesine kənilsiz, al kejbir җerlerde BK(В)P Ortalьq komijtetinin partiya mycesi degen ardaqtь ataqь aqtamajьn naqьz belsendiligi җoq adamdardan partijань arьtuv tuvralь derektivin oғьndavqa җəj-tərecildik qaravlarьnьn varьlьqьn dөleldejdі. Belsendiligi җoq degenderimiz — partiya qatarьna əlde qalaj kirip qalqan, partijань qadirlemejtin, onьn tilekteri men ьntalanvajьn, vijlevci partijaqa qatьnasьn ezinin җeke qaraqan vasьnьn qamьna җumsajьn adamdar. Mine osь sьjaqtь adamdardan partiya avьstьruv kezinde ezinin qatarьn arьltadь. Alajda kejbir kezde vizdin partiya uьmьdastьmьzda belsendiligi җoq adamdardь ajьruv isine җəj-tərecildik kəzven qaraj saladь җьjnalьsta sijrek sөjlese-belsendiligi җoq, sajasьj oquvqa, җьjnalьsqa bir nece qatьnasa almasa-belsendiligi җoq, gazet oқьmasa-belsendiligi җoq dep ojlajdь.

Osьndaj ystirtin qaravdьn saldarьnan җaman emes kommunisterdin de, Lenin-Stalin partijasьnьn isine җьn verilgen, munь is cyzinde əndiriste kərsətken adamdardьn da sьqьr qaluvь sijrek emes.

Mьsalь kəstek avdanьnda 21 җьldьq җumьsьlьq staқь var, suvkna raviriginin eski mamан җumьsьsь Kaskelenip Ergevajqa partiya beletin vermej qojuqan. Kaskelenip җoldas җaқьs җumьs istegeni ycin 28 iret sьjьlьq alqan, suvkna raviriginin at qorasьndaқь staqanьpьsьlar qozqalьsьnьn uьmьdastьruvсьsь. Suvkna raviriginin partiya uьmьnьn ajьtuvь voььnca da onьn җumьsьlar arasьndaқь vedeli mol. Alajda vьqan qaramastan Kaskelenip җoldastь avdandьq komijtet qat vilmegeni ycin tilektester tovьnьn qatarьna etkizgen. Sьnьnda onьn qat tapьmavьndaқь negizgi ajьr avdandьq partiya komijtetinin ezine җatadь. Munday kəz qaras volьp turoqan kezde, Kəstek avdanьndaқь avьstьruvdь etken kommunisterdin II prosentі belsendiligi җoq esevinde partijadan sьqьr qaluvь qaқar emes.

Prijsim, avdandьq partiya uьmьnda partiya dokumьntterin alqandardьn җalьp sanьnan 10 prosentі partijadan sьqarьloqan. Sьqarьloqandardьn icinde mьsalь partiya kondijdatь Maҗenip җoldas volqan. Munь sьqarqandaқь severi bir җumьstan ekinci җumьsqa avьsьp cyrip, ezinin ijdeje-sajasattьq vilimin kətermegen dejdі. Alajda, artьnan җete teksere kelgende avdandьq komijtet sekretarь Koryьlьp җoldastьn ezi Maҗenip җoldastь belsendiligi җoqtardьn qatarьna qosuvьnьn qate ekenin moььndar, qajьtadan onь partiya qatarьnda qaldьroqan.

Adamdın belsendiligi çoq „etyvdin“ taqılda soraq paktleri var. Partija mycesı, Donbastın eski şımbıscıy, Lenger kemir keniniñ saqtıyındaq zavojcik Klijmor çoldastı 1934-çyly belsendiligi çoqtar qatarına qosqan. Partija komijtetiniñ sekretarı onı avelden çek keriñ, ruvdniktegi volatın partija çyjalıy bas saıyn Klijmorı belsendiligi çoq ması der çarjalap otıroqan. Bul ataq Klijmor çoldasqa qattı vatır, birte-birte partija emirine qatnasuvdan qasıqtaj bergen. Lenger kemir keniniñ partija komijtetiniñ sekretarı eziniñ terecildik tilegin ajaqtavınasatı men partija dokumentterin avbustuv qarsaında Klijmorqa çada velet verilmesin degen partkomnıñ qavlıyın çarqızoqan. Bul qavlıy tekseruv usin avdandıq partija komijtetiniñ qatıscıy Gregnır çoldas Klijmor çoldastı uıne varır, onı men uzaq engime çyrgizgen. Avdandıq partija komijtetiniñ qavlıyı voıynsa Klijmor çoldas partijada qaldırılqan, viraq saıasıj qat tanımaqan usin kandidattar qatarına etken. Klijmor çoldas kızırtıptı özgerilgen, kiter satır alır, eziniñ ijdeje-saıasattıq vilimin koteruvge tırbıyır oqır çyrgen. Avdandıq komijtetin, saıasıj mektep vasıyın, Ruvdnik vasqarması derektorınyñ ajtuvı voıynsa Klijmor çoldas endi em belsendi kommunisterdin biri volır otır. Klijmor Ruvdniktegi em çaqıy ıstaqanırçylardıñ biri volır, koterinki normanı unemi 150 pırsentten kem otındaıaj çyrt. Ajında em keminde 500—600 som enbek aqı aladı.

Ölkelik komijtette çana ovıyıtıq komijtetterde belsendiligi çoq usin çyqandardıñ sostavın tekserip qaraqanda kóvinese bul saıaqıtı kommunisterdin belsendiligi çoq voluvı vastavıç uıymdardıñ, avdandıq, qalalıq komijtetterdin çımbıstardıñ nasarııq. Partija uıymınyñ mindeti sol—BK(в)P ortalıq komijtetiniñ pilenımdegi Stalin çoldas pen Eçor çoldastıñ siltevi voıynsa derev volcevıktik qortındıy çarqırtıvul meseledegi volqan qatelerdi çoıır, olardı çajtalamaı. Öt bir komunıs pen çeke çımbı istev kerek, onı tervıjelep, onıñ ijdeje-saıasattıq viliminiñ esuvine çerdem berguv kerek. Özimizge çaqın, partijaqa verilgen adamdardı cetke çarqırtı, sırttan belsendiligi çoq qatarına qosuvqa em bir çaqımbı çoq. Dara kommunisterge eser etetin, olardı ımtıldıratın, eziniñ kemcilikterin çoıatın vızde vasqa çaralar var. Esirese Avdandıq çana qalalıq partija komijtetteri, partijaqa verilgendigi kymensiz belsendiligi çoq çoldastardı kandidatt çana tilektester qatarına qosuv saıaqıtı tervıjalıq çaralardı ete sıjrek qoldanadı.

Partija qatarınan çyqarılıqandardıñ sanı kóp volqandıqtan vızdin aldımboıja ekinci maıvıdı mesele çoıyır otır—ol partija uıymdardınyñ partijadan çyqarılıqandarqa kóz qarasıı tuvralı. Uıitkeni partijanıñ pıñ çavı emes, viraq nese istegen kınalardı usin partijadan çyqqan adamdar çımbıstanda, kəsipçiler uıymında çyqarılıqan. Mysalı Çuvrıjır avdında Omarır degen partijadan çyqıscıy men kəsipçiler uıymında çyqqan. Aqmola avdında Glevor degendi partijadan çyqarqan, al kooperatır әrteli derev onı çımbıstan alqan. Mundaj praktijkanıñ qate, zıjandı, tek tap çavınyñ çana rajdasına çyretiniñ ajtır çatuvdıñ qacettigi varma? partijadan çyqarılıqandardıñ bir sırbası tyrlıce severter men kızırtı künde partija qatarında qaldırılmaqan men, bir nese uvıqıttardan kejin partija qatarına çajtuvqa pravasıñ, mımkinçiligin çoımajdı, sondıqtan avdandıq komijtetter, vastavıç partija uıymdarı vılardı esten çyqarmavıları kerek.

Ölkelik komijtet çana ovıyıtıq komijtetter çanınan çyrylıqan çaqım arızdardı çarajtıñ komıjsıjalardıñ çımbı partijadan çyqaruvı tuvralı avdandıq komijtet qavlılarında teris, qate qavlılardıñ az emestigin ajqın kersetip otır. Mysalı Pederop avdandıñ çaqım arız bergен varlıq kommunisterdin 43 prosentini partijada qaldırılır otır. Çe-

tiqara avdanьnan—40 prosent, Orьnovor temir qolьnyь ekinсi beliminen 40 prosent, Temir avdanьnan—34 prosent.

Сақым ағьздардь қаравсь komijsijalar kimderdi partiya qatarьnda qaldьrap отьr? Mьsalь Aqsuv avdandьq partiya komijtetі Jsajьp Mьz-aqalьjдь partiya қarnasьn telemegeni ycin partijadan сықарқan. Alaj-da teksere kelgende Jsajьp partiya қarnasьn telegen volьp сықqan, viraq avdandьq komijtettin sekiratarь durьs teksermegen de partijadan сықарқan. Al, onьd сақым ағьзын қарақanda avdandьq komijtet sekire-tarьnyь ezi Jsajьpqa саqsь minezdeme vergen. Qaraqandь овьльстьq partiya komijtetі elektir stansasьnyь qасақарь volьp istevci Estajьpть velsendiligi volmaqan dep partijadan сықарқan. Сақым ағьзын қара-қanda Estajьpтьn partiya emirine қатыnasqanь, partiya сыjnalьstarьna yzvej қатыnasьp отьrқanь vajqaldь, viraq partiya иьmь onь men қet-kilikti istemegen.

Ось paktilerdin varьqь partijadan сықаруv isinin қальnyь nasar-льqьn qavarlajдь. Көр қoldastardь beker, қateden partijadan сықарқan сықqandarдьn көvi сыnyьndada partiya mycesi vola almajдь, viraq olar қav emes, vizdin otanьmьzдьn adal enbekcileri, sondьqtan olarqa du-гьs көz қarasь voluv керек. Bul istegi volqan қatelikterdi tezirek қojuv керек. Partijadan сықqandarqa saralaj секеlej көz қaras voluv керек. Partiya иьmдарь olardь esten сықarmavларь керек, енmeninen ijter-mevi керек, adal enbek istevine, кей virevlerinin partiya qatarьna қaj-tuvьna қарdem verguv керек. Syjtir, partijadan сықqandarдьn varьqьn partiya қavьnyьn qatarьna қosuv сыjaqtь teris сақdajдь қojuv керек. Bizdin otanьmьzдьn adal enbekcilerine durьs көz қaras tuvqьzuv men qatar naqьz қavдь ajamaј қьjratuv керек, қasьnyьp, vьrkenip kirgen қavдь tavьp partiya qatarьnan alastav керек. Tap қavларьnyьn кей bir қerlerde vьrkenip partiya qatarьnda қальp қojқanьn, partiya dokvumentte-rin тексерuv kezinde de қasьnyьp қalқanьn partiya dokvumentterinin avьstьruv tusьnda partijadan сықарьlқan partiya men keңes ykimeti-nin қavларь Troцьskijster. Zijnovijerciler, vьrьnoь aqtardьn adamдарь қana basqada қavларьnyьn az emes ekendigi дәleldej aladь. Bul сыjaqtь paktiler, тәnkeriscildik қьraқьlyь әsirese endi volcevikterge ete қaқetti sapa“ (Stalin) degennin тақьda vasa ajtuvдьn керек ekenin дәleldejdi,

Partiya dokvumentterin avьstьruv tusьndaqь acьlқan кемcilikter-din көvi dajarьlyqтьn nasar volқandьqьnan қana avьstьruvдьqь қumьs-тьn ezi қanaқattanarsьz volқandьqьnan dep қoқарьda ajтьp өттik.

Partiya dokvumentterin avьstьruvдьn sarasьn көrsetetin partiya da-kvumentterinin blankisin vьldiruv сыjaqtь сақьn альp қарajьq. Yjinnin 20 dejin өlkeдеgi varьqь partiya иьmдарьnda verilgen partiya dokv-mentterinin 3,9 prosentі vulingen. Кей bir овьльстьq partiya иьmдарьnda vulingen partiya dokvumentterinin prosentі vudanda қoқарь, mьsalь Qarqaralь өkiriginde—8 prosent, On tьstik Qazaqьstan овьльсьnda—7 prosent Aqtөve овьльсьnda—4,5 prosent pьjvalқac avdanьnda—18 pro-sent, Сыnқыrlav avdanьnda—19 prosent, Қаньbek avdanьnda—19 pro-sent, Aqsuvat avdanьnda—10, Besqaraqaj avdanьnda—15, Zьjranop avdanьnda—8, Qaratas avdanьnda—12, Cimkent avdanьnda 5,5 prosent Vulingen partiya dokvumentterin тексерip қарақanьmьzda көvinese vьlinuvcilik avьstьruvдьn тәrtivi men teqinijkasь tuvralь ortalьq ko-mijtet nusqavьn soraqь tyrde vьrmalavdan, avdandьq, қальq komijtetter-degi қumьs сақьdajьnyьn қolajьszdaқьnan, tirkevцiler мен dokvument toltьruvcьлардь nasar adamдардан aluvьсьlyьqtan, olarqa kundelikti va-қьlavдьn қoқ volқandьqьnan volьp отьrқanь vajqalьp отьr.

Partiya dokvumentterin avьstьruvдьn дәl kezinde Sajram, Tyrkis-tan, Enbekci—Qazaq, Buvlajьp, Orda, Qaratal, Әndirejip avdandarьnda

bolqan qoıaqı sıjaqtı paktılerden bul avdandıq komıjtterdı sekretarlar partıja dokumntterın tekserıvden qana 1935-ıyldı 13-majındıq partıja qaruvasıyqın tertıpe salıv tuvralı qatınan savaq etpegen kommunisterdı qolına vılingen: qazıvı ystınen tyzetılgen, pamiıjalar tyzetılgen, eser qaqınan irı qatesı var dokumntterdı verıp soraqı qate istegen. Mısalı Əndırejıp avdandıq partıja komıjteti Jsajır qoldastın partıja veletını orıs tilinde qazılatın sol qaq vetıne Əndıreep avdandıq komıjtet verdı dep qazıanda, ol qazaq tilinde qazılatın on qaq vetıne „semej avdandıq komıjtet“ verdı dep qazıan.

Endıgı mesele—partıja dokumntterın avıstıruv uvaqında kommunister men əngımeni uımdastıruv. BK(v)P ortalıq komıjtetını qavlıssında partıja dokumntterın avıstıruv partıja dokumntterın tekserıvdı qaqssı qortındıyların ııqajıvı kerek dep qazııqan. Bul mindetti orındavda ılken reldı kommunister men durıs qasalqan əngımeler oınajdı! Egerde avdandıq komıjtet sekretarlar kommunister men qasajtı ızın əngımesın durıs uımdastıra almasa, bul avdandarda partıja dokumntterın avıstıruv nətıjcesinde vıkil partıja qumıssın qaqssılanıvı men qandanıvı eki talaj.

Bır mısal keltırejık; Qetıqara avdandıq partıja komıjtetını sekretar Meızınor qoldas Terentıjer qana vasqa kommunister men qasajqan əngımesinde əndırs orındarında staqanrıylar qozqalıssın datıvına qaqdaj qurılmaqan, erkekte men bırdej istegen əjelderdı evbek aqıssın 20 prosent tımen ekenını kızı acqan: Osın ızın sala Meızınor qoldas əndırske varır, ajırtılardı tarqan, qaruvasıyq vasıylar men bırlesıp otırır vetı asııqan kemcılıkteı qojıan. Osın arqasında evbek ənımi koterılgen, normılardı da kıp qoldastar artıqı men orındaj vastıqan.

Əte durıs, qaqssı uımdastırılqan əngıme kemcılıkteı vetın asır, der kezinde qojıvqa qardem berıv men qatar, qavartı qumıssa qegıvge qararlıq esıp kele qatqan qoldastardı tavıvqa da kemek veredı. Mısalı Qaraqandı ovlıssında partıja dokumntın avıstıruv ystınde 150 adam irıktenıp alııqan, onı 70-kızırdı ızınen aq qavartı qumıssa qegılgen. Bulardı kızı qazaqtar men əjelder. On tıstık Qazaqıstan ovlıssında 17 adam propogandıs, 7 adam partıja uımdastıruvesı bolır belgilengen. Osı sıjaqtı ıster Osı—Qazaqıstan, Almatı qana vasqa ovlıstarda da bolıan.

Durıs uımdastırılqan əngımeler men qatar, bır sııra avdandıq komıjtetterde bul əngımelerdı partıja qumıssın qandandıruvqa rajdalana almaıandıq var. Mısalı Cılık avdandında, avpartkomnı sekretar Sylejmenıp qoldas veriletın suravdardı kın vırın qasar, ər bır kommuniste sol suravlardı qajta-qajta vere bergen, osın saldarınan partıja qumıssında ee qandaj qaqssılanıv volmaqan. Gerıjıp avdandında avpartkomnı sekretar suravdı kızıne sırkev blankesın ajnalassınan alqan.

Kej bır qerlerdegı avpartkomnı sekretarlar əngımeni ereqe oquvqa ajnaldıır sıveren. Əngıme qasalqanda qoldastıq qaqdaj qurılmaqan. Munan Varır avpartkom sekretarlar vırı bırdej der kezinde əngımeni rajdalanır, kızı asııqan kemcılıkteı qojıvqa qaralar qoldanvaqan. Əngıme vas sıjın artınan qavlı alıv qacet emes, vıraı sol əngımedegı kersetılgen meseleı ajıqsız qaldırmaı tıjıstı qaralar qoldanlatın volıv kerek. Egerde ılken kemcılık tavııqan bolsa, ərıjıne ondaj qaqdajda avpartkomnı vıjrasına qojır, qavlı alıvqa kerek. Avpartkom sekretarlar əngımeni partıja qumıssın qalır qaqssılanıvı men vajlanıstıra otırır, partıja dokumntterın avıstıruvdan kejin partıja qaq qanadan adam alıv ısıne dajar turatın volıvıv kerek.

Partija dokumntterin avьstьruv isinde avdandьq җana ovьlьstьq uьmьdardaқь volqan кемcilikter ovьlьstьq komijetter vasьlьqьlьnь oьdaқьdaj qoьlmaqьlьnь dәleldejdi. Ovьlьstьq partija komijetterinin җumьsьnda bul җumьsqa saь keletin naqtlь vasьlьq җoq. Kәbinese ovьlьstьq komijetter avdanqa җәrdemdi bir nece ylken qateler istelip qalqannan kejin beredi. Сьlьnda ovьlьstьq komijetter өзini vasьlьqьnda volqan кемcilikterdi kьn saьn naqtlь tyrde җoьp oьruv керек. Тек oьsьndaj җaқьdajda qana viz ylken partija isin җoqarқь aьtlьqan saьaqtь qatesiz, кемciliksiz oьdaқьdaj bitire alamьz.

Endigi mәsele—partija dokumntterin avьstьruvdь bitiruvdin bir qatar uьmьdarda merzimin soьzьp aluv qavьpь. Munьn ycin vastь mindet sol—qosьmca җiberilgen aktь voьnca ortalьq komijettin kәсет-ken кемcilikterin kidirtpeь qaraj, avpartkomge tijisti qortьndьlar берuv керек. Partijadan җoqaruv җana kandidat pen tilektester tovьlьnь qatarьna oьkizuv tuvralь avdandьq җana qalalьq komijet qavьlаgьn ovьlьstьq komijetterde qaravdь oьte tezdetyv керек. Kәzirgi partija dokumntterin avьstьruvdь bitirip oьtьrқan avdandar var. Ovьlьstьq komijetter bul avdandarьn mәterijaldarьn qavьldavdь tezdetyv керек. Avьstьruvdь bitirgen avdandarqa ovьlьstьq komijetter avьstьruvdьn qortьndьlarь men partijaqa adam aluvqa dajarlьqьn tekseruv ycin өзini җavartь vәkilderin җiberuv керек. Bul avdandar җaьndaқь өзini qavьlьsьn varlьq dokumntter men birge өlkelik komijetke җiberuvleri керек. Bulaj volmaqan kьnde ortalьq partija komijetini belgilegen syreginde җumьstь bitire alamьz.

Partija dokumntterin avьstьruv men qattь vajlanьsьp turqan mәsele—partija qatarьna җaқьdan myceler men kandidattar aluvqa dajarlanuv tuvralь. Ortalьq partija komijetini dekarir plenyminin qavьlьsь voьnca birinci yьennen vastar partijaqa qavьldav isi vastaluv qa tijis edi. Biraq buqan vizdin Qazaқьstan partija uьmьndaқь dajarlьq qanaqattanarlьq emes. Ғaқьnda qana өlkelik partija komijeti partija vaқьlav komisiasь men birge tilektester tovьlьnь arasьndaқь җumьstь tekserdi. Tilektesterdin san җaқьnan кемcilik volmaqan men, olardьn arasьndaқь җumьstьn oьte җaman ekeni vajqaldь. Al ortalьq partija komijetini qavьlьsьnda partija qatarьn toьtьruv ycin җana adamdardь tilektester qatarьnan aluvьmьz керек dep anьq aьtlьqan. Eger viz tilektesterdin saьasьь җana mәdenijeittik dәҗeresin keteryvge umьlmasaq, ertengi kьni ortalьq partija komijeti partijaqa adam aluvdь җarьjalaqanda viz dajarlьqsьz qalamьz.

Partija dokumntterin avьstьruv men qatar varlьq partija uьmьdarьnьn vьkil partija җumьsьndaқь vastь mindet—partijaqa җaқьdan myce җana kandidattar aluvqa dajarlanuv voluv керек. Öndiris oьpьdarьnda, sarqoz, qalqozda partijaqa kiryvge vьtasь var җaқьdan өsken adamdar var. Biraq olardьn varlьqьn birdej partija qatarьna җibere alamьz. Sondьqtan olardь iriktev керек, oьnь ycin naqtь adamdardь viluv керек. Keь bir җerlerde әlden aь bul җaқьdajlardь elemecilik var. Mьsalь Oral qalalьq partija komijetini sekretarь Kuvznetsop җoldas vizde partijaqa kiryvge dajar 300 komsomol var dep qavar beredi. Mundaь vьrmalavьsьqtan kьn vьrьn saь voluvьmьz керек. Eп aldь men adamdь җekelej viluv керек, kьn vьrьn partijaqa kiryvge „dajar“ kisilerdin tizamin җasav ylken qate voladь.

Partijaqa кирetin adamdardь җekelep iriktev varlьq partija uьmьnьn olardьn vasьlаgьlьnь җana varlьq kommunisterdin eп birinci vastь mendeti. Naqьz җaқьsь, mundaь aldь, sanalь proletarьjattardь, җumьsьtavь men kommunizm isi ycin җьn verilgen berik adamdardь җekelep aluv—varlьq partija uьmьdarь, olardьn vasьlаgь җana өr bir комму-

nis ycin temir zaň. Partija uýstavlyňyň barlyq talawy tolyq saqtaluvy gerek.

Partija uýstavlyňyň birneme ýygandyňyň atavlyňyň barlygyň gatyň soqyşy kerki gerek. Partijaňyň çaradan adam aluvda es çandaj aýyň avyzyňyň bolmavda tijiş. Partija çavly men çylykterdiň partija çataryna kirip ketuvine es çandaj çol çalmavda tijiş. Trotýskijçiler men Zýjnovýjercilerdiň çalydyňlyň çalyňan eki çyzylyk toňkeris ducrandaryň eñide bolsa partija çataryna kiruvice terysady. Sondyqtan bizdiň partija uýmdaryňyňyň, çeke kommunisterimizdiň çyralygyň sonçama terytyň bolur, bul syjagyňlyrdyň vet perdesini asur, partijaňyň kirip ketuvine mümkindik vermevi gerek.

Partijaňyň adam aluv çumlyňyň partija uýmdaryňlyňyň vasçylaryň ezi çolça aluvlaryň kerki. Sol kynde çana partijaňyň adam aluv çumlyňyň çaqsyň uýmdastyňlyr, partija uýstavlyňyň tolyq saqtaluvyňa kömek beredi.

Ortalyq komijettin dekövir plenyminiň çalylyşynda, uýmdastyruvçylygyň partija çumlyňyň çaqlyňan pasary bolsa, keji bir uýmdaryň partijaňyň adam aluv çumlyňyň uvaçytyňa toqtaladyň dep aytlyňan. Bul çaqdajdan biz esly bastan çortyndyň syçarylymyňyň kerki. Bul çaqdajda ilinetin bizde birde avdandyňyň uým bolmavda tijiş. Sondyqtan avpartkom sekretaralaryň dajarlygytyň oýdalyňdaj etuvice terysuvlaryň kerki.

Kyñi byginge dejiñ bizdiň eñkelik partija uýmlymyňyňda partija dokumentterini avbstruvdyň eñpegen kommunister eñ az emes. Sondyqtan avbstruvdaçy usçaryşan iri kemçilikterdi, çatelerdi, birneme çalydyň tez çojuv kerki.

Partija dokumentterini avbstruv-iri manlydyň partija-uýmdastyruvçylygyň çary, sondyqtan ony tek çana eski veletti çana veletke avbstruv dep çaj iske soçtaryuça bolmajdyň. Avbstruv çumlyňyň uýmdastyruvçylygyň çumlytyň sajasly mindet däreçesine çetkizuv men vajlanlytyruv kerki. Sajasly teryviye çumlytyň keteryv kerki. Partija uýmdaryň nazaryňlyň ortalygynda partija myçesi, onyñ ijdeje-sajasattygyň bilimin, belsendiligini keteryv turyaly çam etuv boluv kerki. Bul arada avbstruv uvaçynda kanijdattygyň ja tilektesterge eñkizilgen partija myçeleri men kanijdattaryň da umlytuva bolmajdyň. Olar esten çyçur çalmavlyň, olardyň arasynda çumly çaqsy istelip, partija çaryna çajtuvelyň çenildetuv kerki.

Partija dokumentterini avbstruv barlygyň partija uýmdaryň ycin sajasly çana çaryuachylygyň mindetterdi oýdalyňdaj oýndavdyň çaqdajly boluvda tijiş. Egerde partija uýmdaryňlyň vasçylaryň avbstruv netijçesinde bul çaqdajdyň turylyza almasa, partija uýmlyň netajta almanyň, onyñ kyresçendigin ketere almanyandygyň bolur çyçady.

Ortalyq komijettin dekövir plenyminiň çalylyşynda syjene oturyr, Çazaqystan volcevikteri çolyňan kelgen barlygyň amalydyň ister, partija dokumentterini avbstruvdyň çojarygyň sajasly däreçede eñkizuvleri kerki. Partija uýmly partija dokumentterini avbstruvdan taçyda terytar netajlyr çyçuvlaryň kerki. Buçan çetisyv ycin barlygyň kommunister barlygyň partija çyzmetkerleri eziniň kyndelik çumlyşynda çalyqtardyň ul kösemi Stalin çoldastyň:

„Partijanyň eñdijlemeji, çajta, ony çyçalylygyňlyň netijçesinde kysejtuv kerki, partijanyň teryçytraj, çajta, ony ekrindi iske dajar turylyzu kerki. Partijanyň çuralsyzydandyrymaj, çajta, çuraldandyra beruv kerki, partijanyň vejçam çojmaj, çajta eñinci vesçylydygytyň oýndav ycin iske saji etuv kerki“, degen siltevin çatty saçtaj viluvleri kerki.

QAZAQYSTAN KOMSOMOLYNYN ON BES SYLDYQY

Өтепір Сәріп.

Көркейген заманның қастары

Үйіп аяһның ажақ кезінде Қаззақстан камсомолдарының 15. қасқа толаған мерекесі тојланадь. Қаззақстан камсомолдарының тарыјқы-Ленин-Сталиннің улъ ісинің қолында кырес тарыјқы. Қаззақстан камсомолъ Ленин-Сталин партијасының көмегі, басқылық арқасында ұымдасыр өсір отыр. Осы 15 сылды ісінде Қаззақстанда сotsијалдық қурылыстың өркендеп дамуында, мьндаған қастарды Ленин қолы мен тәрбијелер, қоқам қурылысына қатнастыруда камсомолдардың тарыјқтан алатын орны үлкен.

Осы 15 сылды ісінде пролетарият революцисиясының көсемдері Ленин-Сталиннің басқылық арқасында қердің алты бөлігінің бірі болған СССР қалқы тарыјқта болмаған сotsијалдық қоқам қурыр отыр.

Адамды адам қыл етув бізде қоқ. Еңбек қанавсы тартар қоқалды. Совет елі вайлар мемлекетінде волатын сарууасылық дақдарысты билейді. Бізде қумьсыздық мүлде қойылаған. Күннен күнге еңбексі қалықтың турмысы, мәденијеті артууда. Вайлар мемлекетінде сесилмейтін, қастардың негізгі мәселелері совет одақында қана қастардың райдасына сесиліп отыр. Совет елінің қастарына билімге, оқууға өнерге, мәденијетке қол асық. Қастарға қызықты, вақтың турмыс қурылды. Сotsијализмнің улъ қемісін Қаззақстан толық көрсете алады. Өткен сылы Қаззақстанның 15 сылдықы мерекеленіп өтті. 15 сылды ісінде өткен күнде отыс ратсасының отары болған Қаззақстан, Ленин-Сталин ұлт саясатын дүрыс қурығизуудың арқасында, сарууасылық, мәденијеті өсір, совет елінің алдықы қатардақы республикасының бірі болып отыр. Қана конститутсисияның проектінде Қаззақстан Одақтас республиканың бірі болғалы отыр. Бул Қаззақстанның осы 15 сылды ісінде үлкен өскендігін көрсетеді. Бул тавыстарға Ленин камсомолы мастанвайды. Бул тавыстар қастарға қайрат береди, алдында істейтін улъ қумьстардың бар екендігін естен сықармайды.

Қаззақстанды вайлар, райадалдар вийлер, қазақ қалқы отыс ратсасының отары болып тұрғанда қазақтың еңбекшілері, еңбексі қастары қулдықта болып, ас-қалапастық, турмыстың ауыр зардабын вастарынан өткізген.

Бірақ, қазақ еңбекшілері бул қорлыққа, қанавсылыққа көне бермеді. Бул қанавсылық қумьсы сарууа ортасынан востандық толқынып көтерді. Бул толқыны 1916-сылқы ратсаға, вайларға қарсы көтеріліске айналды. Бул көтерілістің қан мајданында болған қазақтың еңбексі қастары еді. Амәңгелді өтіретінде мьндаған қазақтың еңбексі қастары қолына қару-қарақ алып қан мајданда вайлар-ала-ордасылар мен кырес қасады.

Азамат соқысы кезінде қастар қолына қару-қарақ алып сујілкті полковоттар: Прүвнзе, Кујвсір, Сарајыр, Рурманьртардың басқаруы мен қан мајданда өктөвир революцисиясының қемісін қорқав үсін кыресті.

Qazaqtıń eńbekci qastar ortasında Өktäbir revolvtsijasınan tuv-
qan revolvtsijasıl kommunis qastar uýmдары 1917-сыдан vastar qu-
ғыла vastady.

1917-сылы Әвлиje-Atada qazaq qastарының төңкерисил уյмы қуғыла-
ды. Bul uýmның программасында ревал revolvtsijasының qazaq ең-
бекilerine ес бир çemis vermegenin vылај деп көсетеди:

„Манарқыяны қулатқан ревал төңкериси, уkimetti тақы да сол пат-
са сijnovnikтериниң çана çergilikti оғы қалықтарының қолына verdi. Осы
adamдardan қуалқан вақытса уkimettiң çergilikti komijteti qazaq қал-
қына төндик берувдиң орнына, qazaq қалқып ezyvди, қыруды мақсат
etti“ (SSSR-дақы azamat соқысының тарықы, 129-130 bet“). Munь мен
birge bul uýmның программасында вақытса уkimet пен, оның әген-
ти-волыс, старсында мен, qazaqtың вај, рьјадалдары мен, алас-ordасы-
лар мен ајавсыз кыресувдиң çoldары көсетилген. Авыда revolvtsija
komijtterine еңбекilerden отырызыр, еңбекilerge васылық etyv;
вај, atqa minerler мен кырес acuvды olардың алдында мақсат etip
қојқан.

Bul dokuyment qazaqtıң еңбекci qastары коммунис partijasының
васылықы мен ул Өktäbir revolvtsijasы үсін вақытса уkimet пен,
qazaqtıң вајлары мен кырес çасақандықын толық сывretteјди.

Lenin-Stalin partijasы çумысы, еңбекci qastарды төңкериске қызу
қатынастыруға васылық etti. 1917-сылы волюан partijanың VI- sijezi
voleevik partijasының ças rezervisi tuvralь vылај degen:

„Kөzirgi vaқытта, çумысы тавының кыresi sotsijalizmge tetence
кыресувдиң разысына көсип отықанда çумысы qastарының тартылды
sotsijaldь uýmдарына көмекtesyvge sijeз mindetteјdi“. (SSSR дақы
azamat соқысының тарықы, 189 bet).

Partija uýmдарының васылықы арқасында Qazaqystанның әр бир
tykpirлерinen komosol uýmдары қуғыла vastady.

1918-сылы Almatының қалалық partija uýmның çанынан ças volee-
vikter гуvppасы асылады. 1918-сылдың ајақында Bатыс Qazaqystанның
Orda авданының partija komijtetиниң васылықы мен коммунис qastар
uým қуғылады.

Осы сыјақты uýmдар, Петырравыда, Semeјде, Çәнибекте, Çанақалada
Aqmolada uýmдасынан. Revolvtsija isine еңбекci qastар қызу tyрde
kiristi. Komsomol uýmна мындақан qastар мысе voldь. Çastардың
vылај revolvtsija çолына қызу kirisyvi, еңбекci qastардың Lenin kom-
somolының tuvының астына çьјналуы вајларға алас-ordасыларға yлкен
қавыр voldь.

Çastардың pikirin revolvtsija çолынан авдарув үсін, kontьr рево-
luytsija çумысына çastарды tartuv үсін алас-ordаның vastавь мен вај-
лардың валаларынан uým асылады.

1917-1918-сылдарда алас-ordасы вај qastарының uým әр-çerлерde
асыла vastайды. Оғыvorda-„Erkin dala“, Semeјде,, „Мань“, Торқайда
„Qamqor“ Oralda „Ças qazaq“, Aqmolada,, Talap“ Aqtөvede „Çastilek“,
Ombьda „Ças azamat“, Ordada „Çiger“ тақы васқалар. Bul uýmдар-
дың программасы sotsijaldь revolvtsijaға қарсы кырес acuv, вајлардың,
әгентиволқан алас-ordасылардың қолынан vijlikti сықартаv. Bирақ еңбекci
qastар vылардың алдына ermedi; komsomol uýmна uјamдасыр, kom-
munis partijasының артынан erip vылар мен қатты кыresti. Komsomoldь
сань еңбекci qastардан кыппен кынге өсип отырды. Мысалы: Oral yje-
zinde 52 komsomol uým, vundaқы мыселер 1088 adam волюан. Elek
yjezinde 5 uým, 86 мысе Çьmpьjть yjezinde 26 komsomol uým,
munь мыcesi 815 волюан. Осы сыјақты uýmдар Kalmakоркеде, Guv-
rijpte, Oьl yjezderinde de волюан.

Орал облысында 1920-жылдың сентябріне дейін құрылған ұжым 81, мұның мүчесі 2263 адам, бұл 81 ұжымның 36-сы ауылдан құралған, мұның мүчесінің саны 1023 адам. Семей қаласында 21-жылдың ревгальна дейін 16 комсомол ұжымы құрылған, бұлардың барлығы мүчесі 402 адам. Осы меңгіде Семей уезінде 39 комсомол ұжымы құрылған, 1200 мүчесі болған.

Равылдар уезінде 45 ұжым, 957 мүчесі бар, мұның 187 қыздар. Өскемен уезінде 34 ұжым, 760 мүчесі бар. Бұқтарма уезінде 17 ұжым, 431 мүчесі бар. Зайсан уезінде 26 ұжым, 585 мүчесі бар.

1921-жыл болған Қазақстан комсомолының бірінші сїезіне дейін: „Орал Губернасында 2600 комсомол, Семей губернасында 6200 комсомол, Бөкейде 800, Орлыбор губернасында 4920, Қовтанай губернасында 2600 комсомол мүшелері болған.“ (Арғыр-бірінші сїездің мандат комїсїясындағы атыстың).

1921-жылдың үшін айына дейін Қазақстан көлемінде-қоғамдағы аты аталған губерналардағы комсомолдың барлығы саны 17120 адам еді.

Революцияның бас кезінде Қазақстанның әр түрлерінде құрылған бір несе мұндағы қана саны бар Ленин комсомолы, кезіргі күні өзінің 15 жылдығына 120000 қа қетір, Ленин партиясындағы айналасына пьқ ұжымдар, вақыты сotsijaldы қоғам құру сұмысына қызу түрде қатынасыр отыр.

Қазақстан комсомолы партияның бастағы мен Қазақстанда совет үкіметінің пьқажтуында, егіндік пен савындықты қайта бөлуінде, байларды көпескейде, ағыл саруасындағы коллективтіңдіріп, соның негізінде бай қулақты тар есеінде қойында, түрі ұлттық, мазmunь сotsijaldы мәдениетті ұлқажтуында, Қазақстанның қана сotsijaldы өндірісі; Қарақанды, Риждер, Түркісір, Балқас тағы басқаларды құруында, оның сұмысында өркентіуінде үлкен еңбек сіңірді, үлкен оғын алды, алдыра отыр.

1932-жыл негізгі өндіріс қындарында қалпы сұмысындағы 23, 3 пур. қастар еді. 1934-жыл 30, 8 пур. болды. Өндірісте ағыл саруасындағы үлгілі қызмет істегендігі үшін 18 комсомол нағаратқа сождың орденінің алды. Бұлардың ішінде Ақтөве Стансасының сұмысы С. Мәмбетір, Зәулібе М. Т. С. пьқ трак — тоғысы Парантор, Шивісін ағыл ағыл пьқ мал вақыусысы Мақзум Аватыр, Қоғалы ағыл ағыл Stalin ағындағы қалғандың саваны Кусігәвій тағы басқалар бар. Неке мұндағы комсомолдар, кеңес қастары орта, қоғам дәрежелі мектептерде оқыр қатыр. 1935-жылдың 1/1 да Қазақстанда 23 қоғам дәрежелі мектепте 6863 адам оқыды. Оның 3650 комсомол теңікком 83, мұндағы оқығандар 19459 адам, оның 6161 комсомол Рабрак 14 мұндағы оқыусы 2970, мұның комсомолы 1004. қоғамдағы мектептердегі барлығы оқыусы 29292 оның комсомолы 10815 адам. Мұндағы қастар ағылдың дәрежелілік мектептерде оқыр қатыр. Төңкерістен бұрың қараңдыда болған қазақтың еңбексі қастары кезіргі күні қылым мажданына аты салысыр отыр.

Қазақстан комсомолы осы 15 жылдың ішінде қыздеген мұндағы сotsijal құрылыстың қадірлерін дайындап берді. Қазақстан комсомолы ұжымы Садық Нұрпейісір, Садывақасыр, Сапарбекір, Ағыстаныр, сьжақты партияның басқаруысы қызметкерлерін дайындап берді.

Қазақстан комсомолы ұжымының алдында тұрған әлі де көп сұмыстар бар, сұмысында әлі де көп кемсіліктер бар. Қазақстан комсомолы ұжымы Ленин-Stalin партиясындағы айналасына бұдан пьқ ұжымдар Stalin қолдастың комсомолдарға тапсырған қастар қана балаларды коммунистік руқта тәрбиелей-ісін оғындағы барлығы кыс қаражтың сұмысы керек. Қастарға қызықты өмір тек қана совет отанында қана бар, бұл

қызықты өмір Ленин партиясының басшылық пен қасалар отыр, оның көсемі STALIN. Совет Қазақстанының қастары мұны қақсы біледі, іс вақытты ұмытпайды.

Қазақстан қастары бүкіл Совет елінің қастары мен бірге, партияның басшылық пен совет отанын байлардың савуылынан әр қасанда бір қасық қаны қалқанса қорқатамақ. Сол үшін ағыл деребінде соқсы билімін үйренуісін ұлағайтуы кomsomol ұжымының алдында тұрған зор міндеттің бірі. Komsomoldарды тәрбиелеген, вақытты турмысқа қеткізген коммунистік партиясының қолын бурмалаушылар мен, ултсыл, ұлы оғысқылар мен ажайысыз кыресуыге Қазақстан кomsomol ұжымдары барлық кыс қажратын құмсақ. Sotsijaldы менікті қорқав ұлы борсымыз. Бул істерді оғындау биздің қолымыздан әвден келеді, оның тұтқасы бизді бастар тәрбиелеп отырған Stalin қолдас.

Saparbekip Sadьqbek

Ажында өткен кындерді еске алайық

Совет үкіметінің алқасқы қылдарында ұлт elderінде өктөмір туып байанды етіп орнатыр алуы қолындағы кыreste кomsomol ұжымы үлкен оғын алды. Орамында револютысыйлық кыстердің бірі болды. Партияның басшылық пен азамат соқысының, советтік сарууасылық құрылыстарының ағыр ұвсакелерінде болды.

Lenin мен Stalinnin қастардың қажын оялар әр дайым басшылық етіп отыруы арқасында кomsomol құмысы тавыстан тавысқа ұласты. Бул қақдаж әсіресе ұлт республикаларының кomsomol ұжымдарының тавыстарынан ажып көрініп отыр.

Бұзыл Lenin кomsomолының ажында өтіреттерінің бірі-Қазақстан кomsomолы 15 қаққа толды. Қазақстан кomsomолы өткен қылдарда сан қақыпанда сара қақыпанда өсті. Lenin-Stalin ісі үшін кыrestin ұлы мектебін өтті. Осы қолда марқайыр, буыны бекілді. Партия совет, сарууасылық, мәдениет құмыстарына әлде несе кадриялар дайындап берді. Қазақстан кomsomолының тавыстары Қазақстанның басқы партия оғындарының қавылыларында да әлде несе рет көрсетілген, Қазақстан кomsomолы өзінің ажында құмыстарына келісімді қақсы вақалар алған.

Қазақстан партия ұжымының тарыққы биздің кomsomолдың құмысында қамтылды. Партия тарыққында кomsomолдың сінірген үлкен енбектері әр дайым вақаланып отырылады. Бірақ та кomsomолдың өткен кындерінің, әсіресе совет үкіметі үшін сotsьjaldық құрылыс үшін ерлік кыrestерінің өз алдына сазуыға қаралық ажында тарыққы бар. Бул тарыққы сазуысы, оның мазмұнының вақтыуысы совет үкіметінің алқасқы қылдарында кomsomol ұжымы ұжымдастыруыға белсене қатынасыр басшылық істеген адамдар болуы керек.

Мен 1919- қылы кomsomолға кіріп, 1923- қылыға дейін кomsomol құмысында болдым. Сондықтан мереке алдында сол кездегі істелген құмыстарды еске тусіріп осы статьяны сазуыға туыра келді.

Мен Түркстан кomsomol ұжымында істеп сол ұлымда өстім. Ол кезде осы кыңгі Алматы. Ол тустық Қазақстан облыстары Түркстан республикасына қарайтын еді.

Мен балалық кезімді Перовский (Қызыл орда) қаласында өткіздім. Вақытқа үкімет кезінде, ол үкімет қулақаннан кейінгі, сонан соң өк-

təbir tabьstarьn vajandь etip qaluv kyresteri kezindegi tyrli demonstratsьjalara mektep oquvсylarь men birge mende qatьnasьp сурdim.

Bul kezde Perovskijde volcevikter uьmь kəp сumьstar istep сattь. Bajlarqa, qaladaqь savdegerlerge savuvьl сasar, olardьn mal mylikterin kompeskelep taqь vasqa da сaralar qoldandь. Bir qatar сumьstarda partiya uьmь vizdin komsomol əktepterin aralastьrьp oьrdь. Сьjna-lystarqa qatьnasьp, kərcilik сumьstarьn сургizyv ucin avьldarqa da сьqьr сурdik.

Oсь kezde orьs сastarь men qatar qazaq сastarьda, əsirese соjьn сol depolarь men stansalardaqь qazaq сastarь komsomolqa kire vastadь.

Menin əli esimde var, Qazaly deposьnda komsomol uьmь volьp onda Mendijarьp Canajas, Qosmamvetip degen komsomolister сumьs istep сурdi. Arьs deposьnda Tursьn Сumavajьr taqь vasqa сoldastar volдь.

1920- сьль men Məskevde Sverdlop atьndaqь kyrside oьrdьm. Onda сastar arasьndaqь сumьs tuvralь seksijede volдьm. Sol kezde Təckennen Məskevge varuvqa сурgen сольmьz əli esimde. Biz sol kezdegi Tyrkistan atqaruv komijtetinin predsdatili Arijin сoldastьn arnavь rojьzьnda volsaqa 42 kьn сol сурdik. Сольсваjь ylken qalalarqa toqtar, volьp сatqan сumьсьylardьn, partiya, komsomol uьmdarьnьn сьjьlystarьna qatьnastьq. Bul сer-сerde revolvlyvtsija tolqьnь qartar əmirdin degen qajnaqan kezi edi.

1920- сьль yjen aьnda Məskevde sovetti kьn сьqьs сastarьnьn sijezi volьp oetti. Oqan сana сana uьmdastьrьloqan ult respuvlijkelik, ovьlystьq komsomol uьmdarьnьn əkilderi kelip qatьnastь. Bul sijeзде ult respuvlijkeleri men ovьlystarьnda komsomol сumьsьn kycejtyvдин tyrleri men ədisteri, komsomol сumьsьna сergilkti ult сastarьn qatьnastьruv tuvralь məseleler сectidi. Bul ult respuvlijkeleri men ovьlystarьnda сastar qozqalьsьn kycejtyvдин alqacqь adьmь volatьn.

Təckentke qajtьp kelgen son Ortalyq partiya mektevinin сastar arasьndaqь сumьsь tuvralь seksijesin vasqardьm. Сana Əlkelik komsomol komijtetinin сumьsьna da aralastьr сурdim.

Əzimniң negizgi сumьsьm men qatar Əlkelik komsomol komijtetinin tapsьruvь men eski qaladaqь, prop-teqnijkьm, ortalyq partiya mektevi сana vasqa bir nece сerlerdegi komsomol jacejkelerine varьp, vasьlyq istep oьruvqa tuvra keldi.

Ortalyq partiya mektevinin сastar seksijesinen сьqqan kadrlardьn qandaj rəlder atqarqanьn kərsete ketejin.

1920-сьль bul mektevimizdi elyv adam vitirip сьqtь. Olardьn virensarany volmasa kərciligi yjezdik сana ovьlystьq komsomol uьmdarьnьn vasь сumьstarьna ketti. Aqrajьr Avьdaqadьr-Sьrdarьja ovьlystьq komijtetinde istedi, Ruzmatьp сoldas Perqana ovьlystьq komijtetinin sekretarь volдь. Бjванор сoldas Qorezme ortalyq komsomol komijtetinde istedi, Lepesip Sultan, Сьrьсqrajьr Avdraqьman, Dilimvetip сoldastar сети suv ovьlysьnda yjezdik komsomol uьmdarьnьn vasьlyq сumьstarьnda volдь.

Komsomol uьmьnьn tabьjьqьnan bir nece maqlumattar ajta ketejin: 1918-сьldьn ajaqьnda 1919-сьldьn vas kezinde сети suv, Sьrdarьja ovьlystarьnda сana bir nege qalalarda, iri punkitterde birinci komsomol jacejkeleri uьmdastьrьlp, komsomol qozqalьsь əse vastadь.

1919-сьль Təckentte сastardьn Əlkelik uьmdastьruv vujьrosь uьmdastьrьldь. Bul vujьronьn mindeti сergilkti сerlerde partiya uьmdarьnьn vasьlyqьmen uьmdastьrьlp сatqan komsomol jacejkelerin uьmdastьrьp, vasьn vitirip komsomol сumьsьn uьmdasqan сolqasaluv volдь.

1920-сылы қылувардың 20-сы күни Түрикстан комсомолдарының биринци Өлкелик сиези сақтылды. Ујымдастыру вужрось қурадан кезде Түрикстан республикасындағы волдань 530 қана комсомол мүселери бар волатын. Биринци сиез сақтылан кезде комсомолдардың саны 8 мыңға қетти.

Биринци сиезге дейин комсомол ујымның қатарында қергилікті ұлт қастары аз воһр келди.

1921-сылы Түркстан орталық комсомол комитети қергилікті ұлттар: Өзбек, Қазақ, түрикпен тақыда басқа ұлттардың қумьсы, ватырақ, кедей қастарына комсомол қатарына тарту mindetin алаға қойды. Бул қолданған саралардан тез ақ көнекті нәтиже сықты. Комсомол ујымның қатары ұлт қастарына сара қақыпанда қақы воһр тез өсти. Қана ұлт қастарына комсомол ујымның васылық қызметтерине бир несе кадрлар қоғарлатуға мүмкиншілік болды.

Екинци сиездің қарсаңында ујым қатары 37094 адамға қетти. 1922-сылы ақустың 27-күни 3-сиез сақтылды.

III-сиездің алдында комсомол ујымның қатары да, оның васы қызметкерлери де не едәвир өсир қетиди. Комсомол партианы васылық менен қызмет истер екпінди күс болды, қастардың күсін бириктирип тәрбиелев қөинде өзине сыктелген mindetterдің оғындалуын қамтамасыз өтті.

IV-сиез 28-сылы сентявирдің 16-күни сақтылды. Бул сиез саруасылық қурылыстары үсін вастыларға қарсы тақы да осы сыжақты күресурандары мен өтті.

Түрикстан комсомолдарының қолма қол секек мәселелериниң ичинде мынадай бир кезенди эске тусиргим келеди. 1921-22-сылдарда Түркстанның партија, совет оғындары „қосы“ ујымдарына сүйенетуғын өди. Қервөлис, совети нықайту, қерге орналыстыру, қоныстандыру тақы васы осы сыжақты бир несе үлкен қумьстар сургизди. Мине осы кезде комсомол ујым ватырақ, кедейлерди қосы ујымна ујымдастырып қастардың ичиндеги ең сақыларын, маңдай алды әктіптерин өзиниң қатарына тартты. Соның арқасында комсомол ујымның қатарында ватырақ, кедей қастарының ұйтқысы өсир қастардың қоғам қумьсында саруасылық өмиринде вельсэндиліги көрсетиди.

1921-22-сылдарда Түркстан комсомол ујым өзиниң әлде неге мүселерин Перқана мајданына қиверди. Орталық комсомол комитети қергилікті комсомол ујымдарында вастыларға қарсы күрес қумьсына васылық ету үсін өзиниң вужро мүселерин сыжы-сыжы қиверип турды. Сол кездің өзінде Перқана даласында, әскерлер ичинде, қергилікті қастардың арасында вастыларға қарсы, совет үкметин нықайту үсін ажанвај күрескен не сынды қас ерлер бар өди.

Түркстан сыжақты көр ұлтты республикада, ұлтыдық, советистик тақы васыда партија қолына қарсы баралдар күсти воһр турған кезде қастарды ентернационалдық руықта тәрбиелев, Лениндік ентернационализмдік қолы үсін күресу Түркстан комсомолының негізги mindeti болды.

Комсомол ујымдары сыма-сыл күзге қарай ақарту оғындарына көмектесир гаврак, совет партија мектептери, әскер мектеви қана васы оқу оғындарына қана оқушылар алу қумьсын сургизип отырады. Ол кезде бул үлкен маңызы бар қумь болды. Үйткені қергилікті ұлт қастары оқуға аңсар отырағанда олардың бул tileктерин қанақаттандыру өте мөте васты mindet өди.

Қыздар арасындағы әсиресе қергилікті ұлттардың қыздар, арасындағы қумьсы айынды mindetterдің бири воһр талај ирет комсомол компереисиялеринде алаға тартыды. Комсомол қатарындағы қыздардың санының аз

ekenindigi eskiliktin qaldыqtarы qaldы mal көр qatыn aluv, sadьra taqь vasqalarы әll de kystiekendigi eskerilip oтыrdь. (Әrijne bul әdetterdin barьoь mende komsomol ajanvaj kyresip, ylken tavьstartapты).

Tyrkstan komsomolь Baltьq plotьnyң qamqorь boldь. Olar menen vajlanьs ustav ycin viz Leningratqa әlde nese ret toptar delegattar çiverip oтыrdьq. Sonьd arqasьnda Orta aзьja çastarы vizdin proletarijat ortalyqtarы men vajlaьsьp, olardьn çumьsьnan yлgi aьp өзderinin kypve-kynги çumьstarыnda qoldanьp oтыradь.

Qazaq aqartuvcsьlar mektevi (ijnpros) Tәskent qalasьndaqь qazaq çastarыnyң ylken mөdenijet ortalyqь boldь. Qьrқьzstannan (Orьn-vor-dan) quvьlp kelgen alas ordacsьlar osь inistyvtte var kycin çьjnap oьnyң vaseь çumьstarыn, әsirese oqьtuvcsьlьq çumьstarыn qoldarыna aldь. Olar inistijtyvt icinde өзderinin ultcsьldьq pikirlerin tarattь.

Titipti olardьn quьpтың qavьtqalarыna Duviatьp, Bajtursьnyр, Çumavajьp taqь vasqa alas orda vaseьlarыnyң partiretterin ilgen kezderi boldь. Partiretterinin ajaqьna „çastar alas tuvьn көsetedi dep sene-min“ degen sьjaqtь ultcsьldьq uvьn taratuvcsь өlenderinen yzindiler çazьp qojьp çyrdi. Kej bir çastar sonьd icinde inistijtyvt pen rappaktьn oquvcьlarы da osьlardьn ьpральna erip solardь qoldadь. Alas ordacsь elementter „Aq çol“ gәzetinin (Tyrkstan ortalyq partiya komijtetinin tili, redaktorь Toqtavajьp Ыjsa) vasqarmasьna oтыpьp aьp, sol kezdegi өзderinin sovet ykimetine qarсь kyresken әtiretterin quralsьzdandьpьp quvьp çivergen Qьrқьzstannьd (Orьn-vor) partiya sovet uьmdarыnyң vaseьlarыna acьqtan-acьq Kontirevoluvtsijenerlik ulcsьldьq statsijalarы çaza vastadь.

Bizdin komsomol uьmь partiya vaseьlьqь arqasьnda alas ordacsьlardьn bul ьpралdarыna qarсь ajanvaj kyres actь. Biraqta bul kyreste sol kezdegi Tyrkstan respublijkesinin vaseьlarы (Qodçanьp, Rьsquьlp taqь vasqalarы), vizdi qoldamadь.

Qazaq tilinde Tyrkstan ortalyq komsomol komijtetinin tili „Ças-qajrat“ gәzeti cьoьp turdь. Bul gәzet kejin çornalqa ajnalьp, qazaq, qьrқьz çastarыnyң vizdin komsomol uьmьnyң maңьna uьmdastьruv çөninde ylken uьmdastьruvcьlьq mindetterin atqardь.

Sol kezde qazaq çastarыnyң icinen Bajmuratьp Muvsa (Qaz ijnpros) Qajьpnazarьp Muvsara (Sakuv), Qudajbergenip Patsa (Ravpak), Aqvajьp Әvdikәrim (Ortalyq partiya mektevi) taqь vasqada bir nese tapcsьldьq tavandьlьqь kyci komsomol kadrlarы әsip cьqtь.

1921-çьlь ravraktan çoqarьlatьloqan Çanьj Muratvajьp tuvralь erekse toqtar өtkim keledi. Az vaqьttьn icinde bul talantь uьmdastьruvcь Orta aзьja komsomolьnyң isker iri vaseьnyң dәreçesine көterildi. Çanьj әveli Samarqan oьvьlctьq komsomol komijtetinin sekretarь volьp istedi. Kejin Tyrkstan ortalyq komsomol komijtetinin sekretarь boldь. BLKSM ortalyq komijtetinin çana kommunis çastar enternatsijonallynyң mycesi boldь. Özinin den savьloьn аjamastan komsomol uьmьnyң icinde velsenip çumьs istedi. 1924-çьlь Mәskevde tuvьrkyvlez avьruvьnyңan qajтыs boldь. Marqьm Çanьj Muratvajьpты vukil Orta Aзьja çastarыnyң qaj-qajsьsьda çaqсь viletin edi. Onь qattьs yjuvcьi edi,

Raciьt Balijdir degen komsomoliste çaqть өsti. 18-çasar ças vala Orta Aзьja çastarыnyң talantь uьmdastьruvcьsь, әserli komsomol ara тыs әll esiminen qalmajdь, Raciьt Buqar qalasьnda qaza tapты.

Çeti suv komsomol uьmь (Almatь) Zөvijrip Çәrip (Ortalyq komsomol komijtetinin birinci sekretarь), Çarmuaqmvetip Çajaqьmet (Ortalyq komsomol komijtetinin sekretarь), Belduvkor, Qudavajьp Әvuv, Cьvvolatьp Aqьmetçan, Pediror, taqь vasqa bir nese Orta Aзьja komsomolьnyң isker адамдарың dajarlap cьqardь.

Мен 1921-жылы Мәскеуге ВК(В)Р ның X-сезіне Түркстан комсомолының атынан өкіл болып қатынастым.

Мен осы сезде Владимир Ильич Ленинді көрдім. Орта Азияда ұлттық сөк арасына айыру алдында (1924-жылы) Түркстан республикасының басшыларында отырған ұлттық элементтер алас орда қасқындар қолдауы мен бұрынғы Қеті суы, Сырдарыя облыстарына өз алдына республика құрып совет үкіметінен бөліп алып кетіп үшін күресті. Осы кезде комсомол ұжымы алас ордасылардың бұл бұралдары мен қатты күрес асты. Қырғыз республикасында (Орғыз) екі облыстық қосылуына қарсы күрескен алас ортасылардың талай ірет үлкен съналыстарда ұшынастарына аяқсыз қалды.

1924-жылы Түркстан екі облыстың Қазақстанға қосылуға дайындық жұмысына басталды. Нурпейісіп Садық қолдас Түркстан облыстық комсомол комитетінің ұжымдастыру бұйрығының секретары болып келді. Бұл менің Нурпейісіп қолдас пен бірінші ірет кездесуім еді, Нурпейісіп қолдас комсомол өкілдерінің ең қақсыларының басына біріктіріп, қастар арасындағы ұлттық үлкендерге қарсы күрес асты. Түркстандағы екі облыстыңдағы комсомол жұмысына Қазақстан комсомол ұжымының жұмысы мен тез ақ байланыстырып біріктіріп өкетті.

Қазақстан комсомолы партия ұжымы авылы советтендіру, сабындың сөрді болып, қарты бектерді көмекке, қалқоздастыру тағы басына ұлы саясы жұмыстарды сүргізгенде белсене қатынасып отырды.

Қазақстан комсомолының жұмысында үлкен кемеліктері де болды. Партия ұжымының жұмысында (1930-32-жылдарда) үлкен саясы қаталықтар болған кезде бұл қақдай комсомол жұмысына да әсерін тигізбей қойған соқ.

Соңғы үш жыл ішінде Өлкелік партия комитетінің қана Мирзожан қолдасының өзінің басына мен Қазақстан комсомолы өзінің жұмысындағы кемеліктерін сойып қана затына көтерілді. Ұжымдастыру саясы қақпап нықайды. Үлкен маңызды жұмыстар атқарды.

X—Комсомол сезі комсомол жұмысына қана бақыт сілтеді. Қастарды төрбілеу жұмысына негізгі міндет етіп алға қойды. Біздің комсомол ұжымымыз енді осы міндеттерді үлкен табыстар менен сөсуі керек.

Қазақстан комсомолы өткен айында XV-жылды тарыққай өмірінен қақсылар сабақ алып, комсомолдың X-сезінің қавылары, Өлкелік партия комитетінің қана соңғы конференциядағы Мирзожан қолдасының нұсқасына қолдарына қурап етіп қана табыстарға сөтетіндігіне сеніміміз мол.

БАҚАУЫР ӘБДИҚАЛЫҚЫР.

Қазақстан комсомолдары білім алу мажандығында

1921-жылы комсомолдың II-сезінде көсеміміз Ленин комсомолдардың негізгі міндеттерін көрсете келіп:— „оқу, оқу тағы да оқу“ деген ұлы ұран тастады. Онан кейінде Сталин қолдасы „оқу, қақылы қажат жұмыс оқу, қылымға аттану“ деді. Ұлы көсемдеріміздің Ленин, Сталиннің бұл ұрандарына отындауда сөтсіздік қытылы жұмысындағы

komsomol ұжымның istegen isterin қорыта келіп, komsomoldардың Одақтық X-сіјезінде Көсіріп қолдас „Біздің қастардың endigi қердегі өсуіне кедергі болатын білімнің, мәденіјеттіліктің, оқуының қеткіліксіздігі. Komsomoldың негізгі іргелі mindeti-sovet үкіметіне берілгендікпен қатар, savattы, білімді, тақніјка қақынан даярлық бар өз ісіне маман, революціісаялық тағықты-вөлсебіктік ісцендікпен вайланьстыра білетін кадырлар тәрбіілеу болады „деген.

Қат таньмаусылықты қојуыдан вастар, өндirsten қол үзбеј теқніјкелік білім алуы сеп elderдің тilderін үјренуу керек. Біздің алдымызда күрделі қумьстар қатыр. вұл қумьстарды komsomol ұжымдары, әр бір komsomol мүсeleri қана komsomolda қоқ саналы қастар, қалық ақартуы оғындары мен бірлесе отыры, ат салысыр вұлқытрај оғындауға күс қумьсары керек.

Мәденіјеттіліктің, коммунистік тәрбііе қумьсының қақысы воіуы қалықтың қапрај savattanуына вайланьсты.

Мырзаян Қолдас 1936-қыдың васында Маркісізім—Ленінізім күрісінде стүденттер қылысында: „қара таньмајтын адам де нәрсені білмејді, кім ајтса соқан сене береді „деген болатын,

Көсеміміздің сөзі komsomoldардың қана проқырамда ең орталық оғынды алыр оты. Komsomol ұжымның қана дәвірдегі қана қақдайында қана проқырам мен істејтін ісімізде, іргелі mindetімізде komsomoldарды тәрбіілеуі білуу, komsomol ұжымның коммунистік тәрбііе мен вавлууы деген ұранды іс қуыінде ақтау воіыр оты.

Partііаның васылықы, вүкіл қалықтың сүжікті көсемі Сталиннің васылықы арқасында елімізде қумьсылар мен қалқозсылар екінсі вес қыдықтың қыланьы ојдақыдай оғындар келеді. Өндiris авыл саруысылықымыз көркејген саян еңбекілердің турмыс қаліде ондалыр келеді. Біздің“ турмыс ана қурлым қақысы воіыр кетті, турмыс ана қурлым көңілді воіыр кетті „(Stalin)

Қазақьстан респувліікасы, әсіресе соқы ұс қыдың ісінде ірі табыстарға іе вольды. Өкелік partііа коміітеті Қазақьстан вольсебіктерінің васылысы Мырзаян қолдасын сара васылықы арқасында совет одақындақы алдынды қатарлы респувлііканың вівевіне ајналды.

Түрі ұлттық, мазмунь сатсііалды мәденіјетіміз қазақ тағықында вурьы воімақан қақыны мен алақа васты. Соқы ұс қыдың ісінде Қазақьстанда 738 мың адам savatsыздықың қојды.

1935-қыдың васында 17800 komsomol мүсесі savatsыз болатын вольса көзір олардың 13000 дајы savattанды. Savatsыздықты қојуу қумьсында авыл мен деребінде 1934-қылы 3718 1935-қылы 3800 komsomol қызметістеді. Көзірдің өзінде авыл мен деребінде savatsыздықы қојуу қумьсында 4057 komsomol қызмет істер қыр.

Мунь мен қават авыл мен деребінде ваставьс қана орталық мектептерде істејтін 4720 муқаллім (komsomoldарымыз) savatsыздықты қојуу қумьсында істејді.

Авыл деребнелерде оқуу қасындақы балалардың варлық дерлік мектепке тартылды. Қалқоздарда сарқоздарда поліітеқніікелік мектепер күре қектер ұжымдасығыла вастады. Қазақьстан komsomoldарының 8-көп-пересіііасынан кейін қалқоз сарқоздардан „39“ адам қумьстан қол үзбеј оқытын орта дәрежелі білім берерлік мектепер асылды. Оқан „1230“ сарқоз қумьсылары мен қалқозсы қастар тартылды.

Қат таньмајтын қана сала savattы komsomoldардың варлық да оқууға тартылды. Savatsыз ересектердің есебі алыыр оларға қумьстан қол үзбеј оқытын арналы мектеп ұжымдасығыла вастады. Әскер қатарына қақырлатын қастардың savatsыз, сала savattылары оқытуу қумьсына 350 деј komsomoldар вөлініп, олар қумьсқа кірісті.

Avdandıq aqartuv belimderinin savatsızdıqtı çojuv Inispektirligi ne ölkeden 100 komsomol verildi. Kézir komsomoldardı savatsızdıqtı tolıq çojuv otyrgan. 18 avdan Qazaqstan komsomoldarını 8-konperensjası men 10-sijezen kejin çastar arasında oquv aqartuv çumьstarı uymdastıruv çeninde bir qatar çumьs istegen Paqtaral avdanı Komsomoldar konperensjası ystinde avdanda 12 savatsız komsomol bolsa, kəzir olar tygel savattanı. Çana 57 cala savattı komsomol mektepke tartıqan. 25 savattı komsomol savattıqtı çojuv çumьsına muqallim volıv belingen avdanın ortalıqınan 2 çerde endiris çumьsınan qol yzvej oqıtıv orta dereceli çalrı çene teqnikelik bilim mektevi 22 qalqozda komsomoldar men komsomolda çoq çastardı çalrı bilim kuruvçekteri acıqan.

Batıs Qazaqstan övlystıq komsomol uymı 22 avdandı tekserip. „2270“ savatsız çene cala savattı eresekterdin esevin alqan. Bular ycin әdeji Ortalıq partiya kəmiteti men Qalıq komesserler sovetini qavlysına sәjkes 40 mektep acılv, 647 adam oquvqa tartıqan. Çana olardı 586 sı savatsızdıq çojuv mektepterine tartıqan. Mysal bir çana Kəmen avdanında soңqı 5 ajdı icinde 65 eresek çastar savattı acıqan.

Çana qala avdandıq komsomol uymı savatsız çene cala savattı komsomoldar men eresek çastardı tolıq men mektepke tartıqan.

Orda, Pırgırol, Gorijir avdandardı da 18 otynan eresekter mektevi acıqan.

Övlys kəleminde Dengiz avdanınan vasqa avdandardı vərinen әsker qatarına alnatıv çastardı savatsız cala savattıların oqıtıv 23 mektep acıqan. Bulardan 3751 adam oquvqa tartıqan.

Gorijir өkiriginin 5 avdanında 10)VI ge dejin 553 әsker qatarına alnatıv çastar savattanıv cıqqan. Mysal ycin bir mekteptin çumьsın alatıv bolsaq, Çımpırtı pasolkesinde komsomol mycesı Acıvajıv çaldas endiristen qol yzdırmej 21 әsker qatarına alnatıv çastardı 3 aj vojı yzdıksız oqıtıqan. Oquvcılar vəri de oquv quraldarı men qamtamasız etilgen.

Qarqandı övlysında 1936- cıldıv vasında 29 avdanın esevi vojıvca 779 savatsız, 1853 cala savattı komsomol bolsa, kəzir bularda 138 savatsız, 388 cala savattı komsomol qalqan. Soңqı 5 ajdı icinde 960 komsomol çene komsomolda çoq çastar tolıq savattıv acıqan. Övlys kəleminde 546 komsomol savatsızdar mektevinde muqallim volıv oqıtıv.

Oң tıstık Qazaqstan övlysında komsomoldıv sajlav, esep vevyv navqanıv kezinde övlys kəleminde 607 savatsız, 1372 cala savattı komsomol bolsa, kəzir 456 savatsız, 950 cala savattı komsomol qalqan. Sajlav, esep vevyv kezinde varlıq 325 komsomol savatsızdar mektevinde muqallim volıv istese, kəzir 829 komsomol muqallim volıv isteji. Övlysta 4650 savatsız cala savattı әskerge alnatıv çastar tolıq men oquvqa tartılv, onı 1137- si savattıv acıqan. 2193 eresek savatsız, cala savattı çastardıv mektevin acıvqa kirlsken. Bul övlysta Mırzojan, Merke, Sarısu avdandarı komsomoldardıv qaratanıv cıqların myldem çojuqan.

Övlys kəlemindegi, avdandıq aqartuv belimderindegi savatsızdıqtı çojuv Inispektirligine 24 әktip komsomoldar verilgen. Tek Sarısu avdanın özinde çana komsomoldardıv kyci men „22“ cala savattı çastar ycin mektep acıqan. Bunda 268 ças qalqozcılar oqıtıv.

Lengir avdanında soңqı 3 ajda 52 komsomol tolıq savattıv acıqan. Komsomoldardıv kyci men 356 qalqozcı savatsız çastar mektepke tartıqan. 190 savatsız әsker qatarına alnatıv çastardıv 151 komsomoldardıv kyci men qat tanıv cıqqan.

Samar avdanında (Сьқьс Қазақьстан овьльсь) 20 çerden savatsьzdar mektevi асьльр, olarqa oqьtuvсьлььqqa 20 komsomol verilgen. Bul mektepterge 440 savatsьz чastar tartьльр, olarдьн 114 savatьн соьльр сыьддан.

Сьқьс Қазақьстанньн vir nese avdandarьндаqь vastavьс komsomol uььmdarь savattь komsomoldarьн qat tanьtuv isine velip, qalqozdaqь varььq qat vilmejtinderdi savatsьzdar mektevine tartqan.

„Vьlast Sovetьr“ qalqozьндаqь komsomol uььмь 2 komsomoldь qat tanьtavсьльqtь соьjuvqa velgen. Sonьн natiьjesinde qalqozdaqь savatsьzdarkan 34 adam qat tanьр сыьддан. 32 adam osь kypi oqьр чatьr.

Ker avdandardaqь vastavьс komsomol uььmdarьньн uььmdastьruvсьларь мен kəmiьtet qatсыларьньн ez deri savatsьzдьq соьjuv metevinde isteьdi. 14 avdannya qavarьна qararanda bulardьн sanь kezir 73 ten asqan. Bulardьн icinde ete чаqсь istep чьrgenderi de ar emes. Mььsaly: Qaramaqсь avdanьнда Qosamanьr, Egizvajьr degen komsomol uььmdastьruvсьларь 67-89 adamньн savatьн asqan. Bular Qazaqьstan komsomol uььмьньн 15 сыдьq merekesine vajlanьstь сы аjaqьна deьin 200 den qalqozсьлар мен, qalqozсь чastardь savattandьruvдь mindetine альр оqьтьр чatьr.

Рьььj- Oral avdanьнда „Sotsijalizim“ qalqozьндаqь komsomol uььmdastьruvсьсь Daranor 32 adamqa qat tanьtqan.

Чаңа qala avdanьнда „Tonvaj“, „Mijkojon“, „Novьjruvt“ qalqozdarьндаqь komsomol uььmdastьruvсьларь Satqanьr, Raqmetyr, Saгьльr сыьjaqtь чoldastardьн эр чаьсьсь аq 25 adamnan 37 adamqa deьin qat tanьtqan. Bul сыьjaqtь мььsaldardь эр vir avdandardan tavuvqa voladь.

Qalyqtь savattandьruv маьжданьнда istep чьrgen segiz мьнqa tarta komsomol ermijalarьnanetken сыь сыьzden astam adam Qazaqьstanньн 15 сыдьq znacogin alдь. Ystimizdeki сыьdarda savat acuv чумьсьнда alda kele чatqan komsomoldarьмьz кер. Mььsaly: Сьқьс Қазақьстан овьльсь, Aq-suvat avdanьнда komsomolka Raqmчанova 102 qalqozсьньн savatьн асьр, sol velsendilgi ycин Qazaqьstannьн 15 сыдьq znacogin nagiratqa aloqan. Osь сыь komsomoldьн x- siьezine 30 adam qat tanьtam dep mindet альр onьда oгьндар сыьqtь. Kezir Qazaqьstan komsomoldarьньн 15 сыдьq merekesine deьin 49 adamньн qara tanьtavсьльqьн соьjuvдь mindetine альр, kezir oqьтьр чatьr.

Avьralь avdanьндаqь Чуньсьр, Muvsin сыьjaqtь komsomoldar вььльqь сыдьн ezinde 35 adamnan qat tanьtqan. Bular чaloьzdaqan qana ceke мььsal emes эр vir avdannan, эр vir qalqoz, sapqozdan tavьladь.

Өlkemizde komsomol uььмь чalрь qalyqtь komsomoldar мен komsomolda соq чastardь savattandьruv чeninde vir сыььра tavьstarqa ije volдь. Bir qatar ovьstar мен avdandar. komsomoldardь, komsomolda соq чastardь savattandьruv isine чenil-чelpi qarar чумьstьн мапьзьна тьusine almaj отьr, Mььsalqa: Aqтeve овьльсьн alajьq; Bunda 1935- сыдьн аjaqьнда 995 savatsьz komsomol volsa sonan osь uvaqta deьin qancasь savatьн asqanь, qancasьньн oquvqa tartьloqanь овьльstьq kəmiьtetke melim emes, Cala savattь komsomoldardьн mylдем esevi соq Munda savatsьz чala savattь eresekterdin esevin aluv. molarqa arnar mektepter acuv чenindegi Ortальq Ölkelik komsomoldar kəmiьtetterinin qavьларь tuk eskeryvsiz qalqan. Ovьльstьq komsomoldar kəmiьtetl komsomolda соq чумьсьс, qalqozсь чastardьн savatьн acuv isi degenдеgi mylдем qatardan сыьjaroqan.

1935, сыдьн аjaqьнда Qazaqьstanda 5000 savatsьz komsomoldar var edi. Ölkelik komsomol konperensьjasy bul komsomoldardьн tezden savatьн acuvd qattь tapsьroqan volatьн. Bьraq osь kunge deьin bul чумььqa

kei bir avdandıq, oblystıq komsomol komitetteri jumla kiriskeń. Soq. Kızir "80,, avdanny ezevi vojnsa "2774,, savatsyz komsomol var. Bulardyń vėri oquvqa tartıldı devge volmajdı. Mıjsal: Kėkrekti avda. nında 13 savatsyz, 185 savattı komsomoldar bolsa, bulardyń kėvi ǵimkterpe tartılmaqan. Iviceń et syt sarqozdarında 6 komsomol 34 komsomoldan tıs castar savatsyz olar ǵi ec qajda oquvqa tartılmaidı.

Qazaqstan komsomolında 8- konperensıyasında qavlystı vojnsa ǵlke kėleminde vıgnynda ustine 3000 komsomol savatsyzqıq sojuv jumlyna velniyuvi kerek edi. Bunı ǵli kuni bir qatar oblystar ǵındaı almaı otır.

Mıjsal;

	Рылап.	ǵrındalqan	Pursenti
Аlmatı oblystı	600.	380	63-
Оң tystık	500	504	104
Аqtėve.		500	112 22 pr.
Сьqıstı,,		400	257 64 pr.
Qaraqandı		400	292 73 pr.
Batıstı,,		500	489 96 pr.
Qarqaralı ǵkırıgi		100	32 32 pr.

ǵlkelik komsomoldar komiteti vıgrosında qavlystı vojnsa qalqoz, sarqozlarda „39“ jumstan qol yzvej oqıjtyń orta doreceli mektepter aslyp, oqan „1230“ qalqozstı sana sarqozdaı jumstı castar tartıluv kerek edi. Bul ǵeninde de ylkėn olqılyqtar volıp otır, mıjsal:

	Мектер асуv planı.	Оquv оqıj tın castar sanı	Асы qan мектер	Оqan tar- тыlqan адам.
Аlmatı oblystı	7.		225	65 102
Qaraqandı	6.		190	1 30
Аqtėve	6		190	1 30
Сьqıstı	5		175	1 60
Batıstı	8		215	2 65
Оң tystık	70		235	2 65

ǵlkemizke komsomoldardıń insıtiıvası men aslyqan bir nese ǵaqstı- ǵgrotedıjka sana ǵalrı bilim aluv yjirmeleri var. Onda ǵyzdegen bntalı castarımız oqır ǵatır.

Вьjыqı ǵы Qazaqstanda savatsyz sala savattı eresekterden 40,000 адам мектерpe tartıluv kerek. Bular ycin vastavstı, ortalav ǵene orta mektepterdiń ǵanнан ǵndiristen qol yzvej oqır, 3 ǵыda vıgıncı vasqıstı mekteptiń bilim veretin mektepter aslyuv kerek. Bul ǵeninde ǵergilıkti ǵındara qartuv ǵındarına, komsomol uıjımyna mejlınce ǵerdem veruvi, olardıń aqartuv ǵındarı men vıgdej ǵavartı voluvları kerek. Bıraq Batıstı, Оң tystık, Qaraqandı oblystarınan vasqa oblystar ǵli mardımdı jumstı isteı almaı otır.

ǵlkemizdegi komsomol uıjımy, ǵastardı kommunistik duvq ven tǵvıjelevge, olardıń kyrescenkıgin kysejtip, bilim men qaruvlanuvqa bntasın arttırıp, ǵr bir komsomol mycesin aldınqı qatardaı staqanırstı etyvge kyс jumsavı kerek; Castar kėpıllıgıniń qavlap ǵsıp kelle ǵatqan mǵdenıjet tlekterin ǵındaı otırıp, ǵastardı mǵdenıjet majdanında uıjımdastıruvstı ete vılyv kerek. Komsomol uıjımdarın ǵr bir komsomol mycesi, castar mǵdenıjetti, bilimdi isker azamat voluvna tolıq ǵaqdaı tıvqızuıv kerek.

PARTIJA KӨРСİLİK ÇUMBSЫ

ӘЛИМБАЈЪР.

(Sozaq avdandyq partiya komijtetin'ñ Kyllprovь).

Оқувдың сапасын арттырамыз

Partiya myce, kondijdattarın Marksizm negizderi men varьnca qaruvlandьruv colьnda, olardıń sajasьj savattьbьqьnьd kьuve kьu artuvьna tolbьq qaqdaј tuvьbzuv-partiya uьmdarьnьd eң vastь mindeti. Bul mindetti oғьndav da partiya uьmdarь, әsirese keјingi vaqьtta bir az җetistikterge җetti. Оғ bir kommunisterdin sajasьj bilim kәteruv men birge olardıń, өз yvcәskelerinde derves nasьjratь, ygitci voluvьnьd kerek ekendigine kәp kәnil vәldi. Ol ycin partiya oquvьnda volьp kelgen „mavьmьdьq“ pen kyresip partiya oquv җumьsьn colqa qojьdь. Partiya oquvьn vugьnqьsьnan ne dәvir colqa salьp, uьmьnьd җumьsьn җoqarьdaqь kәсетken vaqьtta җurgizgen avdannyң biri vizdin Sozaq avdandy volьdь. Sozaq avdandynda partiya tarijьn oqьjьtn 6 җerde kondijdattar mektevi var. Bularqa partijanьd 29 mycesi, 21 kondijdatь, 20 tilektester, 27 komsomoldar, 16 partijada җoqtar tartьlqan. Avdandyq partiya komijteti җaьndaqь partiya tarьjьn oqьjьtn mektevinde partijanьd 16 mycesi, 5 kandьjdatь var. Avdan keleminde vudan vasaqa 6 җerde sьjasьj savattandьruv mektevi var. Olarda partijanьd 5 mycesi, 22 kandьjdatь, bir tilektes, 33 komsomolь, 10 partijada җoqtar oqьjьdь.

җoqarьdaqьlardь qosqanda avdan vojьnca 13 җerde sajasьj kyruv-җegimiz var. Buqan 98 kommunist, 25 tilektester, 70 komsomoldar, 26 partijada җoqtar, varьbьd 236 adam tartьlqan.

Bul partiya oquvьnьd mektep, kruvҗekterine propagandis kadrlarь surьptalьp qojьdь. Propagandistik qьzьmetin atqaratьn 15 kommunistin 13 aq partiya mycesi, 2 partijak ondiјdatь. Olardь bilimderine qarajvәlgende җoqarьdәreҗeli avьl җaruvacьbьq kommunister mektevin vitijrip sьqqandar-3, keңes partiya mektevin vitirgender-8, propagandis kyristerin vitirip sьqqandar-4 volьp sьqadь. Bul propagandisterdin varьbьda avdandyq partiya komijtetinin vujrosьnda vekiilgen.

Kәzir, ol prapagandister men aьjna eki ret semijnar, bir ret konprensije өtkizip өtьrьladь. Bolatьn semijnarlarda әr bir propagandistin oquv temalarьn qancalьqtь tysingendigi vajqalьp, uqьnvaqan җerleri tysindirilip өtьrьladь. Konprensijelerde propagandisterdin җeke is tә җirjiveleri ortaqa salьnьp, olardıń кемcilikteri kәсетiledi. Sonь men birgekelesi kyndegi isteletin җumьsьna tyzuв vaqьt veriledi. Saјasьj savaq, avpartkomnin plan vojь men kәсетken kynderi voladь. Bir az uьmdarda aьjna 4 ret өtedi. Saјasьj savaq җumьsьn qьzuv tyrde colqa alьp kommunisterdin saјasьj bilim artьruvqa asa masa kәnil volьp өtьrьqan Molotьp, Lenin avьl sovetterinin җaьndaqь vastavьs partiya uьmьsьbьdь bir qatar uьmdar. Bul avьl sovet keleminen saјasьj kruv-

çekke tartıloan kommunistler men tilektester, komsomol muşeleri savaqqa vaqıtında qatınasađ. Krıvçektin kerektaşavaqtarına çaqş daşın-
dalır kelir, tema voşınca suraqtarqa tolıq çavar verir otıradı. Bul
krıvçekterdegi propagandister er bir oquvşnın savaqqa varınca daşın-
dalır, temelarqa qısqaca konispekti çasar kelgenine ajırqa könil
völedi. Oquvşlardın savaqqa konispekti çasar, ja çasamaş kelgendigin
savaq saşın tekserir otıradı. Sonın natişesinde kommunistler er bir
ötken temanın sapaş tırde ötir, saşasş bilim kölemin ne dövır
arttırđ.

Osş men qatar saşasş oquvoa „nem qurajđ“ qarar çurgen 1-avıl
soveti „Qajnar“ qalqozşnın çanındaq bastavş partija uşın şıqıl-
dı uşındarda var. Bul uşındar oquvdın sapaş uşın kyresuv vılay
tursın krıvçekke kommunistlerdi tegis qatıştırmaş keldi. Mışsalı:
osş şıldın erirel, maş aylarında 1-avıl sovettegi krıvçekke 20 kisi-
den 10-15 adam qana qatınasır kelgen. „Qajnar“ qalqozşnın çanındaq
krıvçekke 12 den 8 qana adam qatınasın. Bul pakt, erine bastavş
partija uşındarın, partijanın saşasş oquvşnın maşın osş kyngi
deşin tışına almaşandıqın kersetedi.

Bastavş Partija uşın krıvçekterge tijisti nazarın avdarır,
onın çumşın çandandırıvqa uşındastırıvş, vash vıla almaşandı-
qın döledejdi.

Avdan ortalıqınan ötker maş ayında on kyndik kyris uşındastı-
rıdır, oşın 99 adam tartıloan volatın. Onın 82-si kommunist, 3—vi komso-
mol muşesi, 14-i tilektester edi. Bul on kyndik kyriste partijanın ustap
proqramması, İnguvır kitabının vash töt völimi, partija tarıjınan
1905-şılqa deşin çana aqındaq saşasş maşın zor qavıl qararlar
ötildi. Kyris-oquvşlarqa ne dövır çerdem verdi. Kelecekte mun-
daj kyriste uşındastırır tursa çaqş volar edi. Kommunistlerin
saşasş savattılıqın artıvına vudanda kövirek çerdem verer edi.
Bul kyris taraqqan keşin yğitelerin on kyndik kyrisi aşıldı. Bul
kyriske 25 kommunist tartılır, maşın 25 kynderi bitirir şıqtı. Bitirir
şıqqan çoldastardın varlıq da qalqozdarqa yğiteler esevinde vö-
linir çiverildi.

Kommunistlerin saşasş savattılıqın arttırıvqa kerekti çaqdajın
viri, olardı qarata tanımaşılıqın çojuv qoj. Bul çeninde avdandıq
partija uşın ne dövır çumş istedi. 35-şıldın ajaq çeninde çana
1936-şıl aşılın savatsızdıq çojuv mekteplerine qat tanımaşın kom-
munistler tygel tartıldı. Kyriste oşın 50 kommunistin 4-i nen vash-
sı qarata tanımaşılıqın çojdı. Al, qalqın tötvi kezir savatsızdıq
çojuv mektevinde oşır çur. Bular qarata tanımaşılıqtarın çojuvqa
vade verir otır.

Kezirgi çurgizilir otırın partija dokumentlerin avştırıv çumş-
sı partija oquvşnın çaqsarıvına ulken çaqdaj tuvdırđ. Bastavş par-
tija uşındarın, propagandistlerin, qala verdi er bir kommunistlerin
partija oquvşnın varşına könil avdarıv çaqş vutindeş çanaca-şılqa
qojıldı. Kommunistler partija oquvşnın zor maşın keşinen tışınır
ötir. Özderinin saşasş vilimin kyne kyne arttırıvqa varınca kyre
çumsar keledi. Kezir, kommunistler, özderinin ijdija çaqınan quraldı-
lıqın kysejtyv, Marksizm, Leninizm qılımlerin çete bilip, er virevi-
nin yğitci, nashqateş voluvşnın kerek ekendigin avden tışındı. Av-
danın maşında bir ınqaj çurir kele çatın partija oquvş çaz aylarında,
aşirese, egisti salıv, aştıq şınnav navqandar keşinde de oquv raspiş-
sanijeleri es bir özgermeşdi, es bir toqtalmaşdı, çurir otıradı, osşılaj
çurir keledi. Partija aqartıv çumşındaq natişeli isti munan vılay
da kersetıvge Soşaq avdandıq partija uşın qattı kyre çumsar otır.

Tilektesterdi tǝrbijelej vilejik

Meniң yvcǝskeme 15 qalqoz qarajdy. Bul qalqozdarda 2 vastavbe partiya ıjьmь, 2 kondijdattar tovy ǝane II dara kommunister var. Bulardyң 14 partiya mycesi de II kondijdaty.

Ǟtken partiya dokyumentterin tekseryv men ǝyrgizilip ǝatqan avьstьruvqa vajlapьstь, qaravьndaqь kommunisterdin partiya ǝumьsьndaqь ǝavarkerciligi kycejdi. Qalpy vilimin ulqajtuv men sajasьj savattьbьqьn varьnca kycejtyvge ьntalanьp kiristi. Partiya oquv kruvcekterinin ǝumьsь ǝenge qojyldь. Kǝzir, yvcǝskemdegi 2 partiya tarьjqь kruvcegi, 4 sajasьj savat acьbe mektevi, 4 kyndelik sajasattьq oquv kruvceginin oquvь vaqьtьnda ǝtkizilip ǝtьrьlady. Kruvcek, mektepke qatьnasuvьlar savaqqa ьnemi dajьndaьp keledi. Oquvьlardьq, ǝsirese kejingi vaqьtta savaqqa konspektisiz kelgeni volqan emes. Bul ǝrijne, kommunisterdin sajasьj savattьbьqьn artьruvqa ǝьn ьnta men kirskendigin kǝsetedi.

Partiya dokyumentterin tekseryv kezinde meniң yvcǝskemde 8 savatsьz kommunis volatьp. Bular savatsьzdyq ǝojuv mektepterine yzvej qatьsьp, kǝzir vǝri de qara tanьmavьsьbьqьn ǝojьp ǝtьr. Mьjsalqa „Sovet“ qalqozьndaqь Ereserip Ramazan men Ereseriva Aqvatiј coldastardь alajьq. Bul coldastar ǝuvьrda savatsьzdyqtarьp ǝojьp, gǝzet ǝornaldь oqьjтьn voldь. Ǟaqьp arada partijanyң ǝana veletin aloqanda: „vudap ьylajьqь kynde de vilimimizdi mejlince artьrьp, velsendiligimizdi kycejtip aldьnqь qatarь volamьz“ dep vǝdesin verdi.

Meniң yvcǝskemdegi kommunis, komsomoldar men tilektester „Sotsьjaldь Qazaqьstan“ men „Avьl kommunisin“ yzvej oqьp ǝtьradь. Men olardyң kǝzet ǝornal oqьqanda tysinbegen ǝerlerin vaqьt-vaqьtь men tysindirip ǝtьramьp.

Yvcǝskemizdegi propagandьsterdin arasьnda aj sьjьn bir ret semij-narь volady. Ol semijnarda propagandisterdin tyrlі suraviarna tolyq qanaqattanarьqtaj ǝavap verilip ǝtьrьlady. Propagandisterdin icinde ǝsirese Birimǝanar, Tilevqavьlp coldastar qьzьmetin ajta qalarьqtaj ǝaqьsь istep keledi. Bul coldastardьq kruvcekterinin savaqь dǝl vaqьtьnda ǝtedi. Olardyң icinen savaqь tysinvej qaluvьsьlar, bergen suraqtarqa qanaqattanarьqtaj ǝavap vermevciler mylde kezdespejdi devge volady.

Partiya oquv kruvcekteri men oquvьlar biri men biri sotsьjaldьq ǝarьsqa tysti. Sotsьjaldьq ǝarьs savaqqa vaqьtьnda yzvej qatьsuv, oquv sarasьp artьruv, ǝr tema voьnca konispekti ǝasar ǝtьruv sьjaqtь punkittarьnyң oьndaluvьny aj sajьp tekserip ǝtьramьz. Ǟarьsqa tysyvcі eki kruvcektiң vas qosqan ǝьjnalьsьnda ǝarьs ǝartьnyң qanсalьqtь oьndalqandьbь ǝeninde qavarlandьrьp ǝtьramьz. Bul ǝaqdaj ǝartьny keј bir ruvnikterin oьndaj almaqan kruvcek oquvьlarьnyң kelesi kyndegi ǝumьsьna ǝerpinis volьp, ьlken demev verip keledi.

Qaravьndaqь tilektesterdin arasьndaqь tǝrbije ǝumьsьp kysetyvge, kyсimdi ǝumsap kelemin. Tilektesterdin varьbьqь da sajasьj savaq kruvcekterine tartьlqan. Olarqa partiya tapsьrmalarьp verip, oьndalqan, oьndalmaqanьp ǝiji—ǝiji tekserip ǝtьramьp.

Kǝzir tilektesterdin icinde sajasьj savattьbьqь artьp, velsendiligi keterilgenderi az emes. Mustarijn Ǟǝken, Omarьp Smaqul sьjaqtь tilektester partijanyң ardaqь atьp alьp ǝyre alady devge volady. Tilek-

testerдин арасында тәрбије қумьсып вудан аръ кысјетув керек боладь. Коммунистердин, тилекtesterдин өз өндиристеринде Стақаньрсы, сол қоз-
қалысты ұймдастырувсы болувьп қамтув, олардын билім дәреҗесин арт-
тырувқа кыс қумсау—менің ең васты міндетим.

Наурызбайып Қуматај

(Ақсуват авпаркөминин нусқавысы)

Авъстырувдын алоқасқы орыты

Үјен ајында волып өткен Ақсуват авдандық партија комийтетиниң III-
plenуvmь, партија докувменттерин авъстырувдын варысы туvралы мәселе
қарады. Plenuvm партија докувменттерин тексерув мен, авъстырувдын
арасында партијаның ұймдастырув, тәрбије қумьсыпның не дәvir ilgerile-
gendigine қана есер санақ қумьсыпның тәртіпке салынадығына тоқтал-
ды. Вирьп саватсыздығын қојмақан, масылар қатарында сурген Elev-
siziva, Муқьсыва, Әvбакіріп, Ајувбайып, Вайменіп сыјақты коммуни-
стердин қара таньмавсылықтары қојып, вельендилігі артқандығын ајтып
тоқталып, олардын қана веlet алоқандығын әvден дурьс деп тарты.

Авдандық партија комийтетиниң секретары Рагрийддиніп қолдас партија
докувменттерин авъстырувқа келген әр бир коммунистер мен вав-васы-
на әңгимелесіп, коммунистердин келеcek вақтында не истев керек екен-
дигі қөнинде нақтылы нусқавлар бергендигин plenuvm нақыз дурьс
деп тарты.

Plenuvm коммунистердин саясий сезими артты, тап қырақылылығын
вирьпқыданда гөри кысјегендигин көрсетти. Оған дәлек: партиядокувмент
тексерувде партија қатарында әлде қалај қасырып қалып қојқан қат
адамдардын авъстырув кезинде тавылып, партија қатарынан сықарылды.
Мьјсалы: партија кандийдаты Ақыметқаныртың ақырқы сылқа дејін ван-
дийттер мен вайланьсы болқан. Тап қауы, вандийт-Вайсокел деген қас-
қырға 35-сылы таза адам деп сьпарке берген. Партија кандийдаты Алмабайып
18-сылдан 23-сылға дејін қытай елдеринде волып, одан келгеннен кейін
уқыметке қарсы терис, өтирик угиттер таратқан. Партијаға тегін қасырып
кірген.

Партија мүсесі Ыманбайып партијаның васты нусқавларына қарсы іс
сурғызген. Өз авында (авыл совет председатели болқанда) мал васын
көмитувдин (Сојувсыны) ұймдастырувсы болқан. Бир несе өйген мал-
дарды, тирі деп өтирик акты қасар келген. Вьјылы егистин тидымын дә-
рилевде, ақыроньдық сараларды қолдандырмақаны вьлај турсьп, қолдан-
қан қерде тидымды терис қол мен дәрилетувдин тақы да ұймдастырувсысы
болқан. Соның салдарынан „Сулув-көл“ қалқозының 50 гектир егиси өн-
вей қалқан. Бул үсеві де партиядан сықарылып, қана веlet берілген қоқ.

Партијаның 3 мүсесі, партија қатарында бир несе қыл вольсада, партија
өмиринен аластақан. Булардын партија қатарына кездеј соқ киргендигі
ајқындалып, қана веlet берілмеді.

Соны мен бирге plenuvm партија докувменттерин авъстырув үстинде
болқан кемциликтерди атап көрсетти. Авъстырувда регистратьрлардын үсқалақ

тѳѳънан Ҷазылан 25 part velettiñ birevi, 16 kandidat kәrtickesiniñ 4-vi vylinip qaloñan. Bunь men birge blankalardь toltьruvda da vylinip qaluvьsьloьь volďь. Bul кемcilikterdi qajtalatpavďь plenum qattь tapsьrdь. Partija dokumentin avьstьruv qarsaьna dejin Majьcat, Espe sьjaqtь partija uьmdarьnda tap qьraoьloььь vәsendegenin atar kәrsetti. Partija oquvьnyñ sapasь әli de bolsa tәmәn ekendigine Ҷana propogandis kadrlarьnyñ bilim dәreҶesin Ҷoqarь kәterevdin kerektigine toqtalьp, avьstьruv әtkennen kejin avdan ortaloььnan propogandister kursin acьsьn dedi. Avьldardaқь partija uьmdarьnda partija Ҷьjnalьsьnyñ- partija mektevine әli ajnala almaqandьoььna toqtalьp, bul Әkelik partija komijtati VI-plenumьnyñ qavьsьn vulҶьtraj oььndaу kerek ekendigin ajttь.

Plenum tilektester, komsomoldar Ҷana Ҷas әjelder arasьnda tәlim-tәrvije Ҷumьsьnyñ әli qanaqattanarьqsьz ekendigin qattь eskertti. Әsirese Ҷas әjelderdi әlevmet Ҷumьsьna tartьp, vavьp әsiruv Ҷoqtьn qasьnda eken digine ajьqsa kәnil vәlip, kelesi kyndegi isteletin Ҷumьsьqa vaqьt berdi.

Staqaпьrсьlar qozqalьsьnyñ avdan kәleminde osь kyunge dejin tijis-ti әris ala almaj kele Ҷatqandьoььn atar kәrsetip, vastavьc partija uьmdarьnyñ ondaqь әr bir kommunisterdin әz әndiristerinde staqaпьrсь voluvьn, sol qozqalьstь volcevikse uьmdastьra vilyvinin kerek ekendigin tapsьrdь.

Kәzir avdandaқь partija uьmdarь plenumьnyñ tapsьrьstarьn oььndavoja Ҷumьla kiristi.

A. NOBIJKIP

(Әkelik partija komijtetinin nusqavocsьь)

Avьl Ҷaruvacsьloььnda staqaпьrсьlar qozqalьsьn әristetyvdegi partija uьmdarьnyñ is tәҶirijvesinen

Avdandьq partija uьmdarь men vastavьc partija uьmdarьnyñ Ҷumьsь, әsirese soңqь vaqьtta bir talaj Ҷaqsardь. Partija dokumentterin tekseruv men Ҷurgizilip otyrқan avьstьruv, partija Ҷumьsьnyñ qaj bir salasьnda bolsa da әzgerister tuvqьzďь. Sonьn nәtijҶesinde partija uьmdarьnyñ Ҷumьsь stijli әzgerip, varьq Ҷumьsь plan vojьnca Ҷurgizilip, ol uьm vasьclarьnyñ iskerligi men qol—ma qol naqtь Ҷol vasьlьq etyvi kyseje vastadь.

Vuqan bir qatar vastavьc partija uьmdarь men MTS partija uьmdarьnyñ kyndelikti Ҷurgizilip otyrқan Ҷumьstarьnyñ nәtijҶeleri toььq dәlel vola aladь.

Ertis avdandьq partija komijtetinin әr bir kommunistordi vastavьna zertter vilyu isl men Ҷuqьldanqandьoььn kәremiz. Mart aььnan maj aььnyñ ajaqьna dejin avdan kәlemindegi 412 kommunistin 340, avpartkom qateьsь men әngimelesken. Osь mezgil icinde 40 samalь

partija uьmдарьньд esepteri тьндаьp, сumьstarьна сана ваqьт verilgen. Olardьд esepти vajandamalarьн авpartkom vujrasьна qojuvdan vурьн, авpartkomньд nusqavcьларь ol partija uьmдарьньд сumьsьн текserip отьpоqан. Sonь men birge авpartkom bir nece kommunisterdin samaotcottarьн тьндаqан.

Bastavьс partija uьmдарьньд сumьsьньд сeнге qojьluyьна vajlanьstь эr bir kommunisterdin авangartьtьq reli artьт. Kommunister оз bilimderin пьqajtuvqа сьндар vet vурьp, sajasьj savaqta velsendi tyrde qatьsa vastaqан.

Сьqьs овьльсь „Sol tьstik Sapqoz“ partija uьmьндаoь Сьsipir Qalьq coldas lekpezde yzvej oqьp qara тапьтаvcьльqьн сoьp, partija oquvь kruvсегине velsendi tyrde qatьnasьp keledi. Qalьq coldas gazet, сornaldarqа сазьльp, kyndelikti санальqtardь vilip отьрадь. Сьsipir coldas traktorсь qьzmetin atqarqанnan veri qaraj normasьн yneml artьoь men oьндар отьрадь. Qalьq coldas traktьrdь сaqсь kytip, normanь artьoь men oьндav сeнинde traktьрсь Omarьp peп satsьjal-dьq сarьsqa tьsip отьp.

Mylajьp sapqozьньд саньндаoь bastavьс partija uьmьндаoь 23 kommunistin vурьн 9 qana газетке сазьlоqан volatьп. Kəzir varьoьda газет aldьrьp oqьjdь. Bul kommunister газет, сornal aldьrьp oqьp tuvuvь vьlaj tursьн, kəzirgi belgili ədevijet kitaptarьнда aldьrьp oqьjdь. Partija kondijdatь сamarkin, Tereqьp sьjaqtь coldastar Coloqьrtьд—„Keteril gen тьд,, ьп, B. Сьjuvгоньд „93—сl сьl“ьн oqьp сьqtь.

„Ylgin“ qalqozьньд саньндаoь kommunister partijasьньд programasь men ustavьн oqьp etti. Avroь MTS пьн саньндаoь partija uьmь remont сана kəktemgi egiske dajьndьq сьrgizgen vaqьttarda Mirzojan coldastьн agrateqniьka məсilisinde səjlegen səzin traktьрсьлар arasьnda сaqсь talьlanqан—volatьп. Uьmньд саньнда partija mektevinen esep, oьs тilderin oquv kruvсектерин uьmdastьpоqан edi. Traktьрсьлар men сaj сumьсьлардьн arasьnda staqanьp qozqalьsьньд тацьzь keninen тьsindirilyv nətijсesinde Avroь MTS nda Staqanьpсьлардьд qatarь kəveje vastadь. Kəktemgi egis kezinde eпbekti adal istep, verilgen normьlardь eki, yс ese artьq oьндар сьqqан traktorсьлар sanь 16 qa сetti.

Bul MTS ta Staqanьpсьлар qozqalьsьньд ьristevine ьrdendi Staqanьpсь Beregin coldas kəp сərdem etti. Traktorсьларqа ьzinin tьqirijbesin yjretyv men birge ьzine tapsьrьlоqан сumьsta ajьrьсa iskerligimen, tartiptiligin kərsetti.

Bastavьс partija uьmдарь traktorсь, qalqozсь сalьp avьl сaruvacьльq eпbekcilerinin arasьnda uьmdastьruv təlim—tərbije сumьstarьн qьzuv сьrgizyv men birge, olardь astьq ьninin artьruv təqizегине uьmdastьrdь. Kəsemimiz Stalin ajtqан 7-8 millijart put astьq ьnimi ycin kyreske сumьldьrdь. Ol ycin qalqozсь, MTS сumьсьларьньд arasьnda Staqanьpсьлар qozqalьsьн ьristetyvge kyс saldь. Sonьд nətijсesinde is nətijсelerine ije voldь. Avroь MTS пьд traktor birijgadileri оз ara сarьsqa tьsip, сerdi sapalь сьrtьp, сaqсь ьnim veryvge vəde verdi. „Puvт ijlijca“ qalqozьньд traktorсьларьньд birijgadileri Meqvedip, ijrijip coldastar эr bir traktor men 1000 ga dan ajdaqан. „Novaja puvт“ qalqozьньд birijgadileri men satsьjaldь сarьsqa tьsti. „Krasньj vojets“, „Provuvсdenije“, „Qleberop“ qalqozdarьньд traktor birijgadьlerinde sotsьjaldь сarьs ьristej vastadь. Bular эr bir traktor men 1000 ga dan 1150 gaqа dejin ajdav vədesin verdi.

Keles MTS da Staqanьp setkesi сьrgizilgende traktorсь-Staqanьpсь Snavekop, Gejdevip, Qurvanьp oьндар сьqtь. Syjtip, bir setke icinde Snavekip 200 som, Qajdavekip 203 som aqса aldь. „Kijrop“ qalqozь-

ның тракторсыз Ракор қолдас көктемгі егисте нормасын 130⁰/⁰ орын-
дады.

Бұл сәбиде нақты рақтар Өлкеміздің қай бір ауданынан болса да
табылады. Астық өнімінің арттырудағы қыресімізде Стақан қозғалысы,
қалқоздарымызда болсын, МТС тарымыз да болсын егін сауықасылы-
ның басқа ұлқаскелерінде болсын қанатын кең қайыр келеді. Бұл сөнін-
дегі ендігі іс-ол өсіп келе қатқан қозғалысты оданда ілгері өрістетіп,
күн бе күн өсуіне қақдай түрғызу.

Partija ұжымдары егін өнімінің арттыруда Стақан қозғалысына
кесел келтіретін үлкен кісін кедергіліктер мен аянавай қыресі биліп,
сол Стақан қозғалысын болсебіксе бастай білуі керек. Суытп, бұл-
ғы астық сыйнау панқан стақанрса бітіріп, ағы сауықасылындағы
Стақанрсылар қозғалысының нақты үлгілерін көрсете білуге күс қумсауы
керек.

Стақан қозғалысын межеліне өрістетіу қолындағы сүргізілген
ұжымдары, тәрбіе қумстарының нәтижесінде стақанрсылардың
қатары көбеіе бастады. Ordendi-Стақанрсы Коскімбайр, Астасова
қолдастардың ұсынысы бойынса Сьоры Қазақстан Овкомы мен олатко-
мі бір ағы Стақанрсылар декаднігін өткізді. Ол 20 әріреден бастап,
20 маіға дейін болды. Декадніктің бас қарты-төлі аман сақтау, малдың
Күтімін қақсарту, қақлыстыру панқан ойдағыдай өткізу, сүт пен
маі өнімінің арттыру болды. Осы пункттардың төнірегін қалқозсыларды
қумдығыр міндетті үлгілі түрде орындауға қалқоз вен қалқоз сотсы-
жалды қарыса түсті. Бел ағыс-ауданының 25 қалқозы сотсыжалды қары-
са түсті. Соның нәтижесінде „Новая Сьзын“ қалқозында сүт өнімі
25⁰/⁰ артты. Ordendi қылысы Алдаңқары қолдас 17 біженің қылыны
қатарға аман қосуға вәде берді. Суығыр ауданындағы „Батырақ“
қалқозының сауынысы Вагреіева өз өндірісінде істегеніне 4 қы болған.
Осы қолдастардың ісінде оның қаранындағы сьырдан өлімге ұсыраған
болған емес. Вагреіева қолдастың қарамандында, кәзір 12 сьыр бар.
Олардың ісіндегі „Зорка“, „Болсебікка“ іар нақты рекордіктер- Күні
бүгін „Зорка“ 18 літір, „Болсебікка“ 14 літір ден сүт береді. Вагре-
іева қолдас бір қы ісінде „Зорка“ дан-4500 літір, „Болсебікка“ дан-300
літір сүт алуға вәде беріп отыр. Вагреіева қолдастың кәзіргі ұнтасы-
на қарағанда вәдесін орындау сьыруына ес бір күмән болмауы керек.

Күрсім ауданындағы „Рограник“ қалқозының мал өткен қыда-
ры өлім сүтімге көр ұсыраған еді. Қоздаған 218 қойдың 87 қозы,
қылындаған 44 біженің 6 қылы өлген болатын. Бұлғы төліе бұл кем-
сіліктер кездескен қоқ. Сьбінарка Рілеікова 13 қосқадан 260 тоғай ал-
ды. Бұл әр бір тоғайластың қосқаға 20 дан келеді. Саван Міронның қол-
дас 480 қой, ескі васын бұлғы 800 сүзге өткізді.

Мал сауықасылының өркендетуінде кемсілік қоқ емес. Малды дүрғы
күтпег, төліе аман сақтау алр қатмау өлі де болса кездеседі.

Мьысалы: Бел ағыс ауданындағы „Ленскіі руы“ қалқозының мал
қорасын алағы: Бұл қалқоздың мал қорасы өте тар. Ісі влса, дувалдары
дағы қарығы вентілаты есеінде сүретіндеі асық-тесік. Әріне, бұл мал-
ды күтуге қарасын қаранылы. Осындай ұқырсыздықтың салдарынан
бұл қалқоздың қосқа пермесінен 17 қас қосқа өлді. Қалқоз өткен сьы
малдары сөр пен қамты алмады. Көктемге қақы қалқоздың сөбі тау-
сыр, малдары сүдеуілікке ұсырады. Малға сөр тава алмақандықтан
бір несе қылы сігір қатқан саванды беруге түвра келді.

Суыры ауданындағы „Ровед“ қалқозында 127 қылының 7 ү өлір,
9 істен өлі түнды. Сол аудандағы „Красніі пақар“ қалқозындағы 12 қы-
лының 3 ү өлімге ұсырады. Міне, бундай қылытар Суыры ауданының
„За Ретілетке“, „Поліятдеіетс“ сьықты қалқоздарынан көр табылады

Bundaj mal baǵın kytimsızdıkke salıv, maldıń ósyvine kedergi tuv-
qızuı bıqıldı soraqılyqtar men aǵanbaı kyresıv kerek. Sol ǵndırıs
ǵandarındaqı bastavbe partıja uǵmdarǵ qalqozcılar ǵırtcılıqın sol
kyreske ǵımbıǵra bılyvi kerek.

Mal ǵaruvacılıqın mejlınce ǵıstetip, Ǵlkemizdi Ǵbıqıstıq mal ǵa-
ruvacılıq vazına aǵnaldıruvda avıl ǵaruvacılıqında uǵmdastırqan
Staqańp qozqalıǵın vudanda arı nıqajtır, sol qozqalısta naqız uǵm-
dastırıvıvı volır ǵbııvı avıl ǵaruvacılıqındaqı volcevıkerdıń vıgıngı
tańdaqı vastı mindetı. Kom munister bul saladaqı ǵımbıstı saralı tu-
de ǵındavdaqı kezdesetin qıjıncılıqtardı vaqıtında ǵojır, kemci-
lıktı vaqıtında ǵojır, ǵımbıstı ǵaqdajqa seıkes ǵırgıze bılyv kerek.

Avıl ǵaruvacılıqındaqı ǵıstegen Staqańp ǵdisinın is nǵıjceleri vı-
gıń tańdaqı kyrdelı ǵımbıstar durıs tujının cecetinın ǵaqıvı uqııvıvı-
mız kerek.

С. ҒYSIPIP

(Ǵlkelik partıja komıjtetinın nusqavcılıvı)

Partıja oquvındaqı „mavısmdıq“ qa qarıs

ВК(В)Р нıń Ortalıq komıjtetı 1935-ǵıl 14-ıjindegi „Tajav vaqıttaqı
propaganda ǵımbıstı tuvralı“ alqan qavlısında: „partıjanıń Ortalıq
komıjtetı keı bir partıja uǵmdarın nı ǵazdı kynı propaganda ǵımbıstı
ǵavır qojıvıva tırısqan ıdajların terıs dep bıledı. Partıjanıń saıasıj-
tǵrıje ǵımbıstın „mavısmdıq“ volıvı mımkin emes. „Bul ǵımbıstı vıkil
ǵıl vojına toqtavısız, unemi ǵırgızyv kerek“ degen volatın. „Mavısm-
dıq“ tıd saldarınan kǵr kommunister, aıırqıca avıldaqı, partıjanı
tǵrıjıvı bımev, ustap programmanı bımevcilerdıń sanı azajmadı.
Onı men bıre „alıptı tajaq“ dep bımejtın savatsız kommunister az
volmadı. Partıjanı ǵaruvacılıqın tertıpkı salıv men partıjanı do-
kuvmentterin aıırvastav kezinde partıja oquvına aıırqıca keńil belıvıdı
kerek ekendıge avpartkomdardın kǵvısı tysındı. Sonın arqasında av-
partkomderdıń kǵreılıgi bırıncıden qolqa alqan mǵseleleri oquvdaqı
„mavısmdıqlıqtı“ ǵojıvı, oquvdı yzvej qısbı ǵazı bıreje oqıtıv voldı.
Partıja oquvına ǵındaj ǵaqdaj tuvoızoqanın arqasında vıgıń Qar-
saqraı, Bıqız, Toqraı, Orǵar avdandarındaqı kommunisterdıń savatsız-
dıqın ǵojır kommunisterdi Markıs, Lenin, Stalin teǵrıjası men qural-
dandıruvqa tǵvır kırısp ǵtır. Bul avpartkomdar avıl kommunisteri men
tılektesterdi egıs vaqıtında yzdıksız, partıja oquvına oıdaqıdaj ǵırgı-
zyvge ǵaqdajlar ǵasadı. Біr ret 10 kyndık kyris ǵtkızyv, volmasa ǵr
ajda bır ret 3-5 kyńge kommunisterdi ǵıjır alır oqıtıv ǵdisine kǵctı.
Oquvdı bul tırde uǵmdastırıvdaqı mindet, bırıncıden avıl qalqoz
arassı, calqaj kommunister bıtırıqı ǵr ves kynde bır ǵerge ǵınalıv-
qa mımkin emes. Sondıqtan mundaı ǵaqdajda ǵırgın kommunisterdi
aıına 3-5 kyńge bır ǵerge ǵınar, savadıv bırdı ǵtkızyv degen teı-
rıje qolajı.

Ekıncı, ǵazı ǵaruvacılıq ǵımbıstındaqı ǵrı avır, ǵrı tez bıtıretın
ǵımbıstıdı bırı egın salıv, bul ǵımbıstı aııqa sozılmajtıv ǵımbıstı. Son-
dıqtan egıstı bıtırgınen keıın sol aııdı eıevı men 3-5 kyndık savaq-
tı ǵtkızyv degen cara qolajı.

Kej bir avpartkomdar savaqť ajьna yc jaqanьj 10 kynde bir ret savaq etkizyvge kœcken. (Qьzьl orda) Degen men, kœp avpartkomder egis kezinde oquvdь toqtatьp qojqan. (Sajram' Keles, Merke, Çarkent). Bul avdandardьn partija uьmдарь, partijanьn Ortalьq komijtetiniң „tajav vaqьttaqь propaganda çumьsь tuvralь,“ degen çumьsьnan tijisti qortьndь sьqarmaqan, ol qavьlnьn mœnin tysinbegen, œz qoldarь men etkizgen partija dokyvmentin teksergende partijanьn dokyvmentin avьstьrnvda partija oquvьnьn ajьrqca kerek ekendigine kœnil vœlmegen.

Мьсаль: Sajram avpartkomьnьn qatсьsь: ç. Sajьpьr „partija oquvьn egis vaqьtьnda nege toqtatьn degen suraqa:“ kœzirgi egis mezgilinde kommunisterdi egisten vosatьp oqьtuv kerek degen pikir qate, œveli maqta egisin vitirejin, sodan kejin oquv çajьnda sœjlesemiz“ dep çavar verdi.

Ивиçin avpartkomь avdandaqь varьlьq œktipty egis kezinde komon-dijropkege çiverip 4 kuvreçektin oquvьn toqtatьp qojqan.

Ецбекçi qazaq avdanьnda egiske dajarьlьq çumьsьn çurgizyvden vastar oquvdьn kynderin kemite vastaqan, Tylkibas avdanьnda da oquvdь toqtatuv mart ajьnan vastalqan.

Bul sekildi raktiler vasqa avdandarda da az emes. Avьl çaruvacьlьoьndaqь çazoь vaqьtta kezdesetin ajьrqca çavartь çumьs dœndi egisti çьjnar, aluv, memleketke veriletin astьqtь mezgili men etkizyv, maqta qьzьlsanьda çaqьslar otar, kytip çьjnar memleketke tapsьruv maңz-dь mindet.

Bul çœninde Mirzojan çoldas ajьtqandaj propagandь çumьsьn œr bir ovьls, avdan partkomьnьn sekiratarlarь mьqtar qoloja aluvь kerek.

Uьtkeni œlide bir qatar avpartkomdarьn sekiratarlarь propaganda çumьsьna at ysti çavarsьz qarajdь. Avpartkomьnьn vujrosьna propagan-da çumьsьn kem qojadь. Мьсаль: Qьzьl-Orda rajkœmi altь ajьn icinde propaganda çumьsь tuvralь 7 aq mœsele qaraqan. Onьn 3 mœselesi tek sœz çyzi qœlinde qana qalьp, is çyzine asraqan.

Osь vastan œr bir kuvreçektin çaqьdajьna qarar oquvdьn planь ças-aluvь kerek. Ol planь partkomьnьn vujrosьnda vekityv kerek. Bul plan-da oquvdьn tyrin œr ajьda, qaj kyni, qaj saqatta qandaj çerde voladь. Ol kuvreçektin propagandaьsь kim ekendigi dœl kœrsetyvi çœn. Çana plan men varьlьq oquvсьlardь tygel tanьstьruvlarь kerek. Savaq ajьnda yc ret volqan kynda œr savaqť eki saqattan artьq sozav kerek. Çaz-oь vaqьtta œtetin savaqtar tym uzaqqa sozьlsa oquvсьlardь çalьqtьra-tьn taqь sondej retsizdikter volmavь tymkin.

Bul sьjaqtь maңz-dь mindetterdi sajasьj çaruvacьlьq maңzь var zœr navqandardь etkizyv kezinde partija oquvьn toqtatьp qojuv durьs-ra? Durьs emes. Olaj istev Ortalьq partija komijtetiniң qavьlsьna qo-lajь keletin qьlьq emes.

Bul sьqьldь qьlьqtarqa œc vaqьtta çol verimevimiz kerek. Partija oquvь qьzuv çaruvacьlьq çumьstarь kezinde toqtavsьz çyrip oьruvoja tijis. Kommunisterdi Markis-Lenin qьjsьndarь men volceviьzim kyres ta-gьjçь men aqьmdaqь maңz-dь partija ykimet sajasatь men çaqьsь tanьstьpьr sajasьj vilimi çaqьnan qaruvlandьruv arqasьnda çaruvacьlьq çumьstarьmьz nœtijçeli saralь volьp oььndalьp oьratьndьoьn umьtravь-mьz kerek. Bul Çumьs œte çavartь çana œte kyrdeli çumьs.

Onьn ver çaqьnda œlkelik partija komijteti partija oquvьndaqь „mavьsmьvq“ tь çojuv çœninde erekce qavьlar alьp, çeke nusqavlar verdi.

Ortalьq partija komijtetiniң bul qavьsь sьqqanьna bir çьldan asьp varadь. Sodan veri bul saladaqь isterimizde kœrnekti nœtijçeler az em-es. œte mœte partija oquvьnьn çьlvoььnda yzdiksiz oquvь çyrip oьruvь

na toььq ьaqdaь ьasaldь. Buь qavьь ььqqaьqa deьingi partija oquvьndaqь yьken biь kemcilk, proragandь isin ьaruvacьььq ьumьstar men vajlaььstьra vilmev, keь vaqьttarda birine-birin qarsь qojucьььq volдь. Qьzuv ьaruvacьььq navqandarь kezinde partija oquvьn toqtata turuvьььjaqtь volmaьv kerek. Oquv qьzьqtь kenildi volьp, oqьtuvьь qattь zer saluvь kerek.

Endigi ьerde, aldьmьzda vastalajьn dep turqan egisti ььjnav navqanь tusьnda partija oquvьn eь biь toqtatraь ьurgizetin voluv kerek. Bьjьl-qь astьq, oraq navqanь tusьnda partija oquvьn ьurgizyvde eь qandaj-da „mavьmьdq“ qa ьol verilmev kerek.

Qatъndar

(*Вась журнальн 5-саньнда*)

Ol yjden съқыр, Nestiriptikine kirdim, Ijgor aqajqa: „vaqьjqa osь-laj eken“ dedim.

Ol kisi maqan:

„Seniъ bul сumьstaroqa aralaspaj aq qojuvьn керек eken“ деп aqьl ajttь.

Al, men tezip tura almadьm. Mәkeјip degender var edi, eki qatьn-nan tuvqan eki qьzь men cal ycevi qana turatьn. Ylken qьzьnьn kujevi saldatqa ketken edi, kici qьzь erge съq paqan edi. Kedeј adam-dar edi, calь ote dincil taquva adam volatьn. Saldatqa tijgen ylken qьzь—ataqtь sever toquvсь edi. Yc tyrli tyste ozi toqьqanьn ozi voјar alatьn. Ozi kek dolь ajuv eјel volsada, eզgelerdeј maqan kәp tijispevci edi. Sol eјeldiъ yјinde eјelderdiъ vась qosььp turatьn, ol yј eјelder-diъ quььь sekildi edi. Bir—eki ret meni de саqьrdь. Nestiriptikinen съqtьm. Men ote keңilsiz volqandьqtan sol yјge vardьm. Blqьј cesir qatьndar, kedeјlerdiъ qatьndarьnan yјi toь eјel otyr eken. Съdar otyra almadьm.

„Qatьndar—dedim—volcevikerdiъ kekseјtini naqьz cьndьq emes pe? Sol cьndьqtь keksegendięi ycin Ijgnat pen Dezertijr Zuvььrtь oltirip te tastadь. Soqьstьn cььь men—aq vizge ec nәse yјretpegeni me? Soqьstan kimgе pajda tysetinin-kimderdiъ vajьjтьnьn кермеј otyrsьn-dar ma? dedim.

Maqtanqanьm emes coldas, eзіm oјьmnan съqarьp ta ajььp otyr-qanьm соq, artьnan сurt eзіme ajььstь: мен eјelderdiъ emirin toьq aj-тьp cьqa alьppьn. Kәpәiligi aq cьlapть. Bul kynde ondaј sөz sөјlevge meniъ samam toьq keledi; yјtkeni eјel turmьььnan meniъ vilmeјtinim соq. Qana tәсіrijvege syjene otyrьp sөјlejmin. Mәkeјip cal pectiъ ys-tinde сatьp тьndар edi, ertәnine varьp estigenderiniъ vәrin Antonьp-qa varьp ajtpasь varma. Kесinde qoсajьn lapkesin сavьp qojьp, meni tәrgi yјine саqьrdь, varsam Antonьp ta Antonьptьn kujevi de сонда otyr, taqь bir-eki kisi var eken. Mәkeјip cal da otyr. Mәkeјip ajtqan-darьmьnьn vәrinde moјььma salдь da verdi: bul teksizderdi qana emes, qudaјdьn eзіnde sөkti dedi: Munьсь oтиrik edi. Ol kynde mende vas-qalardaj qudaј сajьnda ec nәse oјlamavсь edim. Cerkevge de varьp cyretinmin. Yјde de namazьmdь qaza etpeјtinmin. Qara ijt oтиrikti uјal-

mastan aq ajttı! Olar meni tergej, sottaj bastadı. Qorqıtı da, ananımnanı surap basımdı da qatırdı, Meniñ qoşajıym: „bul aqımaq əjel, kim ne ajtsa soğan nanadı. Sizder tijmej aq qojındar özim yjretip berejin“—değendi ajttı. Solaj yjretti-de. 5 setke noldıñ ystinde kirpik qaqpastan silejip çattım, tyregelip çurmek tygil ajaq qojımdı qozqaltuvqa da camam kelmedi. Sol vetten qajta turmaspın dep—edim. Biraq ta köröp otırsızdar qoj—turıp kettim. Eki—yc kynnen kejin meniñ ijem, çana tərviyecim sumrajı, volıstıq qalaqa ketti, solaj tynde çatsam birevler tereze qaqaadı. Ojladım: ɵltiryvge kelgen eken dedim! Smetys Egor Nestirip eken.

„Tez çıjnal“ dedi!

Köcege çıqtım, parat çekken çana tur, çanada Stepanıjde otır eken.

„Tirimisin“ dep suradı.

Meniñ quvanıjanım sonçalıq, dəneme ajtalmaı qaldım. Meni de esirkejtin adamdar var eken av dep ojladım.

Murnın qattı tartıp qojıp, közin çırılçıtatıp aldı. Közine əlde pendej çajnağan otta rajda voldsı. Men çılap çiverer—dep edim. Biraq, çılavdıñ ornına əjel balalarca qattı qarqıldar kyldi.

Olar meni qalaqa alıp keldi, qal çajımdı surasıp çatıp, tamaqqa tojqızıp çaramdı emdevge kiristi. Өzderiniñ en syjikti adamdarındaı aq kytti. Solar ɵmirde esimnen qalar emes! Bəri de bir tyrli vajıptı çaqıy adamdar edi. Ystyvgijpte, Lıjzada sonda eken, taqı bir çumıçı Bəselej Petrovic degen ɵte ojıncı kyldirgic adam edi, ije ... bərin ajtıp ta çıqa almajtıp sekildimin-bir sızben ajtqanda: ɵz yjime kelgendej voldsım. Egor aqaj tandanıvıçı edi, „men Aprıjsaqa senbegen edim-analardıñ çiverip otırqan tıncıçı qoj dep ojlap edim dedi“. Sonı men qalada 4 ajdaj turdım, azamat soqıçı bastalıp ta ylgirdi. Sovet ykimetin ornattındar dep qulaqtar bizge soqıçı qarşı çıqtı. Bizdiñ toñirekte ol kynderde volıjan vaqıjqalar ertegi sekildi ala sarıpaç voldsı da ketti. Kimniñ qaj çaqta ekeninde bile almastıq edi? Nijkiyta maqan yjretetin:

„Aprıjsa çoldas ɵte saq vol, qulaqındı tyre usta,“ dejtin.

Olar maqan bir qatar nərselerdi yjretip ylgirdi, çana seziminde ojana bastadı. Bykil yjezdi kezetin voldsım: keç çerde əjelderdiñ çıjılçıçında sız sejləjim, kejde çalçılçıç volıp ta ketemin. Ərijne bərin ajtıp berev çıjın, talaj vaqıjqalar bastan keçti; osı kyñi sol kezdegi körgenderim közimniñ aldınan ɵzenniñ aqıçındaı aq biriniñ artınan biri çıçıp ɵtip çatadı. Qudajqa çykir əjtevir qızmet atqarıp çıqqan voldsıq“ av;

Qudajqa çıjınojanına ɵzi de ıñqajıçıdanıp qaldı. Qızarıp ketyviñi mymkin emes edi, çajdaçılçıç ɵzinde beti çır-çızıl parıtaj adam edi, biraqta qolın silkip ajıvın mojnına alojan adamdaj kylip:

„Bej-bej tənrim aj! Bajqavıçıda avızınan çıçıp ketedi de otıradı! Çıadet volıp ketken çoldas“. Bul sızder ɵc bir keregi çoq, ɵzderin isteri men kərsetti ije çarajdı...! Ije, çanım çumarımnın çıçıp bir qatar çumıçtar istedin. Egor Nestirip 30 çaqıt kisiden ətret qurap alıp, sojqandılardı çazalav ycin bizdiñ selenge vardı. Yjtkeni, selende qulaqtar Nestiripterdiñ mal mylkin talap əketken eken. Bıvandı ɵltirip çastasa kerek. Çoqalıp ketti, Stepanıjdanıp yjin ɵrtep çiveripti, Avdotıja Mekejıvanı da urıp ɵltirgen eken. Avdotıjanıñ sinlisi Tanıvçanı bir nece erkek volıp zorlaptı. Sodan kejin esi alan volıp ketti, osı kyñge sejin tiri, Egor qalçıtı alaçaq çıjnar alıp sot çasadı. Nijkiyta Styvgor sız sejledi. Qalçı bir avızdan Antonıptı, meniñ qoşajıymdı, taqı eki kisini tijirmenci Zotıptı porıtı ajıptı dep tartı. Olar artınan

atıldı. Duvkır qasır ketken eken, Yvrodnik atiretinin kelgen betindegi atısta oqqa usırtı. Mäkejir caldıñ saqal cäsın kuzer alır-bar cıre ver desir qoja verdi. Bəri de qorqıñıstı-aq edi, Mäkejir caldı, saqal cäsın kuzer dalaqa alır cıqqanda-eldin bəri de közderinen ças aqqan-ça icekteri qatır kılıstı. Kılki vasır ol qorqıñıstı da umıtır ketti. Köziniz körmegen son siz erijne panvassız qoj. Munı el kılısin der Nijkijta oılar cıqarırıtı. Nijkijta öte aqıldı adam edi. Nijkijta set sovetke vastır völdı. Lıjza qatcılıqqa saılandı. Maqanda cımıs tabıldı. Əjelder arasındaq cımısstı vasqardım. Əjelder burıñıdaj emes maqan senim közi men qaraj vastadı. „Vajdıñ yjin tastar kedejler tovbna tegin kelip qosılğan çoq cıqarsın“ dejtın völdı. „Eh-dostarım dejim men! Özderinde vilesinder men vajdıñ yjinde ijt ornında cıruvcı edim qoj dejim!“

„Endi yjtpegejsin der“ kılısedı. İjə çarajdı deniz! Sodan kejin eki ajdaj vaqıt ötken son bizge qasır ketyvge tuvra keldi: aqtar kelip qaldı çana qalın asker men keldi. Egor öziniñ adamdarı men orman sine sinip ketti. Barıñı 50 camalı kisiler var edi, kisileriniñ sanın odan da kövejtıvlerine volatın edi, ventopkeleri çetpejtın völdı. Olar biz Stepanıjde ekevmizdi selende qaldırır ketti. Ne volır çatqandarın vajqandar da otırındar, vıraç közge tıspender desti!. Stepanıjda tım eşet edi, sol selenniñ özinde tıqılır qaldı. Men selennen uc saqırım-daj çerde bir sal aqıruvcıñın valaqañna varır panaladı; turır çatır. Stepanıjde tınde kelip ketip cırdı. Bir kelgende bir ventopke ırlar ala keldi:

„Bilemisin dedi, Duvkor aqtar men avız çalasır cır, meniñ sıjik-tim qoj, meniñ bir narse istegim kelip cır, ijtın valalarına dedi-Duvkor selende eldi qorqıtır para alır cır, sonın ajtuvı men özirge eki kisini çavır qojdı degendi“ ajttı.

„Mert volarsın“ dedim.

„Təvekel“ dedi.

Aqır ajtqanın ornındar cıqtı. Bulda kisiniñ kılkisin keltirerlik vaqırja edi. Kecke çaqın valaqañının çanında otırır, bir narse tıgir otır edim, aqastardın arasınan selen çaqtan keletin çoldın vojına qarasam- qasında aq köjlek, aq qalraqtı bir erkegi var Stepanıjda kele çatqandaj körindi, çol men kele çatqan çoq, köldenendev, avıruvlar comılatın qasijetti delinetin vılaqqa varatın Butalardıñ arasına salınqan soqraq var edi, sonın men kele rçatır. Maqan olardıñ bul cımıstarı unamadı. Stepanıjda öte sanalı əjel volır esepelgen men, ojnı savırqa öte qumar edi. Olar çaqındar kelip qaldı; men aqac otın arasına qasır ketsem qajtedi der te oıladım, „taq da qaraj verip em: çanındaq erkegi eñkeje verip edi, Stepanıjda varır arqa çaqınan çavısa tıstı, ajaqın qaltırının astına tıqır cıverip, vası eñkejgen betinen çerge tıqırır ketertpej qojdı „Aprıjsa“ der ajaaj saldı. Öte alıvetti, edi. Mende cıgirip kelemın, tıñsında tarajqan sekildi, Aprıjsanın vas salqan erkegi tuvlar çatır. Köterip ketpejsi, jgedi der kelemın! Cıgirip çettim av, çelkesinen qojır edim kelip, unı de eşti. Əprıjsa qaltasınan qolın suqır cıverip pagalı var eken suvırır aldı da:

„Mına kisini Egorge ajdar ararır ver, onıda kerekke çarar,“ dedi.

Erkek Duvko eken! Biz sıjrer valaqañna alır vardır. Ol valaqañna varqan son esin cıjdı, Stepanıjda maqan;

„Qalaj atıvı vilesin qoj? pagandı qolınnan tıstırme, aldıda salır ajdar otır. Men osında qalamın, sen qajtır kelmej aq qoj, maqan kömekke vırevdi cıverersin, mında keregi var degendi“ ajttı.

Çarajdı der men Duvkortı ajdar çeneldim, Egorler men aramız

kör çer edi, 20 saq'ymdaj edi, men turqan valaqannan 5 saq'ymdaj çerde bir quvtyr var edi, ondada bizdiñ kisiler turatyn. Duvkor meniñ aldymda çyrip keledi. Ыжыңыñ dirildetip qojady. Çыларта алды, „вошат“ деп çалыңды. Сыжықтарда бермек boldы. Әжелдер арқылы қолға тускеніне ужалатын секildi, әри қорқыр keledi! “Çыдам çyр, дывьсыңды сығарма, атыр тастымн деп „ қорқытыр қожамн. Bizdiñ adamdar көрген çerde Duvkортъ mazaqtар duv kylisti. Maqanda kylysip алды. Duvkor қалсылдар bir tomarqa отыра кetti. Әңі қасыр ketken, выгисip symirejip ketipti, kisi qaravoja ajarlyq. Eki setkedej vaqyt өtkennen кейin Stepanьjda men turqan valaqanqa тақыда bir aqty алдар алыр варыты. Stepanьjqa eki kisi çiverip edik, Stepanьjdanьñ алдар алыр varqan adamьн, solar ustar алыр quvтырqa алыр keldi. Olar Stepanьjdanьñ өçettiği tyvine çetetin tyri var. Endi qajтыр көре алmasпыз“ деп keldi.

Ajытqandarь keldi: көр uzamaj aq aqtар valaqannьñ kyl-talqanьн сығарды, Stepanьjda ycti—kyjli çoqалыр ketti. Cасыньñ syjeginiñ qajda қалqanьнда vile алмады. Al, endi Stepanьjdanьñ соңқы ustar берген adamь, rajdaly adam volыр сықты; yc kynnen соң aqtар қаланы алды, Oqan bir qатар қол kelip qosылды, degendi ajты. Ajытqandarь өtirikte volмады. Biz қалаj беттер attандық, Kamanьñ çijeginde aqtар kezdesip eki arada azdaqan соқыста volыр қалды. Соқыстың қасети аз aq секildi edi. Biraq kezdesip қалqan соң amal ne? Bizden 7 adam oqqa uctы. Egor aqaj qattы ыза boldы. Әrijne қаланы aqtар алды. Olar 150 деп adam eken, al қаланы қорqавсылар varлықы 40 samaly aq kisi edi. Alыstan eki çaq bir-birine azdap oq atыста bizdiñ adamdar ceginip ormanqa kirip ketti. Syjtip, çымvattы çoldas, bir çылдаj avqa tysken tavan valыqtaj ormannьñ icin kezdik te çyrdik. Qajda varsaqta алдымыздан aqtар сығарды, қызылдар adamdarьньñ aqtар çақына сықыр ketkenderi de boldы. Aqtardanda қасыр kelip vizge qosылыр ketkenderde boldы. Ije. Tav artында ulь azamattар соқысы çyrip çattы, el kalcakты қыспaqqa алыр çattы, vizde qarар çatqanьмыз çоq, қасап ajaqtарьнда vile алмады. Orman icindegi өrt секildi; bir çerde sense екinci çerden varыр qajtalavljady. Oсыjньjский yjezine çejin vardық. O yjezde kedejler көр edi, varлықы da arqan çөke esip kyn көретin. Egor aqajдыñ ыңқылы-сыңқылы көвеjip ketti—bir ret сықылыр attың astында қалды, çana ajaқына oq tijip çaralanqan edi. Aқыр Osop қаласыньñ çанындақы aqtардыñ қолына тусip қалды; ol çанында tert çoldasь мен aqtардыñ attы өскерине kezdesip қалыты. Ekevi а ыста өlip, Egor aqaj өzi çараqattanьр varыр қолға тусipti. Tөrtinci çoldasь Perm қаласындақы Germanьjanьñ oquvcсысы қасыр қутылыр viz-Льза ekevmiz çatqan қалаға keldi. Льзавет meni aqajды қутqарыр алуvqa volmas pa eken деп vajqар kelyvge çiverdi. Aqtар өзеннің воjында piristennen yc сақырымдаj temen çатыр edi. Keldim, qarasam çарым denesi çаланас, denesiniñ vərin çавыр ketken қан Egor aqacqa asuvлы tur. Adam qorqарлық, терisin çарьраqtар соjыралqan секildi! Oң қолыñ vilezikten çавыр тастарты çоq. Bir çөкеciden suradyм:

„Ne ycin asылан adam“ деп

„Bolcevik naқыз volcevik eken“ dedi. Мыnalar осында көrmegen azарты көрsetti. Сонда da qajтырpadы, ықыj осыларды сөgyv мен volды, әvден esin таңqанса urды. Sire осылар өlip қалqаннан кейin арагыр tastavда dejmin „dedi.

Men odan әri сыдаj алмадым. Çoldasьнды ajamasqa volama! Piristenniñ маңajында қалық көр өкен, мен:

„Sen төvetter ujalmaj çyrsinder me? Ajavсылықтарьң çоq қалық өкөнсinder, vəринди бирdej asарма edi“ dedim.

Ajqajым көр uzаqqa varмады.: meni aqтың өtiretteri ustar алыр нас-тықтарьна арады. Aq cactы adam eken, vežgegi varma nemene қалы-

qalbc etedi: „Sumbь soqьndar“ dedi. 20 saqtь sumbь cedim. Bir cuma-
qa sejn otьruvqada, calqamnan catuvqada samam kelmedi. Qajta me-
nin denemnin osьndaj volqanь saqsь boldь: tajaq otken sajn tola ver-
di. Tajaq maqan dene tьrvijesi sekildi me nemese, ije coldas, tajaqtь
arьndavьq savan attan kem cegenim coq, av dejmin. Terimde cьrtьl-
maqan, daq tyspegen cer coq, ezimde taqalambь: qanьmnan tyk qal-
dьrmaj qalajca tegis aqьzьp civermegenderine taqьm var. Sonda da
cyre almaaj catьp ьnqьldar ta kergenim coq.

Ije, az vaqьt tьnьsьmьz kenip kete qojqannan qajta kenilsiz vola
bastadь. Saqьn coldastardьq bir azь qaza tapьtь, bir qatarь qьzmet ceni
men can-saqqa tarap ketti. Lьjza Eketirьjn vorikke oquvqa ketti. Onda
Sberlovskij volьp atalmaqan kezi. Men calqьz qalqandaj boldьm. Selsə-
vottegilerdin vəri de cana adamdar edi, bizdin emirimizden viletinderi
az, sonьq ezin tek vasqaiardan estyv arqьlь vilgen saqa adamdar edi.
Olar tuvralь bir kəkirek avruvь var cas cigit, eki cьl boldь olip qaldь,
mьnadaj olendi cьqaradь:

Qaravьlqa cьqьp alьp əkimder

Estigen vilgenderin kynkilder,

Biz osьndaqь sel səvet,

Basqa əlemin bizden avlaq əri ket.

Ol kezdegi bizdin cergilikti ykimetimiz osьndaj edi. Onan kejin ca-
na caruva sajasatь bastadь. Meni sapqozqa cumьsqa kirgizdi. Biraq
uzaqqa varmadь. Mektepte storoc volьp istedin. Menen qaj cendi storoc
cьqadь dejsiz? Muqalim kəri adam edi, acuvlancaq, əri sьrqatь var—dь,
balalardь cek keretin. Caldanьp kundeme cumьs istep kyn elte bastadьm,
vajqajmьn: vəri de kejin ketip vara catqan sekildi kerinedi, terenge
qulavqa mьj vatraqqa vetter vara catqan sekildi: Qatьndar ajuvandьq
kepterin qajta kije bastapьt. Ozimdiki degennen vasqa ec nərse vilgile-
ri kelmejtin sekildi. Menim vasьmdaqь ylken kemcilik-qьjsьn saqьn
nacaq vilemin onьma ujalьp-ta cyrdim, biraq oquvqa vaqьt coq. Onьn
ystine ozimdi ezim vajqajьm təcirьvanьq adamьmьn, cazuv sьzuvdь,
naqtь emirge ezimizdin turmьsqa qalaj yjlestirip rajdalanuvdь da
vilmejmьn, evim coq adamьmьn. Tek viletinin-bizdin turmьsьmьzdaqь var-
lьq kenilsizdikterdin, taqьlьq emirimizdin ec bir mənsiz volьp cьqu-
vьnьq sevevi-ceke meneikti caruva. Ər qajьmьzdaqь oz lasьqьmьz-
da volsa eken degen maqsattь qana kezdejtindigimiz. Eñ aidь men tur-
mьstь qajta quruv kerek munь da vilemin. Turmьstь qajta qurqanda
təmennen əjelderden bastav kerek. Yjtkeni turmьstьq tьregi əjel, əjel-
din terinen, qanьnan quralqan nərse. Ər bir əjel oz yji caruvacьlьqь-
nьq qamьnda cegyvli cyrgen kezde turmьstь qalaj qajta qurmacьsьn,
onьq ystine əjeldin qat taqьmajьndarь ete az-oquvqa vaqьttarь coq.
Əjelderdin varlьq emiri ajaq tabaqьn arasьnda volsa, sonьnda kir cyv-
uv men otetin... Men əjelderdi kirdi ortadan birigip cyuvvqa da saqьr-
dьm; vərin birdej cyvmajьn volьndar, ortadan eki-yc kisi cьqьp ke-
zektisip cyvatьn volьndar dedim. Budanda ec nərse cьqrajdь. Birevden
birevdin ujaluvь kesel boldь. Qaj yjdin volsa da kir qonь eski camaj-
tьn cerleri var, əri negizinin əzi nacaq volьp cьqtь. Əjel oz yjinin ki-
rin əzi cyvsa, kirine, cьrtьqьnada qaramajdь. Al, ortadan birigip cyva-
tьn volsa, sonьq vəriddə kezge tysyvge tijis. Olar vьlaj dep maqan ajt-
qan coq, ezim seze qojdьm, olar menin betimdi savьn məselesinen qaj-
tardь. Savьndь qalaj eseptejmis, birevdin on velek kiri, birevdin tьrt
velek kiri var. Savьndь qalaj eseptemekcisin dep dav saldь. Artьnan
kej birevinin orьndьqtь moьndaqandarbь da boldь-savьnnьq carasь
cenildi-ujatьn qajtrekcisin desti.

Azьraq əldenip, avqattanajьq, ortadan kir cyvatьn orьn, nan pisi-

retin orın çana monca salamız desetin „Avqattanajbq“ dep çıvatqan boldı. Qatındar vajlıqtı kesapatnıan qırqıanymızda da bilmeç qalamız dedim. Biraqta isimiz azdar aloqa basa bastadı. Azdar savatsızdıqımızda da çojır kelemiz. „Kirestjankanb“ birlesip oqıjımız, „Kirestjanskij gazetinin“ bizge tijgizip kele çatqan komekteri kör. Nesinajtasız! Bul gazet bizdin-dosımız!

Bizge qımbattı çoldas ökocerlik punkt kerek, jaslıj kerek, biz Antonıardın sarajın ejelder qulıvına bergün surajımız, saraj berene aqactan salınqan, çar çana qalrında eki çıl boldı vos tur.

Əjelder özderine ne kerek ekendigin bir birlep savsaqç men sanaj bastar,—edi savsaqtar çetpeç qaldı. Sondıqtan çudırqç men ysteldi urqçtar otırır, qajta sanavqa kiristi.

—„Bir—Eki“...

Kerekterinin sanı 13 ke çetkende acıvıanır ta ketti bilem, men i vujırge eki ret çojır çıverip vılay dedi:

„Çoldas, sizder ejelderge kenildi az völip kelesinder, ejelsiz sotsjajlizimdi ornatur mümkün emes degen sözder esterinizde me? Beveldi umıtır kettinder me? Al, Lenin ne ajtır edi, Stalin ne ajtqan esinizde me? ejelderin qolın uvaq—tyjekten vosatır turır, olarqa memleketti vasqaruvdı yjrete almajındar! Al bizdin Uvkomda, Rajkomda, kenseden çıqrajdı, inge kirgen ajuv sekildi, urıpta çıqara almajın. Ajtatındar „çalqız sender emes“ vasqada çumıstarımız var deçdi. Al endi, çumıs isteletin çumıstar ajqın. Egerde er bir ejel özini qazan, ocaqın ajnalıruv men völsa, bizge tyseri ne? Mine-mine! bizdi, ejelderdi avır azartan azat ornına çırıp isteletin çumıstan vosatur kerek. Vos vaqıt berguv kerek. Men osında üç ret keldim. Sanaj ver, varır kelyvi 120 saqırım, varırqç 260 saqırım. Onaj deçmisin! Bul çartı aj vaqıtım varır, kelyvge ketti degen söz. İjə, çarar! icimdeginin vörin ajtır bitirdim, av deçmin. Ujıqtav kerek volar ketejin. Al, sen maqan uvkom adamdarın qırqıan alır ver, yjtresen Çyrkomge sejin varamın. Eh, tezirek partiya myceligine tysem eken, vörininde ujıqın acqan volar edim“ dedi.

Säken Sejruvllinnin ädebiyet majdanında oqıy qızmetinin sıjıma sıldıoıy

SÄKEN SEJRUULLIN ÇOLDASQA

Ädebiyet majdanında oqıy daıqtı qızmetinizdiñ 20 sıldıq merkesi kuni BK(В)Р nın Qazaqstan ökelik komijtetini men Qalq komijssarlar nın soveti sizdi-qazaq enbekcilerinini volsevık aq nın-quttıqtadı.

Qazaq qalq nın patca ykimeti kalonija qıldıoında ustaqan dövirde, revolyutsija çoldarında, azamat soqısnın vaqtında, sotsijaldı qurılıs tusında siz körkem sözinizben qazaq enbekcilerine qajratberip, solar dı qazaq qalq nın tap duspararına qarıs kyreske, proletarijat revolyutsijas nın duspararına qarıs kyreske çıııdıgır otırdıqız. Lenin-Stalinnin ulı partijas nın tuv nı berik ustadıqız.

Ordendı çazuvıç proletarijat revolyutsijas nın enbek sıırigen saldatı, BK(В)Р nın Qazaqstan ökelik komijtetini men Qalq komijssarlar nın soveti ädebiyet majdanında oqıy işinizde vudan vııaj da örkennizdiñ ösyvine tilektestigini bildiredi.

**BK(В)Р NIN QAZAQSTAN ÖKELIK KOMIJTETI
QAZAQSTAN QALQ KOMIJSSARLAR NIN SOVETI**

SÄKEN SEJRUULLINNIN ÄDEBIJET MAJDANINDAOQIY 20 ÇILDİQ MERKESI TUVRALI

Qazaqstan ortaldı atqaruv komijtetiniñ qavlısı

Çazuvıç Säken Sejruvllinnin ädebiyet majdanında oqıy 20 sıldıq merkesini este qaldıruv usin Qazaqstan Ortaldı atqaruv komijtetiniñ prizijduvıç qavlı qıladı:

1. Semej qalasında oqıtuvıçlar instijtuvtı, Almatı ıstansasında ortaldı qazaq mektebi, Aqmola qalasında Ycijlijcnij köcesi, Köksetav qalasında Navereçnij köcesi Säken Sejruvllinnin atı men atalsın.

2. Qaraqandı-Balqac temir çol nın Çezqazqan çolı vastalatın № 11 trazijezi Säken Sejruvllinnin atı men atalsın.

Sejruvllin çoldastıñ öz vas nın rajdalanuvına bir çenil macijna völinisin.

Qazaqstan ortaldı atqaruv komijtetini
predsedatilineñ oğınbasarı Çangeldijn.
Qazaqstan ortaldı atqaruv komijtetiniñ
sekretarı Çııavajır.

Ataman Annenkor әтиретиниң қолында

(*Basъ etken sanda*)

Yjdegi çoldastar tertevinen: Nededі? “Ne boldъ? Nege araqan eken?,” деп сурілесіп сурасър қатыр.

Nege araqanъn bulardъn ezderide anъq vilmejdі. Araqъr bir qarap-қъ, tar, suvъq vөлmege bulardъ qarap, tez qajta съqarъr, viz otъrqan skoloqa qajta alъp keptі. Tertevi vasqa es tene vilmejdі.

Erteninde qamvajdъn keј bir saldattarъnan epтер vilsek, bul-tertevin atraq volъp araqъr, toqtalqan eken . . . Erteninde „Mөtennen“ erte суріп kettі. Sunaq ajaz azъraq sъndъ. Суріsimiz өndimejdі. Kynine otъz саqъrъmnan artъq суре алмайтъz. Canaqa eki çoldas mingende, qasъndaqъ ekevi çajav otъradъ. Bir canaqa ije volqan viz, Bөken, Çumavaj, Abdolla men tertevimiz. Aqmoladan суз саqъrъmdaj съqqan son, Abdolda çajav суре алмадъ. Bir kynnen son Çumavaj da çajav суре алмадъ. Abdolda men Çumavaj canada otъradъ. Bөken ekevmiz çajav суреміз. Kijim qalъn, çol qarъb. Biraq carcamajtъz. Çumavaj men Abdolda otъrqan son canaqa viz minvejmiz. Canaqa tert kisini mingizvejdi. Övden carcaqan son, съdaj almaj, keј çerde Bөkende canaqa minip qaladъ. Ye kisini canaqa көр otъrqъzbajdъ. Qamvajdъn saldatъ көр, zekirip, Bakendi canadan tysiredi. Bөken keјijdi.

„Senderdiki ne avruv“ деп, Çumavaj men Abdollaqa keјijdi. Bөken өvden carcar, суре алмайтъn volqan son, canaqa Çumavaj ekevi kezек minetin boldъ. Maqan minuvge volmajdъ. Men minsem çajav суре алмайтъn çoldastar canadan tysetin volqan son, men laçsъz, ыqъj çajav суретін boldым.

Kөjlek pen vespet ter men suv voladъ. Sьrt kijimge ajaz ven qъrav, muz qatadъ. Kijim avъr. Qar qalъn. Çol qъjъn. Kyn birde ajaz birde voran.

Aqmoladan eki суз elyv саqъrъm çerdegi Cortan pasylke-staniјtsasъna keldik. Taqъ da bir skoloqa qamadъ. Topъrlap çattъq. Ye tert çoldas qamvaj men suvqa kettі. Biri Çumavaj, suvdъ өkeldi. Çaj qajnatъp çатыртъz. Çaj icip, bir az çadъrap, әngime ajtъsъp otъrdъq. Martъnъp (çumъsker meqanijк) tөnkeriscilderге арналqan bir deklamatsija ajttъ. Çana bir çoldastarda өlen, çьrlar ajttъ. . .

Kөkce-tavdan asъp bir kyni „Azat“ pasylkesine kelip qondъq. Bir tar yjge vөrimizdi өkelip qamadъ. Kyndegideј yjrencikti, esik aldъnda kuzetip saldattar tur. Kөkce-tav maъna kelgeli kuzetke ыqъj bir çuvas saldattar turatъn boldъ. Әnkilevleri samagon izder суріп ketetin boldъ. „Azat“ pasylkesine kelgen сонда kuzetke ыqъj çuvastar qalъp, ыqъj veјbastaq saldattar qalanъ aralap ketken. Bir vaqъtta, viz ven çarsar vөлmede, kuzetci saldattardъn bir azъnъn kyçildegen, caң-cuң davъstarъ съqtъ. Çançaldasqandaj boldъ. Boq avъz estile vastadъ. Caңq etip-mьltъq atъldъ. Çançaldasqandar çarsar vөлmeden topъrlap съqъp, viz otъrqan vөлmenің esiginің sьrtъna kelip, topъrlap kyçildesti. Esikti kelip solqъydattъ.

„Çiber!- atъp tastajmъn vөrin! Çiber! Ac! . . . “ degen davъstar men birevler qarъblasqandaj volъp çattъ.

Bizdiң esiktiң icinde turqan saldat, esikten съqъp: „ne kerek? Bul ne degen vassъzdъq“ dedi.

Tez qajta kirip, esikti çavъp alъp, velіндеgi qançarъn suvъrъp alъp, esikke qaraj ыqъajlap ustar, esikti vasъp turdъ.

Ar çaqьnan kyçildegen davьs: „Ac! Ac! . . .“ dep esikti tepkiledi. Icindegi kyzetci, qançarьn çalaçactar ustaqan voьь men, esikti acradь.

„Bul ne? Bul ne?“ dep icindegi kyzetciden surastьq.

Kyzetci kejiçen tys pen: „E, ijter,- mas volьp alьptь . . .“

Osьnda kiremiz dep vьlcyldar çyr!“ dedi.

„Nege kiremiz dejdi?-dep surastьq.

„Отыра бериндер- kirgizvejmin! . . .“ -dedi. Bir azdan sonь esikti uruv basьldь. Azьraq çajlasьp, aqьrynda qojьldь.

Erten-erte „Azattan“ çyrıp kettik. Çolcьvaj: „Tyndegi ne?“ dep surastьq.

„Әсејin bir aqmaqtar mas volьp, sizderge mьltьq atraq volьptь! . . .“ desti.

Qьзыçarça qaraj çyretin ylken qьsqь çol men kelemiz. Endi, çolcьvaj olaj өtken, vьlaj өtken çyrginci qazaqtar kez vola vastadь. Kөvi-nese qarsь kele çatqan qalacь qazaqtar.

Bir көk attь qazaq kez voldь. Bylkildetip keledi eken. Suvьqqa ton qan. Mojnьnda ylken aq tyvit carьp var. Atamannьң eki saldatь ustaj aldь qazaqtь. Qazaq, birdeme dep төmencilik pen seyledi. Carьpnan ustaj alьp, saldat tartьtь-qazaq qьloqьnpьr at ystinen enkejdi. Mojnьndaqь carьpн çulьp aldь da qoja verdi. Qazaq vuralqь kycik төrizdi qьjralaң-dap çөnelidi.

Çol avььnda bir caqьrymdaj çerde, qazaq avьь kez voldь. Avьl çadaçaj çerde eken. Çьlmьjtьp, yjlerin qar vasьp qalqan. Pecterinin „mürçalarь“ mojnьndarь çana qarajadь. Pec „mürçalarьnan“ vuvdaq-tar tytin çana çьqadь. Avьldьң ijtereri yrıp, tizvektelip, çьqьrlap kele-çatqan vizdin aldьmьzdan çьqtь. Atamannьң saldattarь ijterge, vаты-latьp mьltьq atьp qoja veredi. Ijterer cocьp, tura qacьp, qalьң qarça tuң-çьqьp çatqan avьloça varьp tьqьldь. Qar vasqan çaman yjlerdin төbe-lerine çьqьp alьp, çөvilder yrısti. Atamannьң partijzandarь ijterge nusqar avьldь atqьladь. . . çyrıp kelemiz . . . çana bir tizvek qalacь kez voldь. Çanaça astьq tijegen. Tyjege astьq artqan. Qalacьlardьң ysti vasь çьray. Betteri көgerip tonqan. Öñkej qazaqtьң sorьlarь. Çyk-tereri avьr. Әreң çьlçьp keledi. Atamannьң partijzandarьnьң birevi bir qazaqtь ustaj alьp, qaqьp qaldь. Qazaq çalp ete tysti. Qarça domalatьp vasьndaqь senseң tьmaqьн sьpьpьr aldь. Birevi bir qazaqtьң mojnьn-daçь çana bir carьpн çulьp aldь. Qalqan үc-tөrt qazaqtь әсејin bir eki salьp qalьp, „domalatьp“ qarça avnatьp qoja verdi. Olardьң aluvça çarajьn ec nөrsesi volmadь. Ectеңe ala-almaj qalqan atamannьң bir partijzаны qьlçьpн сувьpьr alьp, çyçlirip varьp, tyjenin ystindegi artqan çaptardь çarç etkizip savьp өtti. Üc çar tyje ystinen domalar çerge tysti. Qapta undar aq çardьң ystine aqtarьlp, cacьlp qaldь. . . Syjtip çajrap qala verdi.

Çyrıp kelemiz . . . Çana bir az çana qalacь kez voldь. Qalacьlar tajanoçannan atamannьң өtireti savuvça dajarlanьp keledi.

—Men, bir çarçanda үc arçandь kece alamьn - dejdi birevi.

—A, Men, төrt arçandьda çavat kece alamьn!-dejdi birev.

—Men vурьн savamьn ! dejdi birevi.

—Çoç, men vурьн savamьn!- dejdi екincisi, . . .

Sьqьrlasьp, qalacьça ajçastьq.

Atamannьң çasqьrlarь qalacьnь endi taladь, Çarьq eted qьlçь,- tyje-nin ystinen domalar, aqtarьlp un menen vьjdeј qaladь. Çarьq etedi-velek-velek volьp arçan qaladь. Qaptarda domalar çatь, qazaqtarda domalar çatь.

Birevinin vasьnan tьmaq sьpьpьlp çatь, birevinin mojnьnan ca-çьp çulьnpьr çatь. Birevinin ajaçьnan çaptama etik sьpьpьlp çatь. Yjilip-tөгiltip qalacьlar qaldь. Çyrıp kelemiz. . .

Köksetay, oñın mañındaqı qalın orman elde qacan artta qaloqan. Endi appaq dala. Töneresine köz çetpejdi. Aq teniz tärizdi. Qıjır çoq tärizdi. Aq tenizdin qıjır aspan men qosılsın. Qıjırsız appaq ızqarlı teniz. Çımçılas appaq aj dala. . . Çımçılas appaq qalın qar basqan ajdalada, tar çol men cıvar biz kelemiz.

Appaq qardıñ ystine, bir mezgilde, aq qağazdıñ ystindegi eki noqattaj volır („ . . . “ tenin eki noqatında) eki qara körindi. Eki attı kisi tärizdi. Çortır keledi, eki qarandıñ arası bir ese qosıladı. Bir ese asıladı.

—Ej, Kole, men analarqa, osı çerden tijgize alamın ba, çoq pa? dedi atamandıñ bir çigiti birine.

—Тув, qajdan tijgize alasın!—dedi Kole.

—Neden wos qılasın, tijgizsem?—dedi, partızan.

— Ajda, at,—tijgizsen м ь н а сарымды vereјін,—dedi Kole partızan.

Ol eki arada, çol men çortır kele çatqan eki attı kisi tajandı. Ekevi de qazaq ekeni ajqın bilindi. Noqattaj volır көringende-aq ekevinin qazaq ekenine es kim cıvalanqan çoq edi.

Atamandıñ mergeni otıra qalıp көzdedi. Eki attı qazaqtıñ qarısı aldınan basıp saldı!—tijmedi. Çana basıp saldı, tijmedi...qazaqtar çalt berip, keјin tura ker qactı. Attarıñ vorvajlar zımratır waradı. Тақьда attı taqь da tijmedi. Qazaqtar uzap ketti, warıp-warıp çoldı tastap, tıñ qar men omwılatır qıjıstap çeneldi. Mergen taqьda bir eki iret attı qazaqtar omwı qar men attarıñ maltıqtırıp, qıjıstırıp ketti. Bul çerde atamandıñ saldattarıñ çajay volqandıqı çaqısı voldı. Olar attı volqanda, eki qazaqqa bir az oјın volatın edi. Qamvajdıñ attıları Köksetayqa kirgen soң ozıp ketken edi.

Mine, atamandıñ etiretinin minezi!...Orınborda atamandıñ aqsaqal Dıvtır pen „Alac-ordandı“ aqsaqal kezdeskende, qazaqtıñ karıjalarıñca qucaqtasıp amandasadı. Al, atamandıñ çigitteri avlaq, ta qazaq pen kez bolsa, qazaqtı nısan qalıp atadı! atqanda, Mustara-Qoqaj ulı qorqıtqan özbek basması çoldastarıñca qur dөriler atrajdı, qorqasıñ oq pen atadı.

Өkre çoq, aqsaqaldarda сьн çyrek pen isteјdi. Çigitteri de сьн çyrekpen isteјdi.

Ijә! Ataman etiretinin isteri osı. Bular wujtip kele çatqanda, ataman Annenkorıñ wasqa etiretteri Semeј çaqta, Çeti suv majdanında „Alac-orda“nıñ qazaq etireti men birge tize qosıp volcevikter men soqısı çatır, çana bular wujtip kele çatqanda, „Alac-orda“ otaqası, tekenin сьтасына salqan nasıvajıñ qonısıñan alıp, erimine quja tıstır сьрт tykirip qojıp, erinin сьмьтәр qalcaqtıñ wosaqasında otır. Bular wujtip kele çatqanda, Semeјde „Alac-orda“ men, Ataman Annenkor volcevikterdi qurtıwqa qazaqtan көnildi әsker çasap çatır. Bular wujtip kele çatqanda, „Sarı-arqa“ gәzetine wasıqan atamandıñ çarlıqın bul araq keltirelik:

„er көnildi qazaq çigitterinen 1-inci qazaq polkın çasav tuvralı ataman Annenkorıñ devezıjesine сьjarıqan nөmir 180- çarlıqıñın 3-inci wası“.

„Menin quzırма kelgen әrteleriје (zenberек) kariјtanı Toqtamıс ulına er көnildi qazaq polkın çasavqa tez qosamın.

En aldı men orıсca tәlim alqan qazaq azamattarıñan, wısevnaја komandı (әpitserlik medırese) çasalsın. Majdanıñ kycin көweјtuw ycın bul polkinin çasalqanı өte керек. Çana zamanı da. Yјtkeni, tuvqın çerin qorqay ycın qazaq majdanqa өzi warıp, atısıp, ulgi volıarlıqtaj erlik көсетip, çeti-suvdaq көrellerdi çojmaq volıp çyrge-

ni belgili. Er kɵnildi birinci qazaq polkınıń qızmet negizi vujrıqqa moǵın usınoǵı, qarlıqqa kengic, tɵrtivi mɵqtı, „sajasattan sırt“ cır-gietikke qurıladı. Cırıv, turıv, yjretıv retı qazaq orıstardikindej boladı.

Kɵrcilderdi (bolcevikterdi) cırıvoǵa er kɵnildi azamattar irkilmej, el-degi aqsaqal, mırzalarda tarpraqtamaı cımbla kirisyvi maqul“. „Sarǵarqa“ 1919-cıl, 14-qınuvar № 65

Sonan „Alac-orda“ Annenkor ɵtireti men tize qosır, bolcevikter men soqırsır cırqan ɵskerine cırdem cırınar cıttı. „Sarǵarqanıń“ cırnoǵı 1919-cıl qınuvarda cırqan 65-nɵmirindegi bir maqlıvmattı bul araqıa kɵrsete ketejik. Gazetten:

„Majdandaǵı alac ɵskerine cırdem“.

„Cıti sıv majdanında kɵrcilder men soqırsır cırıgen alactı tınoǵı ɵskerine sɵlemdeme cırerıv usın, Alac qalasındaǵı qazaqtan aqsa cırdemi cırıla vıstanoǵı ɵtken sanda vasıır edi.

Cırıvoǵa saılanoǵan aqsaqal, mırzaların atı da vasııan edi. Cırıv komıjtetinen qaqaz alır, cırdem cırınaqandar:

1) 3-nɵmir qaqaz ven cırıgen Bıman ɵvdıcsɵkir Cırıkvek ulına cır-demin vergender...

2) 22-nɵmirli qaqaz ven cırıgen yjeznıj Zemiskıj ɵrǵavasınlıq tu-cesi ɵvdılqamıj Bolatvıj ulına vergender...

Vırnoǵılar men 13272 som 50 tıjın“.

Bular sıjtır cırqanda, ataman Annenkorın partıjzandarı cırıgen cırinde qazaqtı qasqırca talar cıttı. Bul tıvralı da gɵzetke vasııan bir az maqlıvmattı keltirejik; Gazetten:

„...1918-cıl dekavır cırıdında Semej yjezinin, keı-tıvek elinin komıjtetı məlım qılın:

Ataman Annenkorın ɵtiretterinin Pavladar yjezine qaraqan stavınlı vıstnoǵı Keı-tıvek eline 50 mın som aqsa, 10 at salıq salır, cırınar aldı. Cırna da keı-tıvek elinin vajlarınan ɵtiretin zorlıq pen al-qan nərseleri:

1. ɵdılqan Cırılzaq ulınan 10 mın som aqsa, 6 mın somdıq vıl, saı, vır cırıqa at, vır qasqır icik, vır kuzen icik, 3 kɵrpe, 5 vıt sarı maj.

Ekinci kelır ɵtiret ɵdılqan Cırılzaq ulınlı avılınan kıjım, kıjız, bıdıs ajaqına cırın cırınar alır ketti.

Ekinci-Aldonoǵar Najmanvıj ulınan 21 mın som aqsa, 3 at, eki tuje varlıq cırna, saıman men cırnoǵa salınan kıjız,

Ycinci Bolckoviskıj uıymın (ɵrtelıj) larkasınan 6 cırz som aqsa 10 rıcka cırır.

Tɵrtinci-Mamvav-Bekvav ulınan vır icik, 10 qadaq qaqaz saı, vır ıtaq...

Soqırsır kɵrgender: ɵlı Cırkevaj ulı, Belgıvaj ulı, Beketulı cırna vısqalar.

1918-cıl 20-nojavırde Semej yjezinin, Besqaraqaj elinin qazaqtarı ɵkvar, Bek-ıjer Bɵjten uldarınan, Acırın, Dol Arıroz Bɵjten qatında rınan tysken arız:

16-nojovır kını Bɵjten ɵlı ulınlı qıstavına soqır qalasın (Kırsuvınskıj) dın 5 qazaq-orırs men Ataman Annenkorın ɵskerine qaraqan vır ɵtiret saldat keldi. ɵtiret vıstnoǵı eki-ərıjtsar: vırevı orırs, vırevı Qıtaj.

Orırs ərıjtsar Pasın Bɵjten ɵlı ulın mılıq pen atır ɵtirdi. Varlıq mal mıılın ɵtiret talar ketti. Alınan nərseleri: aqcadaj 20 mın som, 65 mın 384 somdıq ər tırlı nərse, varlıq 85 mın 384 somdıq.

ɵlgen Bɵjten ɵlı ulın doqtır soıqanda cırnoǵı ɵktısın (qaqazın) 20 mın som alında vırıgen rıspeskesin arızına tırker vırıgen. („Sarǵarqa“ 1919-cıl, qınuvar № 65).

— Ра, сиркinder!...

Қаңақ мінездерді көрген сайын орыс қолдастардың кей биевлері биздің қасымызға келіп, сүрекерінің қажнап келе қатқаньн билдіріп кетеді.

Тізбектеліп, аяндар биз келеміз. Қызы-қарға тајандық.

Қызы-қарға тајанған соң қамбайларымыздың қылықтары бір аз өзгергендей болды. Азырақ ілери сұмсарақандай болды. Қолдастар бул өзгерісті көріп, өз ара „Бул қалай?“ десті. Қамбайдың ісіндегі менің қијенім, мен сөјлеспеген соң, маған тајана алмай келе қатқан. Мені мен сөјлесууге ылақ қасады. Әвели қолдастар мен сөјлесті.

— Сөкен маған неге өкпеlejді! Мен буларға салдат болайын деп келе қатқаным жоқ. Мен, әсејін еріп келе қатырмын. „Оқувоға тусиреміз“ деген соң келемін. Оқувоға тусірмесе қасыр кетемін. Сиздер, Сөкенге айтпыздар...депті.

Қијен мен сөјлестім. Қијен өзін ақтар, қаңақ сөзін айтты. „Енді не қылайын!“ деп ақы сұрады.

— Өзін, „оқувоға тусемін“ деп келемін дејсін оқ. Сімен келгенге сол оқууды қарастыр. Соқысқа барсаң қызыларға қасыр кет-дедім.

Әвели бір аз ұрысты.

— Ақмолдада оқуыңды неге тастадың?—Неге мұнса ақмақ болдың?... Осы ақпан мен қаңтардың қызы сұнақ аязында қажавлар биз вен бірге сүмендер келе қатырсың. Бетің тынау-усіп, қосалақ-қосалақ қара болып келе қатқань. Ој сиркин-ай-не деген ақмақсың!... Осылардың үкіметі, енді ұзақ тұрады дејсін бе?... Ертең совет келгенде қажтесің?—дедім. Қијенім не оқувоға тусіп қалатын болды, не қасатын болды. Сөјлесіп келе қатырмыз.

— Не қавар бар-дедім.

— Қијен, қаң қақына қарапыр қойыр:

— Қызылар келе қатса керек. Үрі мен Орынборды алып қойыпты деді-сөздерің.

— Үрі мен Орынборды алып қойыр ба? Ендесе булар осы қаз осы қанса қирейді-дедім.

Әлгі, Қызы-қарға тајанған соң, атaman партизандарының қылықтары өзгергенге сол Үрі мен Орынбордың алынуына оқ деп ојлады:

Қолдастардың көңілері әсер-тәуір көтеріліп қалды.

Ақмол мен Қызылардың арасына он сегіз күн сүріп келдік. Қымырдың бесінде (5) Ақмолдан сыққанды, сөјіміне үсінде Қызы-қарға келіп кірдік.

Қызылардың үлкен көесіне келіп кірдік. Тізбектеліп келе қатырмыз. Қамбай мылтықтары ыңғайлар ұстар, бизді қорсап келеді. Көесіндегі сұрт аңғайыр қарап қалады. Қызылар, маған бұрыңғыдан бір түрлі зор тәрізді көрінді. Қалқы да бұрыңғыдан көр тәрізді, адамдар да бұрыңғыдан қат сыяқты. Көесіне сүрген әскерің кижімділер көр. Кижімдері орыс салдаттарыныңкіңдеј емес, әдемі. Түрлері сұлу, војлары сымдай. Сөк-славактар осылар екенін танып келемін. Сүрістері бір түрлі сејдің. Қаңа қана војге алын аттарға аяндайды. Сырт—сырт, қалт—қалт.

„— Ај, тына іттер, ерке-ав!“ дејмін ісімнен.

Қаланың меесаны мен вајларының қақысы асы, қақысы аты, сұлуы әжелі булардың қолында-ав, дејмін.

Қызылардың үлкен көесінің аралатып отырып, бизді әкеріп, қаланың бетіндегі, сұға тақтайлардан істеген бір лагірге қаманды.

K O N S U L T A T S I J A

Zamanьmьzдың қаңа konstijtuvt्सijasьның proektь

Birinci sovettik Konstijtuvt्सijasiniң qavьldanqanьnan vari 18-сы өtti. Sodan bergi kezde visdin sotsьjalдь otanьmьzдың vet vejnesi negizineu өзgerildi. Sotsьjalizm qalada da, avьlda da typkilikti çendi. sotsьjalistik mençik Sovet memlekettik qurьstьn verik negizi voldь. Artta qalqan əlsiz avьl caruvacььqьtь elden aldьnqь qatardaqь teqnijkege belengen kucti endustirijalь elge ajnaldь. Soqanьn ornьna traktor men kamvajьn keldi. Avьl-caruvacььqьn qalqozdandьruv negizinen ajaqtar otьr. Syjtir sovetter odaqь dьniye çyzindegi eң iri sotsьjalдь çer caruvacььqьnьn eline ajnaldь.

sonь arqasьnda vizdin elimizdegi Qalьqtьn taptьq sostavь өзgerildi, qalavcь taptar çojьldь. Sovettik qoçamьnьn əlevmettik qurьsь qala men avьldьn erikti enbekçilerinen quralьr otьr. Sovetter odaqьndaqь sotsьjalizmniң verik çana typkilikti çenyvi pormasь (tyri) ultьtьq, məzmunь sotsijalistik mədenijettin çalьqtar ərcyvine çol actь. ulь Sovetter odaqьnьn vəlimderi volьr otьrqan ultьtьq sotsialistik respublikalar əsir ənip, nьqajьr sovət vьqaracььqьnьn mejline çalьqtar ken-yv arqasьnda enbekçilerdin qalьn çurtcььqь memleket vasqaruv isine toььq qatьnastь.

Elimizdin ekanomijkesi men caruvacььqьndaqь çoçarqь ajьtəlan-ulь өзgerister Stalin zamanьnьn konstijtuvt्सьjasьnьn proektine (çovasь) kirgizilip otьr. Bul konstijtuvt्सьjanьn proektisi vykil qalьqtьn talqьlavь ycinil çarьjalalьr otьr. Bizdin kəzirgi tarьjçьdamuvьmьzдың қаңа kezeninde çarьqqa eьqьr, çalьr qalьqtьn talqьsьna tysip otьrqan sotsijalizimniң mənepesi — қаңа konstijtuvt्सьjanьn ujm-dastьruvcьsь, çasavcь danьcranьmьz Stalin çoldas. bul proektьnьn alatьn ornь elcevsiz ylken, tek vizdin elimiz çana ycin emes, vykik dьniye çyzi ycinde maңьzь zor.

Bul konstijtuvt्सьjanьn orasan ylken maңьzdarьn atar ajьsaq eң birinciden bul Stalin zamanьnьn konstijtuvt्सьjasь. Sondьqtan bul Stalin-dik Konstijtuvt्सьja volьr ataladь. Stalin-dik қаңа konstijtuvt्सьja ulь çana zor avqattь sovət qalьnьn tarqan tavьstarьnьn kodeksisi. Munda milijondardьn osь kьnnin əzinde tarqanь, milijondardьn osь kьnnin əzinde qolь çetken olçalarь çazььr otьr, bul tavьstardь çer çyzinde ec qandaj kyc vizden tartьr ala almajdь. Қаңа Konstijtuvt्सьjanьn asa ylken maңьzь da kyci de osьsьnda.

Otanьmьzдың қаңа Konstijtuvt्सьjasь çer çyzilik tarьjçьj maңьzь var raktьnь ьsprattar otьr. Çer çarьnьn altьdan birinde əndiris quraldarь men sajmandarьnьn çeke mençik dəviri məngige vitti. Adamь adam-

ның експлоатациясына қасиеті менгіге қойыды. Өндіріс қурамы жеке мен-
шікте болмайтын, эксплуататорлар мен қан сорабыстары болмайтын қана
қоғамды құрылысы менгіге орнықты. Қарулылықтың сәтсіздігі сәтсіз-
дігі мен сәтсіздігі меншік қанды. Қер қузының тарыққы қана заман,
қузыге асқан сәтсіздігі меншік замань васталды. Сондықтан
бул конституциясы қер қузы коммунизмінің орған үлкен
самсырақ, капитал елдеріндегі қаналқан қана езілген қалың буқара-
ның көзі осында болды. Бул самсырақтың нұры сәтсіздігі сол қалың
буқараның қенетін қолы, кеңесіні тақыда аяқын көрсетеді.

Соны мен осы қарғаға сәтсіз, қалың құртылықтың талқысына түсіп
отыран қана конституцияның проктысы біздің еліміздегі сәтсіздігі-
зімінің түпкілікті қенетінін аяқын дәлелдеп отыр.

Үйткені совет республикаларының бірінші конституциясы мен қана
конституциясының арасындағы болған үлкен өзгерістер, конституциясы-
ның СССР қоғамды құрылысын сүзеттегі бірінші тарында қана
азаматтардың негізгі қурамы мен міндеттері туралы аятықан кон-
ституциясының X-тарында тақыда тақыда басқандай етіліп анық ая-
тықан.

* * *

Қоғам құрылысы туралы тары сәтсіздігі мемлекет, оның негіздері
сәтсіздігі меншік, сәтсіздігі пірінсіздігі, СССР дың сәтсіздігі-эка-
номиялық негіздері туралы аятыды. Конституциясының проктының тамасы
4-статиясы былай дейді:

СССР дың экономикалық негізі-қарулылықтың капиталистік
системесін, өндіріс қурамы мен сәтсіздігі меншік жеке меншігін
қоғам қана адамды адамның експлоатациясына қасиеті меншік
қенетінде неқайқан қарулылықтың сәтсіздігі системасы қана өнді-
ріс қурамы мен сәтсіздігі меншік сәтсіздігі меншік жеке меншік

Мунан сәтсіздігі қортында қандай? Атар аятық ол қортындағы мына-
лар: қарулылықтың сәтсіздігі системасы мен сәтсіздігі меншік орны-
қты. Қалыда да, аятыда да қана қоғамның буқарынысыны берік негізі
осы сәтсіздігі меншік болып отыр. Өндіріс қурамы мен сәтсіздігі меншік
жеке меншігі қойыды, адамды адамның експлоатациясына қасиеті меншік
менгіге қортыды, эксплуататор тартарда, солардың экономикалық негі-
зінде қойыды. Еңбек азат, еңбек басқарға емес, адамның өзіне, өз
мемлекетіне істеетін еңбекке аятыды, бул еңбектің негізсіз еңбек-
сіздердің өздерінікі.

Совет қоғамының негізі қоғамды, сәтсіздігі меншік: мемлекет мен-
шігі (букіл қалық дәулеті) қана кооператив-қалқоз меншігі. СССР дың
экономика қурамы қана басқарға күні түспейтін іргелілігі осы негізге
сүйеніп отыр.

Буқан қана конституциясының проктысының 6-статиясы аятық:

„Қер, оның кендері, суылар, ормандар, зауыттар, павиріктер, сақты-
лар, қуындар, темір қол, суы, Өве транспорттары, банктар, қатнас
қурамы, мемлекет ұжымдарынан ірі-абыл қарулылықтың көсіп
орындары (сарқоздар, мақина трактор стансылары қана басқа сон-
дағылар), солар мен қатар, қалалар мен өнерлі көсіп қуындарындағы
негізгі пәтер үй қоры-мемлекет меншігі, басқарға аятында букіл
қалық дәулеті, болып табылады“.

Mine vudan sьojatьn qortьndь: Bul sьjaqtь orasan ylken vajlyqtardьn vьri de vizde, satsijalizim elinde qalьqtьn ijgiligine, varlyq adamnьn mьdinijetti ьana avqattь turmьsьnьn keregine myddesine ьumsaladь.

Al endi qoqamdьq menciktiьn ekinci pormasь (tyri) kooperatьr-qalqoz menciğin alsaq, konstijutsija vulьajьnda vьlaj dejdі:

„Qalqozdar men kooperatip uьmdarьndaqь qoqamdьq kьsip orьndarь, mal mylikteri men, qalqozdardьn ьana kooperatip uьmdarьnьn ьndirip sьojatьr otyrqaп produvksijasь, solьsьqь lдь olardьn qoqamdьq qora-qorьsьlarь qalqozdar men kooperatip uьmdarьnьn qoqamdьq, sotsijaldь menciği volьr tavьladь“.

ьana konstijutsija proektьsьnьn vul statijasьnьn malьzь ьlcevsiz zor. Evbekiler ьurteьlьqьnьn oьlaqaп ьerinen sьqqaп avьl-ьaruvacьlьq ьrtelinіn Stalindik uvstaptaqь negizgi ereqelerdi ьovetti sotsijaldь Respuvlijkalar odaqьnьn negizgi zaьna kirgizip otyr. Onь men qatar ьana konstijutsьjanьn proektьsь voьnca ьoqarqь ajtylqaп kooperatip-qalqoz menciğinen vasqa, ьr bir qalqozesь yjiniь ьeke rajdasьnda yj irgesinde ьaqьn ьer yvcьskesi, ьeke mencikti kьmekci ьaruvacьlьqь, savьn, icip ьevine kererti ьnim veretin mal ustavьna pravo verip otyr.

Bul kьrsetilip otyrqaп ьaralar kooperatip-qalqoz menciğine qajьs nerse emes. qajta onьn nьoajuvьna ylken ьaqdaj tuvьzatzьn ьaralar. Kooperatip-qalqoz menciğiniь nьoajuvьna ьser etetin ylken ьaqrajlar dьn taqь viri-qalqozdardьn rajdalanьr otyrqaп ьerlerin udajьmen ьm ir voьz solardьn rajdalanuvьna vekiip veruv. Sotsijalizimniь ьenyvi elimizdiьn ekanomijkaьq ьurьlьsьndaqь ьzgeristerde qana omes, ьsь ьzgeristerdiьn qalьq ьurteьlьqьna vergen ylken-ylken isterinde de.

Konstijtuvtsijanьn 10-taravь, sotsijaldь sijstemanьn arqasьnda tavьlqaп ьsь olьalardь ajqьn kьrsetip otyr. Bul tarav azamattardьn negizgi pravolarь men mindetterin spattar otyr. Sovetter odaqьnьn qoqam ьurьlьsь tuvtaь ajtatьn birinci tarav sьjaqtь vul taravda vizdiь ulь otanьmьzdaqь evbekilerdiьn tarьjqьj kyreste tapqaп tavьstarьn alьq ajqьn ьazьr otyr. „SSSR azamattarьnьn evbek etyvge ьnbeginiь sanь men ьarasьna lajьq aqьsь var garantijalь ьumьs aluvqa pravosь var“ dep Konstijutsijanьn ьazuvь vos sьz emes. Munьn atь-Sovetter odaqьndaqь ьr bir evbekesь ьzine ьumьs tavьr aladь, ьziniь ьumьs istevine qaraj, mamandьqьna qaraj sьjkestirilip ьal aqь alьr otyradь degen sьz. Al vasqa kapijtalister elderin alьr qarasaq, olarda mylijen-degen proletarьjattar ьumьssьz ьyr, olar sovetter odaqьndaqь ьumьs sьzdbьqtьn myldem ьojьlqaпьn vizdьn kyp saьnqь isimizden kymьnsiz kьrip otyr. Yjkeni vizdiь elimizdiьn vajlyqьnьn ьegi ьoq, onьn ьsyvine keletin ьc bir kedergi ьoq. Bizde ьl saьn asqar tavdaj alьtar, ьana ьurьlьstar, tьn ьatqaп ьer vajlyqtarь rajdalanьr alьstь ьaqьn etetin, qalьqtьn qatьnasьn ьaqьsajьtьn transporttar salьnьr ьatьr, evbekiler tyratьn yjler salьnьr ьatьr. Qьsqaьn ajtqanda avqattь ьana mьdenijetti turmьs ьuruv ycin vizdiь elimizde kerekti ьaqdajlardьn varlyqь da var, sondbьqtaп da evbekiler ьziniь kyp saьn ьavlap ьsip kele ьatqaп tilekteri men myddesin orьndav ьolьnda ьigerlenip ьumьs istejdі.

Mine sondbьqtanda qalьq ьurteьlьqьnьn ьsь oьlarьn tavьr, olardьn ьuvanьsь men ьrtengi kynğı daqьdььna qattь ьenetindiği „Evbek etyv pravosь qalьq ьaruvacьlьqьnьn sotsijalizim negizi voьnca uьmdastьrивь men, sovet qoqamьnьn ьndiris kycteriniь yzdiksiz ьsyvi men, ьaruvacьlьq krizijsteriniь ьoqtьqь men ьana ьumьssьzdbьq ьojьlqandьqь men qamtamasьz etiledi“ dep kьrsetip otyr ьana Konstijutsijanьn proektьsь.

Осы сыяқты, қалықтың дем алуында правось қамтамасыз етіліп отыр. Муньң уеин сұмьс куні сұмьсълардың аса көрсилігі уеин селі сақатқа селін қысқартылып отыр, сыл сајын еңбек ақысы сақталатын дем алыс берувди қамтамасыз етіп отыр. Оны мен қатар ағырған қана сұмьсқа қарамай қалқан ивақтытарында сәдем етув қақы көзделіп отыр. „Вул право сұмьсълар мен қызметчилерди мемлекет қарғысы мен әлеуметтік қамсыздандырувдың кең тырде өркенделуви мен дәригерлік сәдемнің тегін көрсетилуви мен, еңбекчилердин рајдалануына толып қатқан куврорттар берилуви мен қамтамасыз етіледі“.

Вуқан керекті қақдајларда толып қасалып отыр. Вул арадақы ең нас-тысы-еңбек өнімін көтерув волатын волса, оған көзирдин өзінде ақ толып қақдај қасалып отыр. Үйткені еңбек өнімі сұмьсълар суртсылықынның мәдениетинің өсуви мен, екпінділік пен, стақаньрсылар қозоқалысы мен, теқниқкені мејлине мөңгеріп кетув қолындақы кырестин кысејуви мен қамтамасыз етіліп отыр.

Қана Конститутсија проектысы SSSR азаматтарының оқыр билім алуында да правось барлығын аяқын қазыр отыр. Вул право әлден ақ ис сүзине асырылып сур. Бізде он мыңдақан мектеп, мыңдақан орта қана қоғарқы дәрежелі оқув оғындағы бар. Оларда, қылымның сөмисін сөр, қалың суртсылықтың сарувасылық, сајасы, әскері, мәдениет қызметчилері волуыға даярланув уеин тегін оқуыға советтер одақынның, сұмьссы тавынның, қалқозсынның қана еңбекші еңтегентијениң әр бир ұлының мол правось бар.

„Оқыр билім алуыға правось бар“ деген сөз барлық еңбекчилер ұлының көңілін салықтатып отыр, қуваньсын қойына сәзирьзбай отыр. „Вул право қаррай міндетті ваставьс оқув мен, оқувдың, оның ішінде қоғарқы дәрежелі оқувдың да, тегін оқытылуы мен, қоғарқы дәрежелі мектепте оқувсылардың аса көрсилігіне мемлекеттен степендіја берув сийстемасы мен, мектепте оқувдың ана тилинде оқытылуы мен, завьттарда, сарқоздарда, мәсіна-трактор стәнсижаларында қана қалқоздар да еңбекчилерге өндірісті, теқниқканы қана агрономияны тегін үйретув мен қамтамасыз етіледі“.

SSSR азаматтарының негізгі міндеттері мен проволары бул ајтылғандар мен қана ајақталмајды. Конститутсијаның 122, 124, 127, 130, 133 статіјаларында SSSR азаматтарының васында негізгі міндеттері мен проволары анық көрсетіп отыр. Атар ајытсақ булардың ішіндегі вастылары: советтер одағында сарувасылық, мемлекет, мәдениет, қоғам сајасат тірсилігіннің барлық саласында әжелге еркек пен тең правалар берилуви. Вурьн сонды тарьықта, дүние сүзінде волып көрмеғи бул сыяқты әлді істі тек пролетарьјат діктатуврасы қана ис сүзине асырып отыр. Әжелді еркекке теңправалы етув тек қақаз сүзінде қана қазылып отырган нәрсесі емес, совет үкіметинің 19-сылдықы өмірінде ис сүзине сықарылып көте қатқан ис. Әжелді еркекке тең правалы етув ісіннің вуданда көрі толып ис сүзине асырув сараларын Конститутсија атар көрсетіп отыр: Мьјсалы: еңбек ақыға, дем алуыға, билім алуыға қана тақы сол сыяқты істерге тең правалы етув.

Оған қала берді SSSR азаматтарының сөз востандықы, васыра сөз востандықы қамтамасыз етіліп отыр. Ең ајақы SSSR азаматтарының өз васына ескімнің тімеви қамтамасыз етіліп отыр. Конститутсијаның 129-статіјасы војынеа „Еңбекчилер мүделерін қорғағандықы уеин, ја қылым қызметі, ја ұлт азаттықы кыресі уеин қуығында сурген сел азаматтарының Паналауына SSSR права береді“.

Сујтіп, тек биздин елімізде пролетарьјат діктатурасы орнатылып сәтсіјалды қоғам қурылып қатқан елде қана азаматтардың толып правалы волуына даңқы сол асырып отыр. Мундај правалы волып отырган биздин

elimizdin azamattarınyn negizgi mindetteri de—osъ sotsijaldь qoqam-
dь varlıq kuci men qorqav. Bul çajında konstijtutsijanı 133-statijasъ
vılay deydi:

„Otandь qorqav—SSSR dьdь er bir azamattarınyn ardaqть vorьcь.
Otanqa qьjanat istev, antть vuzuv çav çaqьna cьqьp ketyv, memle-
kettin soqьs quvatьna zarar keltiryv, cet memlekettin rajdasьna tь-
cьlьq istev—varьp turqan çavьzdьq volьp eseptelinip, zaңnьd en qaharlı
kuci vojьnca çazalanadь“.

SSSR dьdь er bir azamattь konstijtuvtsijanyn 130 statijasyn vulcьtpraj
orьndavь kerek:

„SSSR dьdь er bir azamattь sovetti sotsьjaldь respublikeler odaqьnyn
konstitutsijasyn vulcьtvavqa, zandardь orьndavqa, envek tьrtivın saq-
tavqa, qoqamdьq vorьcqa adal nijetven qaravqa, sotsьjaldь qoqam tir-
ciliginin ereçelerin sьjlavqa mindetti!!

Uь proletarьjattьq sotsijaldь ektevir revolyutsijasъ „qalьqtardьn
tyrmesi“ volqan eski resejdegі patca ykimetinin kyl talqanyn cьqarьp
qьjratть. Burçuvazьjamen pomescikterdi qulatьp, olardьn memlekettik
apparatyn qьjratьp proletarьjat dektativrasъ ultтьq qanavdь çojdь,
ultardь bir biri men tendestirdi. Lenindik-Stalindik ult sajasatъ uь
proletarьjattьq sotsijaldь revolyutsijanyn alqacqь kyninen aq çana so-
bettik qurьlьstьn bir maңzdzь volcegi volьp esepteleđi.

Çana Konstijtutsijanyn proektьsьnda ult maselesi erekce qojьlp
otьr. Çana Konstijtutsijanyn 123-statьjasъ „ultьna çana rasasьna (nə-
siline) qaramastan, SSR azamattarınyn çaruvacьlьq, memleket, mə-
denijet çana qoqam-sajasat tirciliginin varlıq salalarındaqь ten
pravolьlьqь-vuzьlmajьn zaң,“ deydi.

Karijtal dьnyjesinde burçuvazьjalьq ultcьldar men pacijzmder ult
narazьlьqьn qozdьtpьr, „asьl“ çana „nacar“ nəsil degen teorьjanь qol-
danьp çatsa, naqьz qalьq tillegin kəzdegen, danьcranьmьz Stalin çol-
das qolь men çasalqan zamanьmьzdьn çana Konstijtutsijasynyn proektьsъ
„Rasasъ men ultьn qarar, tuvra ja çanamalar pravaqa cek qojuv-
dьn qandajьn volsa da, munьn kerisince, rasasъ men ultьna qarar
azamattardьn birinen birin tuvra ja çanamalar artьq koryvciliktin
qandajьn volsa da, sonь men qatar, rasa ja ult erekeligin, nemese
rasasьna ja ultьna qaraj cek koryvciliktі, çjrenyvciliktі ygittevdin
qandajьn volsa da-zaң çazalajdь“ deydi. Syjtip Stalindik çana
Konstijtutsijanyn proektьsъ ult çaqdajьn, ult maselesin erekce eske
alьp, Lenindik-Stalindik ult sajasatyn ojdaqьdaj cecyvđin en çoqarqь
cьdьna cьqьp otьr. Sovettik ult qurьlьsьnyn praktijkasъ sovetti ultтьq-
memlekettik uьmьdasuvdьn yc tyrin is çuzine asьrdь: artonomijalь
ovьlьs, artonomijalь respublikь, odaqtas respublikь. Bul qurьlьstьn
er tyrinin arasьnda ec qandaj qajcьlьq, volmasa olardьn bir birinen
artьq ultтьq dəreçeligi de çoq. Varlıq ulttar ten pravaalь. Ultтьq-
memlekettik qurьluvdьn varlıqьda SSSR uь sovetinin bir palatasъ
volьp otьrqan ulttar sovetine qatьnasadь. Osъ çadqajdьn ezide varlıq
ulttardьn ten pravolьlьqьn kəsetedi.

Sonь men çana Konstijtutsijanyn proektьsъ uь proletarьjattьq sot-
sijaldь revolyutsijanyn arqasьnda qanavdan, ezilyvden qutьlqan ulttardьn
eskendigin, ez aldьna memleket volьp, sotsijalizm quruv mindetin orьn-
dav dəreçesine çetkendigin anьq kəsetip otьr. Buqan ajqaq istin bi-
ri-qazaq ultь sьjaqtь bir sьpьra ult respublikalarınyn odaqtьq respub-
likalardьn qatarьna cьquvь. Bul çaralar ult birligin burьnoьrdanda kə-

ныгайтанды. Улт республикаларынын биринчиданда көри гылденувине то-
льг чаггай туvuу.

Чана конститутсия проекти пролетарият дeктaтyврасынын, совет дeмa-
кратиясынын негизги заңдарын сүйлөп аныктап көрсөтүп отур. Атап айтсақ
бул негизги заңдар қалықтардын айналасына достық, олардын өз биллигини
өзінде болууы чана олардын туvsқандық одақ; улт улттын тольг тең
рыавольг, оқыр билім алуу рыавосы т. т. Булар мен қатар Конститут-
сия SSSR азаматтарынын сөз бостандығын, баспа сөз бостандығын қам-
тамасыз етіп отур. Конститутсия SSSR азаматтарынын өз басына чана
бас панасына ес кимниң тиймевин қамтамасыз етіп отур. Әр бир еңбек-
синиң сын улна варльг чағынан тольг рыаво беріп отур. Елимиздиң асқар
таудай ул тавыстарын аяғын көрсөтүп отур.

Бирақ, осындай зор тавыстарымыз бар екен деп, қажыарақат чата берувге
болмайды. Дуспан сенildi, еканомиялык огындагынын варльгнан басы-
тыгылар сығарылды, вьрақ дуспан тартардын қалдықтары мен сурнақтары
савьздьгын әлде болса истер сур Соньд уcin қырақьльгть биринчидан
әлде қайда кысегьтвимиз керек. Тарқан тавыстарымызға, Конститутсияға
кiriпoтьpоantавыстарымызға ес кимниң арам қолын суқувьна солбермеvmиз
керек. өндирistik белсендилigimiz мунан, артыр тавыстан тавьсқа четивимиз
керек.

S.B.

ÇER-ÇERDİN QATYNAN

AQVAMBETİR CЫЛЫМБАЛ

Ujymnyň çumьsь çoloqa qojьla bastady

Silik avatkominiň çalyňan qurьlojan partiya ujymnyň çumьsь son-
qь waqьtqa dejin çendi çoloqa qojьmaj keldi. partijanyň çьjnalьstary
mezgilinde bolmaj, sajasьj oquvqa da, çьjnalьsqa Qurьanьr, Busakьr
сьjaqtь çavarty qьzmette çyrgen kommunister salaq qatьnasьr çyrdi.
Çasьratьny çoq, qьnuvar, reviral aьlarьnda partiya ujьmdastьruvesь
Ryuzijir çoldas en bolmaqanda bir rette çaqьslar çьjnalьs etkizgen
çoq. Bul ujymnyň çumьsь avьstьruv qarsaьnda çana mьqtar çoloqa
alyňan. Kəzir oquvь er ajda 2 ret mezgilinde etkizilip turady. Kom-
munister savaqqa toььq daьndalyr, konispekti çasap keledi.

Ujymnyň icinde 6 partiya myse men 6 kondijdatьnyň 10—tөmengi
tijiptegi partiya tarьjьj mektezine mezgilinde savaq verip oьrady.
Biraq, kyndelikti sajasattan savaq oqьjьny kommunisterge propagandis
Slanьr çendi savaq vermejdi. Mьjsalь: yjin aьnyň 8—16-kynderi Sla-
nьr savaqqa kelmej qaldь. Kəzir bul ujьm kommunisterine avpartkom
qatcsьsь Sylejmenip çoldas aьna 2 ret leksiye oqьr beredi. Bir çetimsiz
çumьs part kovijnette qazaq, uьqьr tilinde oqьlatьny sajasьj kitap-
tar çoqьny çasьnda.

Partiya dokumentterin avьstьruv ystinde bul ujymnyň icinen bir qa-
tar çoldastar tөmennen çoqarlatьldь. Ajuvrop çoldas avatkom aqa-
lyqьna, Osranьr avatkomge nusqavcsьlyqqa çojьldь. Bulardьny belsendi-
ligi kynnen kunge ösip keledi. Avpartkom qatcsьsь vular men aьrьqça
əngimelesip oьrady. Osь kuni bul partiya ujьmь Ortalyq partiya komij-
tetiniň uьen plenum qavьsьny çana konstijtutsьja proektisin talqь-
qьlady.

ALDABEKIP

(Suö avpartkominiň nusqavcsьsь)

Çаррај savattь volamьz

Suь avdalьnyň „Çana çoqam“ aьyl keçesiniň çalyndaqь partiya
ujymьnda eki kondijdat mektevi var. Munda 14 kommunist, 18 komso-
mols, 10 tilektester oqьjьdь. Mekteptin savaqь plan voььnca waqьnda
çyrip turady. Oquvcsьlardьny savaqqa ьntasь ete çaqьsь. Er bir savaq
sajьny oqьqan temalarь voььnca konispekti çasap ylken dajarlyq pen

keledi. Esdavletip, Dosqoçajyr sьjaqtь kommunistьr, Mustarajьva, Serikvajyr sьjaqtь tilektester sajasьj savattьbьqьn ne dьvir çoçarь keterip, sajasьj vilimderin vьr sьrьra keterip aldь. Buryн savatsьz Bajmurziьn, Toçmurziьn, Aqçavajyr çoldastar lekpezde ьnta men oçьr, çara tanьmavсьbьqьn çojdь.

ӘБИСІР SANSЫЗБАЈ

(„Qьzьl Orda“ avdanь 15-
Qьzьl çarma sovetiniң predساتili)

Mal vasьn vudanda artьramьz.

Bizdin Qьzьl—Orda avdanьnyң 1931-32-çьldarda, әsirese, mal çaruvа сьbьqь bir sьrьra ojsьrap qaldь. Sol ojsьrapqannьң biri-bizdin 15., Qьzьl çarma“ avьl soveti voldь.

Bizdin avьl keleminde 340 yj var. Osьlardьn icinen әsirese, 49 yjde çana mal çoç. Basqalarьnyң tegis malь var. Sol çaruvalar qoldarьnda-çь maldarьn çьl saьpн aj saьpн әsiryvde.

Өtken çьldьn 20-әpirelinde avьl keleminde 1009 vas mal volda, kәzir (2—VI-36) 2513 vas mal var. Onьn 130 çьlqь, 18 tyje, 301 sьjьr, 1337 qoj, 512 ecki çana vasqa tylikter.

Bizdin avьlda 2 qoj vermisi var. Onda 35-çьl 350 qoj volda, 36-çьldьn 1-qьnuvarьnda 501 qoj volьr, 36-ç. yjennin 20-nda 1741 qa çetti. Munьn icinde 49 qoj çьlna eki qozdajdь. (Permi malь çoçarьda kәrsetilgen sьjрьrdьn icine kiredi). Çoçarь da kәrsetilgen maldardьn perminin qojьnan vasqasь Toz myceleriniң, çeke çaruvалardьn өзderiniң çeke menciğindeki maldar.

Biz çoçarь da 49 yj malsьz dedik, al 44 yjde bir birden çana çara (iri usaq maldar) var. Qalqandardьn aldьnda 94, artьnda 2-3-den maldarь var. Malsьz yjlerdi maldandьruv çәninde de çam qьlр çatьr-mьz. Malsьz yjlerge vәlр берyv ycin 291 qojdьn nәretin aldьq. Onьn 80 in өзimizdin permiden, 211—in Oң tьstik qoj sarqozьnan alamьz; Sonda bizdin 15 „Qьzьl Çarma“ avьlьnda birde malsьz yj volmajdь.

Bizdin avьlda maldь çaqсь әsire viletin, tәçirijvesi mol seriktik myceleri var. Sonьn biri-Segizvaj Çamvajьr. Çamvajdьn өzi mal vaquv-dan tәçirijvesi mol 75 ke kelgen çart kisi. Әli çumьstan qalqan çoç. Әrteldin çana өзiniң eckisin vaçadь. Segizvajьrtьn 33-çьl 8 vas çana malь var edi, onь 34-çьl 21 vasqa, 35-çьl 56 vasqa çetkizdi. Kәzir 94-vas malь var. Munьn 15 iri çara.

Çamvaj çart maldarьn өte çaqсь syjedi. Sondьqtan da var ьqьlasь men çaqсь vaçadь. Mal azьqьn çetkilikti etip aladь da çьs qoldan çem beredi. Çьl qoraqa çamar, suvьq kynderi suvdь çьlьtьr beredi. Sondьqtanda Çamvaj çartьn maldarь ес vaçьtta arьqtamajdь. Vьlьrdan veri Çamvaj çartьn maldarь eki tuvatьn voldь. Vьlьr bir çьlda 7 еcki kisi eki ret laqtar edi, vьjьl 13 eckisi bir-eki retten laqtajdь.

Endigi bir tәçirijveli kisiniң biri Dykenvaj, Dykenvajdьn kәzir 34-çьlqь 13 qojdan әsken 50 qojь var. Onьn altavь çьlna 2-ret qozdajdь. Maldь qalaj vaquv çәninde vuda Çamvaj çartьn serigi.

Vьjьl picen çavuvqa ylken dajьndьq pen kiristik. Vьjьlөç picәni-mizdi de vьlьrçьdaj mol etip dajьndar aluvqa kycimьz çetedi, mьm-kinciligimiz var.

Mal basyl әсірүү сөиндегі биздин 15-„Qызы Қарма“ авылынд бу ақасқы тавыстарь. Орталық комитеттин 1933-сылық Qazaqстан туырал қавлысын оғндауыдақ ақасқы адьтмьмьз ось. Бу тавыс емес, тавыстың bastamasь. Mal basyl әсірүү туырал укіметпен партияның қавыларың оғндар, тавыстан тавысқа көсувимиз керек.

Esembekir

Васылық күсејsin

Qызы туу авданьнда 149 сериктик бар еді. Кәзір ол сериктиктерден өз tilekteri мен ерикти тырде 15 сериктик авы саруvasьлық әртелиниң уставьна көсір отыр. Булардың ісінде „Қуң сықыс“ „Қумьсць“ әртелдерінде өздериниң уьмдасыр, астық беріп ақан бір-бірден арта-мәсіjneleri бар. „Қумьсць“ әртелінде укімет күсі мен уьмдастырылған қој permisi бар. „Қумьсць“ әртелге көсемиз деп көрсілік қавлысын қасақанда қасьндақь 10 сақығың сөздегі „Еңбексі“ сериктигі вәкилин сиверіп- „Бизди қосыр алыңдар, бірге бірігіп әртел волажьқ“-деп көрсілік қавлысын берген волатын. Кәзір бу „Еңбексі“ сериктигі „Қумьсць“ мен қосылыр әртел уставьна көсір отыр.

„Ужалы“ сериктигі 31-ујден уьмдасқан, қумьс көлігі-39. Бу сериктикте әртел уставьна көсті. „Ужалы“ әртели сарай салыр, қудьқ қаздығыр қумьстарьн өте қызу сургизіп қатыр. Қыдық қурылысына сөтетін мәтеріјалдарьн тыгел тасыр алды

„Ужалы“ әртелиниң қумьсынан үлгі алыр, көрсілес отырыған „Қуң сықыс“ әртели де сарай, мал қора, қудьқтарьн істер қатыр. Бу әртелге көскен сериктиктерден үлгі алыр бір несе сериктиктер бірігіп, әртел уставьна көсемиз деген tilekterdi қојыр отыр.

Ендігі mindet әртел уставьна көскен әртелдерге тете васылық, сөрем істер қумьстарьн ақа vastьрувоја кемектесуу керек.

ВАЛРЬСЫР СӨКЕН

(Қалқоз vastьқы)

Үлгілі қалқоз воламьз

Көксетав авданьндақь „Денгіл ақас“ қалқозь 48 ујден қуралқан.

Мен 1933-сылдың 1- қынуварьнда ось қалқозқа vastьқ волыр сайланқанда бизде 187 бас мал бар еді. Кәзір ол малдың вась 633 ке сөтті. Төл сықыны дегеніміз бизде әдет волыр көрген нәрсе емес. Малымьздың көрсілігі сыжы. Мал саруvasьлықьндақь биздегі волқан бір ајта қалқандај сөтistik өткен сы мен салыстырықанда сықының вась 57 деп 74 ке сөтті. Біземиздин сань 31, вәриде ајоьрдан сықты. Сақылыстырувоја тижісті 127 сыжығьмьз 100 ғ^д сақыстырылыр битті.

Қалқоздың, Қалқозсылардың малдарьн саралы етір асылдандьрувда да едәвир ақа васқандьмьз болды. Біязь сунди туқымы қојдан 5 қосқарьмьз, „Краснй-Немис“- деген туқымнан бір, „Геріпорт“ деген туқымнан бір, вәлісөк екі асыл туқымы вуқамьз қана қасы қазық туқымнан екі ајоьрығьмьз бар. Бір сыжы сөне бір қој permimiz бар.

Бу малдарқа керекті қора-қорсы, азық-тыліктен сақадая сайлығьмьз.

Бьжылы саватын сөр сөспарьмьз 700 га 7000 sentiner, вуқан керекті 9 мәсіjnе 6 тынауьс 12 салық вәриде ремонттан битіп дажың тур. Сөр савувоја 1-ујelden кірistik

Mal saruvасыбын өsirip өrkendetyvde өзгелерге ylgili isin, çaqсы тәçiriјvesin көсетyci çeke qalqozсыларымызда сыға vastадь. Qalqozсы Kөveniptin 1931-32-сылдарда çalqыз qarасы çоq edi. Sapqozda istep tap- qan еnбегине аloqan малдарын çaqсы влоыр өsire vilyvdiң арqасында 7 сыqь, 8 сыјь, 3 qoj -eckili volьp отьr. Sodan көрген тәçiriјvemdi du- гьs çyzege асыruvдың арqасында мен өзim 1934-сылqь satьp аloqan çal- qыз vijemdi 7 vas сыlqьqa çetkizdim. Eki qulьndь vije, eki taj, bir qunaçьn vajтальm var. Budan vasqa сыјьrdьң саnь 4 ke, qojьmnьң са- нь 11 ge çetti.

Egin saruvасыбымызды да өrletyvdemiz. Вьјьl 650 gektirdej egisti vaqьtь мен сан-sarасын birdej etip vitirip сыqьtьq. Egin sal- qan çerimizdiң vәride çaqсы çаңa çer,jam сөр, зьјандь çәndik sezile çојqan çоq. Әjtken mende арnavь birigадь qurьp kytinip отьrмыз. Qalqozьмыздаqь 283 gektar par-plasta ајьruv çosparь 12- yјinde 100 pur. оrьndальр vitti.

Kөzir çappаль төk çasar, 12 lavagriјka, 24 precke, 12 zernovoz,-çә- cik- оsь saјmandарьмыз remonattan сыqьp vitip отьr.

Mәdenij аqartuv көpçilik isinde de edәvir өрге vasqандьqьмыз var. Ötken 1934-35-сылдарда bir 1-vasqьc mektep орnaqan edi, sonь vьјьl 7 сыldьq mektepke ајnalдырьp, соqan saјkestep çaqсы mektep yјin ор- natьp çatьrмыз.

Qalqozдың саnьнда qавьrqa gәzeti сыqадь. Bir qьзы vurьсымыз var. Alajda мәdenij аqartuv көpçilik isterimiz saruvасыbьq salalarьмызды өsyvinen keјin qальр отьr. Bul çәnde көzge көrinerlikteј кемçilikteri- миз көp. Qalqozдаqь 50-60 savatsьz myçelerimizdiң әzirge savатын асqандарь 21 аq, qalqандарьн yzvej оqьta veryvge muqallim çоq. Av- dандьq оquv vәlimine әlde nese ајтьp muqallim surap тьјсьn аlsaqta, оsь kunge deјin muqallim çiveremiz degen qurqaq vәdemen keledi.

Selpoda patьjpon, гармон сыјаqть quraldar satьmajды, çоq. savьq yјirmesi uјьmdastьrьльp iske асыrьlqan çоq. Qalqozсылar vularды көp kerek etip qulaqtарьн tyxip отьрадь. vizdiң qalqoz өsyv çоlьnda. Budan vьlajqь çerde de qalqozьмызды vәlseviktik, qalqozсылардың авqа- ть vоlувьмызqa ајанvaj kyc çumsaјмыз.

QAVLЪ-QARARLAR

ВК(В)Р нѣн Орталъқ комийтети мен СССР Qалъқ комийссарларъ советиниң qavlъсь

1937-сѣлдеп 1-қѣнуварънан bastap, қасъ asqandѣqtan қумьсқа қара-
май qalqan (60 қастақъ қана одан asqanъ), yj icinde қумьсқа қарајтѣп
adamъ соқ qalqozcълар мен қеке caruvalardѣп caruvasъльqtаръ memle-
ketke astѣқ, кунвақъс, кyric, kartop, et қана syt tapsъruvдан
vosatъльсьп.

Dajъndavecъ komийtetine bir aj sroktѣп icinde osъ qavlънь iske asъruv
қeninde nusqav қазъp, onъ СССР дѣп Qалъқ komийссарларъ советi bekit-
ken соң оръндарқа қивегуv қақъ tapsърыльсьп.

СССР qалъқ komийссарларъ
советиниң predsdatili

B. MOLOTЪP

ВК(В)Р нѣн Орталъқ komийteti-
ниң sekretаръ—

J. STALIN

1936-сѣл. 20—yjel

